

Recull d'activitats

Curs 2024-2025

AULA
D'EXTENSIÓ
UNIVERSITÀRIA
D'ARENYS
DE MAR

Recull d'activitats

Curs 2024-2025

AULA
D'EXTENSIÓ
UNIVERSITÀRIA
D'ARENYS
DE MAR

AULA
D'EXTENSIÓ
UNIVERSITÀRIA
D'ARENYS
DE MAR

Recull d'activitats. Curs 2024-2025

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
**Departament de Recerca
i Universitats**

Tutelada per:

**Universitat
Pompeu Fabra**
Barcelona

Adherida a:

Afopa
Agrupació d'Aules
de Formació Permanent
per a la Gent Gran de Catalunya

Amb el suport de:

**Ajuntament
d'Arenys de Mar**

Junta

Presidenta, Mercè Cussó
Vicepresident, Jaume Gispert
Secretària, Carme Puig
Tresorera, Gemma Cusachs

Vocals:

Enric Agustí
Montserrat Badosa
Dolors Casellas
Assumpció Dias
Carme Garcia
Neus Marqués
Ramon Puigvert
Marga Sanz
Ramon Vinyes

Redacció: Aula d'Extensió Universitària d'Arenys de Mar
© **dels textos del Taller d'Esriptura:** els respectius autors
Correcció lingüística: Laia Font i Mateu
Disseny i maquetació: Txeni Gil
Impressió: Impremta Pagès

Dipòsit Legal: B 17153-2020

Imprés al setembre de 2025

Sumari

Salutació	5
Inauguració institucional del curs acadèmic 2023-2024	6
Resums de conferències	7
Altres activitats	109
Sortides culturals	110
Febrer Musical	121
Valoracions de les conferències i sortides del curs 2024-2025	122
Pàgina web	126
Relacions institucionals	127
Taller d'Esriptura Literària	128
Nadala i opuscle de Sant Jordi	156
Col·laboracions i agraïments	159
Índex de textos	160

Salutació

Aquest curs 2024-2025, a partir del segon trimestre, atès l'increment de socis de l'Aula, hem hagut de deixar la Sala Josep Maria Arnau i la Sala Noble del Calisay, espais habituals de les conferències setmanals, i traslladar-nos a la Sala d'Actes del Col·legi La Presentació, ja que l'aforament dels espais no garantia que tots els assistents a les conferències tinguessin lloc.

Gràcies a les gestions del nostre batlle, Estanis Fors, i la bona acollida de la Madre Maria José i de tota la comunitat del Col·legi La Presentació, hem fet un salt de qualitat i tothom qui ha volgut assistir a les conferències de l'Aula hi ha tingut lloc assegurat.

A part de la programació habitual —les conferències setmanals, les sortides musicals, les visites a exposicions i a museus, les sortides trimestrals, el Taller d'Espectura, el Febrer Musical—, us hem ofert com a cloenda del primer trimestre una audició comentada de nadales a càrrec del grup Swing Engine Dance Quartet, formació inspirada en la música jazz dels anys trenta i quaranta i encapçalada per Joan Torrentó Vilarnau.

Com a cloenda del curs, l'Esbart d'Arenys de Munt oferí una excepcional actuació de dansa amb l'espectacle *Encara és demà*, que gira a cavall del passat, el present i el futur de la dansa tradicional, el ball a plaça, les celebracions populars i la cultura més festiva de casa nostra. La direcció artística és de Sergi Ojeda i el vestuari és de Marta Garcia.

Destaquem també el viatge que vam fer del 14 al 16 de maig per les comarques del Baix Camp, la Terra Alta i el Matarranya, un viatge molt valorat pels participants.

El curs entrant continuarem amb l'objectiu de l'Aula, que es la formació permanent dels nostres socis per no perdre el ritme de la societat actual.

Arenys de Mar, setembre de 2025

Mercè Cussó Cervera, presidenta, i tot l'equip de l'Aula

Inauguració institucional del curs acadèmic 2024-2025

Teatre Principal

En aquest acte es va repartir a tots els socis
el *Recull d'activitats del curs 2023-2024*.

Es va iniciar la sessió amb els parlaments de

Sr. Estanis Fors, alcalde d'Arenys de Mar

Sra. Tònia Vila, regidora de Cultura d'Arenys de Munt

Sra. Eva Pujadas, vicerectora de Compromís Social i Sostenibilitat de la
Universitat Pompeu Fabra.

Sra. Muntsa Lamúa, presidenta d'Afopa (Agrupació d'Aules de Formació
Permanent per a la Gent Gran de Catalunya).

L'acte acabà amb l'audició de *Conxita Badia no existeix*, cançons del repertori
de Conxita Badia amb les transcripcions originals per a guitarra i contrabaix
a càrrec de **Jordi Torrens**, guitarra, i de **Miquel González**, contrabaix.

Conxita Badia (1897-1975) va ser una gran soprano, figura fonamental de la
música catalana del segle XX, i, malgrat haver deixat una empremta profunda,
no ha tingut el reconeixement que mereix.

Resums de conferències

Arenys de Mar 2050: com i cap on camina el món on vivim

Marc Campeny Crego

Museu de Ciències Naturals de Barcelona

Sempre s'ha parlat molt de dates. S'ha parlat molt de l'agenda 2020-2030; ara es parla del 2050. George Orwell parlava del 1984; el 2001 era una odissea de l'espai; a *Regreso al futuro* viatjaven al 2015. Els humans tenim una obsessió per fer plans i endevinar el futur; volem saber què ens passarà. Com serà el món el 2050? Com l'imaginem? Pitjor o millor, o diferent... Viuran millor, els vostres nets? Han viscut millor, els vostres fills?

Els humans tenim la tendència a pensar que el món que vindrà serà pitjor que ara. Però hem de tenir en compte que en els darrers segles la pobresa al món ha baixat, han augmentat els estats democràtics, ha crescut l'educació, s'ha vacunat més persones i la mortalitat infantil ha davallat. Tenim una memòria molt selectiva, ja que el nostre concepte del temps no és gaire elevat. La Terra té 4.567 milions d'anys; en el nostre cervell 100 anys són molts, però respecte a l'edat de la Terra és quasi res. Si féssim una evolució cronològica prenent l'edat de la Terra com a referència i donant-li 24 hores d'existència, els homes apareixen quasi a mitjanit, i els dinosaures a les 23:45. I fins a les set del vespre no hi va haver vida. Per això el nostre cervell segueix pensant a caçar, recol·lectar i desfer-nos dels perills. Això implica que ens digui que el passat era millor que ara. En general sempre recor-

dem coses bones, i en canvi, quan mirem endavant la visió sempre és pessimista. El nostre cervell és encara d'homes prehistòrics. I a aquests homes prehistòrics els va obsessionar el temps, sobretot el temps astronòmic, i la lluna, el mes lunar de 28 dies. Què és el temps? Einstein ho explica i hi posa una fórmula, i tots tenim una obsessió per viatjar en el temps.

El món del 2050 estarà caracteritzat per quatre coses: la primera són els recursos limitats, i això generarà tensions. S'ha establert el dia de la sobre capacitat de la Terra. És el dia en què exhaurim els recursos que el planeta genera en un any. Des dels anys setanta del segle passat que cada any els gastem abans; ara és al mes d'agost. La resta de l'any és sobreexplotació dels recursos. I passa que la població mundial creix i arribarà un moment que s'estancarà, quan arribem als 11.000 milions de persones. El creixement, però, és molt desigual, i a més

a més no ho fem bé. A escala mundial hi ha una gran quantitat de menjar que no acabem consumint, el llencem. Necessitem ser més eficients. El país del món que llença més menjar és la Xina, i el segon és l'Índia, malgrat el nivell de pobresa que té. I tenim el 5G, les plaques solars, el cotxe elèctric, l'hidrogen..., les noves tecnologies necessitaran més metalls, més níquel, més alumini, fòsfor, liti... D'on sortiran? S'hauran d'extreure. Si actualment estem passant de l'energia dels combustibles fòssils cap a les energies renovables, haurem d'utilitzar de més uns 45 milions de tones de metalls. Però si volem apostar més per les energies renovables, necessitarem 75 milions de tones de metalls, cosa que generarà conflictes, perquè aquests metalls estan situats en llocs molt concrets. A Catalunya no ens n'escapem, perquè ens diuen que el 2030 el 50% de la producció d'energia ha de provenir de renovables, amb projectes d'aerogeneradors o plantes energètiques. L'any 2023 la Unió Europea va aprovar la llei de matèries crítiques dins dels països de la Unió. En metalls, les empreses que més hi inverteixen són Toyota i Mitsubishi. I al món també s'inverteix en aigua, perquè no tots els països hi tenen accés. Aquí, amb la sequera, molta de l'aigua prové de les depuradores.

El punt dos va associat a un planeta que s'escalfa. Sabem que hi ha zones del planeta que pateixen molt més escalfament, sobretot la conca mediterrània. I això passa perquè emetem a l'atmosfera gasos d'efecte hivernacle, especialment CO₂ per efecte de la combustió. Els països del món que més n'emetem són la Xina, l'Índia i els Estats Units. Quan augmenten les emissions de CO₂ l'economia va bé; perquè el CO₂ baixi les coses han d'anar malament. L'escalfament provoca que el gel dels pols disminueixi, i per tant puja el nivell del mar. És un episodi que no deixa de ser bastant corrent en la història de la Terra.

El tercer punt és la nova era de la intel·ligència artificial, que podríem definir com una part de la informàtica en què preparem una màquina perquè prengui decisions intel·ligents. Això implica una sèrie de qualitats que fins ara les màquines no tenien, com ara fiabilitat, qualitat, capacitat d'aprenentatge; les màquines aprenen a partir de les decisions que prenen. Vivim i viurem una revolució. La IA funciona mitjançant uns algorismes que permeten fer uns programes per a la resolució de problemes. Actualment ja pot fer coses inversemblants. Els possibles beneficis de la IA poden ser minimització de costos, automatització de tasques, ajuda en la presa de decisions, disponibilitat les 24 hores, ajuda en la millora de processos o reducció de l'error humà. D'altra banda, els riscos són la pèrdua de llocs de treball, un biaix ideològic, disminució de la privacitat, producció de dades falses, difusió de mentides, conflictes ètics i control del poder.

Per acabar, viurem en un món amb una nova realitat geopolítica. Un món menys lliure, on serà més complicat viure, es viurà diferent, es modificaran les jornades laborals, hi haurà més teletreball. Un dels problemes serà l'accés a l'habitatge, viurem en ciutats més grans. Hi ha autors que parlen de la infantilització de la societat, perquè les societats actuals volen les coses ràpides, senzilles i més divertides, i a això hi van associades les *fake news*. No és casualitat que amb aquest escenari hagin baixat els índexs de democràcia, i que la societat estigui cada vegada més polaritzada.

A Arenys el canvi climàtic ens afectarà moltíssim, perquè estem a la costa i tindrem més rierades, més fenòmens climàtics extrems, i caldrà prendre mesures com incrementar la població d'arbres en zones urbanes perquè baixi la temperatura. Hem de començar a pensar en la planificació, ja que no és un poble senzill. ~

Arquitectura social

Itziar Gonzalez Virós

Arquitecta i urbanista

Jo soc arquitecta, però sobretot soc una veïna del barri vell de Barcelona que en un moment donat es va sumar a col·laborar amb el barri, a mirar d'ajudar. Com a arquitecta vaig mirar d'arreglar la finca on vivia, on havia nascut la meva àvia. Amb compromís i amb innocència. Quan vaig tenir l'experiència d'ajudar els veïns de la plaça Lesseps, a Gràcia, que tenien un litigi amb l'Ajuntament, també vaig procurar d'organitzar una mediació amb l'Administració, que creu que sap què ens convé i què volem. Vaig mirar de posar la gent d'acord. Bàsicament em dedico a això: a intentar que la gent es posi d'acord. Però què va passar? Que la feina que vam fer a Lesseps va anar prou bé i això va fer que em demanessin ser regidora de l'Ajuntament de Barcelona. Em van demanar que entrés a una institució que, tot i estar organitzada per ajudar la ciutadania i per estar al nostre servei, hi passa alguna cosa que fa que es desconnecti. Jo hi vaig entrar amb tota la felicitat del món de posar-me a treballar pel meu barri, de debò, però m'hi vaig trobar unes dinàmiques —d'altra banda presents a tot arreu i molt humanes— de no tanta preocupació per l'interès general com pel particular. Aquest és el gran tema. Com podem allunyar-nos de l'individualisme que ens ha portat a tenir la nostra casa, d'aquest moviment que ens ha dut a la individualitat?

Com recuperem que també les administracions siguin capaces de treballar per la col·lectivitat? Perquè això ha passat a les persones i ha passat a les organitzacions. Les entitats diuen que defensen, per exemple, l'Aula d'Extensió Universitària, o l'excursionisme; i a vegades les subvencions són limitades i entren en competència entre si.

Jo vaig arribar al barri Gòtic amb 18 anys, a casa de la meva àvia. A l'escala em trobava que les meves veïnes em parlaven de la meva besàvia; hi havia memòria meva en les veïnes. Elles coneixien la meva besàvia i jo no. Aquest anar entenent que l'entorn i el barri et donen informació de la teva família em va anar sensibilitzant del fet que un barri és quasi família. És com un entorn relacional. Em vaig anar sensibilitzant amb la idea que qui et sosté és l'entorn relacional. Hi ha moltes persones que viuen soles, però si tenen un barri acollidor, si tenen unes mirades que es creuen un bon dia i un bon

vespre, no se senten tan desubicades. Hi ha una funció social i humana en la salut dels barris, en ser educat, en saludar-se, en ser empàtic. Quan vaig arribar a la política institucional, tota aquesta cultura del veïnatge desapareixia. Hi havia el marc legal, s'havien de complir unes coses, tot eren com obligacions. L'Administració té uns serveis i tothom tenia un gran sentiment del deure, però amb fredor, amb llunyania. Quan m'hi vaig posar, molt orgullosa d'estar allà, vaig intentar fer de l'Ajuntament de Barcelona un espai entranyable; vaig pensar que era la millor manera d'ajudar els meus veïns i veïnes. Què passa quan descobreixes que en aquesta idea perfecta d'una noia jove que arriba a un barri, que hi viu a gust, que n'acaba sent la regidora —cosa que seria com un circuit natural, tu reps coses del barri i et formes i arribes a una posició per ajudar-lo—; què passa quan estàs vivint aquesta història d'amor, o aquesta cosa perfecta d'haver rebut i donar, i et trobes amb altres dinàmiques que ho travessen tot? Les dinàmiques del poder, dels interessos privatius, la dinàmica no d'una cultura política sana, sinó clientelar. Els companys em deien que era una ingènua, una naïf, una il·luminada, per aquest desig ferm de servei públic i aquest desig d'entranyabilitat. Que s'havia d'acceptar que això de la política i això de l'Ajuntament era dur, competitiu, era el poder, molt desagradable. I la meva pregunta és: ens hem de conformar que les nostres institucions i la vida política del nostre país siguin sempre els uns contra els altres i difamar-se i enganyar-se? És això el que ens mereixem? Jo crec que no. Per tant, el meu pas per l'Ajuntament de Barcelona va ser dur perquè les primeres coses que vaig detectar és que els meus funcionaris, malauradament els meus funcionaris dels serveis tècnics i jurídics, eren corruptes, és a dir, cobraven per donar permisos i coses que no corresponien. Jo ho vaig veure, vaig ser l'única que ho va veure, o en tot cas, soc

l'única que ho va dir. Crec que més gent ho veia. I, evidentment, tot això em va portar a no poder fer la meva feina.

Però també vull parlar-vos de futur i de coses bones. En aquell moment semblava que la institució ja havia acceptat funcionar malament i que la vida política era d'uns contra els altres i que els corruptes sempre se'n surten. I ja s'havien acceptat tantes i tantes coses inacceptables que la meva vocació pel treball amb la comunitat només va fer que créixer, créixer i créixer. És normal. Si veus que s'ha donat per fet una cosa trista, et revoltes i la vols canviar. Per això us vull parlar del futur, d'una cosa que segurament ajudarà a canviar l'actual situació d'indiferència envers la política de veïns i veïnes, d'allunyament, i permetrà que joves amb vocació de servei com era jo puguin realment comprometre's amb les seves comunitats i ajudar-nos a tirar endavant. La base del que us vull explicar és molt senzilla: en aquesta vida podem sentir-nos com les figuretes de Giacometti. D'una banda, amb una vida fràgil, solitària i, si tenim sort, protegits, si tenim sort i vivim a Occident. O de l'altra, viure en comunitat. Quina és la diferència? Podem sentir-nos i treballar per estar protegits i tenir el nostre entorn segur o podem intentar que tota la comunitat estigui bé i ens enfortim tots; podem centrar-nos en casa nostra o en l'entorn relacional. A vegades veiem al carrer persones migrades, que arriben aquí en una situació de vulnerabilitat molt gran, de pobresa i de supervivència, i ens entristeix, ens inquieta, ens sap greu. Tots hauríem de treballar perquè les bases de treball i d'habitatge permetessin que tots hi accedíssim. Opino que fins ara hem alimentat el malentès que estem separats. I és un malentès perquè és evident que estem vinculats, més del que ens pensem. Us estic parlant de la base, d'intentar reconèixer l'entorn, com necessitem que a tothom li vagi bé. I una altra cosa molt important la representa Janus,

la deïtat bifront, amb una cara cap al futur i una altra cap al present, que està asseguda però amb un peu a punt d'aixecar-se, és a dir, amb un peu al món rural i un altre a la ciutat. Hem de ser conscients que estem sempre en un equilibri precari entre el que desitgem que passi i el pes de tot el que hem viscut. Per tant, contínuament estem intentant protegir-nos i alhora amb ganes d'expandir-nos. I això és fonamental per entendre per què necessitem els altres. A vegades ens repleguem i necessitem seguretat i claredat per part dels nostres polítics, i a vegades som nosaltres els qui volem reivindicar serveis i drets. Aquesta dualitat entre ser vulnerable i tenir iniciativa és una dimensió que la societat no sempre ens ajuda a desenvolupar. La societat vol que votem i callem o que creguem. I és difícil fer que la ciutadania estigui d'acord amb unes normes però alhora tingui creativitat i proposi coses i innovi. I és molt important que reivindicuem que els nostres governants ens respectin les ganes de participar. La capacitat d'ajuntar-nos és molt important.

El vincle, el segon concepte. La base. Estem junts i més connectats del que ens pensem. Podem pensar que un arbre és un element estàtic, un punt de referència. Però resulta que no para de moure's, perquè es connecta al subsol, i a mesura que creixen les arrels, va creixent la copa. És a dir, quan una persona es compromet i es vincula amb alguna cosa, aquesta cosa li garanteix estar sempre viu, sempre en funcionament, no sentir-se al marge de la vida. Sentir un vincle amb una cosa, una persona, un lloc, és un antidepressiu meravellós. Com deia Rilke, «fa falta molt poc lloc per tenir-ho tot com un arbre». L'arbre, un cop arrelat, ja ho té tot. Per tant, necessitem vincles. Els polítics ens diuen que ens donaran un hospital, una escola, uns serveis, però no parlen mai de reforçar els vincles de la comunitat. Els serveis estan molt bé, però allò realment humà és que sàpigues que aniràs

a un edifici i tindràs veïns. Jo visc a Ciutat Vella, a casa de l'àvia, i a l'escala ja no hi tinc cap veí fix. Tots són turistes o estudiants. Si hi hagués una política que digués que és important el vincle s'acompanyarien moltes soledats. I si com a polític no parles d'aquestes coses, no desenvolupes mai accions per millorar-les. Jo sé que un hospital millora la vida, però un bon veïnatge també; per tant, la meva feina ha estat capgirar l'arbre i fer visible els vincles. Per això parlo d'arquitectura social. Què sosté una casa, una finca? Les bigues i les parets o la relació que hi havia entre les veïnes? Què sosté un barri? Què marca la diferència entre un barri i una ciutat? Els vincles. Per tant, jo el que faig sempre que treballo en un barri és anar coneixent tothom. Sona una mica ambiciós, però és com si hagués de fer un cafè amb tots els veïns. L'important és aquesta idea de llindar, crear llindar, fer casa on no n'hi ha.

Quan vaig ser regidora, tenia mil treballadors funcionaris i els vaig dir: «Vostès treballen en un Ajuntament i l'Administració treballa pels seus veïns. Uns veïns que estan empadronats». Però què passava a Ciutat Vella? Que hi havia persones que vivien al carrer en situació de pobresa, persones que no tenien DNI o no tenien papers o estaven en situacions molt vulnerables. En principi l'Administració no treballa per elles, però són a la ciutat. Jo deia: «Seguirem pensant que només treballem pels que estan empadronats o que tenen DNI?». La realitat ens està desbordant. Estem preocupats perquè a les nostres ciutats veiem realitats que ja no sabem ni com escometre-les. La meua proposta era posar mediadors que parlessin la llengua de les persones migrades, que els acompanyessin. Ara afortunadament l'Administració comença a fer acompanyaments i a oferir serveis de mediació. Però de què serveix que una administració es posi de manera quasi paternalista a fer un acompanyament a la ciutadania que també

es creix i diu «jo també soc aquí»? El que cal és reconèixer que la gent, les persones, som una institució, ens organitzem i volem fer coses, també fem el nostre paper. Però qui marca la diferència som nosaltres si ens atrevim a demanar i fer coses. I per això cal reconeixement. Necessitem que els nostres polítics i les nostres administracions ens reconeguin com a persones que cooperen. Però cal parar esment a com fem servir la paraula *participació*. Puc dir: «Ara dissenyaré la Riera i els convido a participar». Quina sensació fa, això? Doncs que l'Ajuntament sap com serà la Riera i ens diu que aquí hi ha una jerarquia. Seria molt diferent dir: «Els necessito per veure què hem de fer a la Riera». Això canvia totalment les coses. Participar és interessant, però no és suficient. La meva experiència és que o bé ens donem a tots un rol i ens reconeixem com a iguals o bé no assolirem els canvis que han de venir. L'Administració no arriba a la complexitat de realitats que hi ha. Té els diners que té, té els tècnics que té, però els problemes creixen. I és impossible que la ciutadania no vulgui en un moment ajudar o resoldre situacions. És a dir, hi ha una realitat cooperativa de ganes de fer que no s'esgota; no perquè tinguem un Ajuntament a qui paguem perquè faci la neteja nosaltres ens inhibim de netejar. Què passa si ens unim? Què passa si hi ha un reconeixement, un respecte? No només perquè votem, no només perquè paguem els impostos, sinó perquè estem fent coses. La idea principal que us vull transmetre és que una ciutat, o un poble, és per definició la suma del treball de moltes persones. Arenys s'ha dibuixat així perquè hi havia una comunitat que va pensar on era lògic posar les cases, quina part dels terrenys havia de ser el camí; no ho van fer els arquitectes ni els urbanistes, ni els polítics. Nosaltres hem heretat un poble que es va co-decidir.

Els romans tenien dues maneres de fundar una ciutat. Una era mitjançant l'àugur,

aquesta mena d'endeví que decidia si es construïa en un lloc o en un altre mirant el vol dels ocells. L'altra era el ritual d'agafar un xai o qualsevol altre animal i sacrificar-lo i mirar-li les entranyes, com ara el color del fetge: si era vermell era que les herbes, l'aire, les aigües, eren bones i per tant era un bon lloc. Així doncs, veiem que hi ha dues maneres de decidir on construïm una ciutat: una és el planejament de les aus, veure-ho des de dalt, i decidir-ho perquè ens sembla que pot funcionar; l'altra és com treballa jo, escoltant la gent, mirant com tenen el fetge. Si estan enfadats, si estan contents, si viuen bé, estan segurs i són feliços.

Dur a terme les accions urbanístiques —la rehabilitació de barris vells, de passejos, de places— és lent. I aquí les administracions tenen quatre anys. I de nou topem amb la dicotomia de l'interès particular i el general. Ara quan em contracten per treballar, poso una condició: que tots els partits polítics hi estiguin d'acord. Han d'entendre que rehabilitar el barri vell d'Olot no es fa en tres anys ni en quatre, es fa en vuit o deu. I que canviaran els partits polítics i les persones, però la pel·lícula no pot canviar a mig camí. Quan un ciutadà torna a confiar en la comunitat i amb els tècnics de l'Ajuntament i els polítics, no te la pots jugar. Per tant, la base és que per fer ciutat hem d'aconseguir que tothom tingui ganes de fer-la junts. I tornem a la idea de cooperació, que cada un hi aportï la seva visió. Si hi ha un alcalde amb una gran visió de desenvolupament econòmic, perquè algú haurà de pagar per arreglar les coses, per què no procurem que cada polític, amb la seva ideologia tan respectable, senti que hi aporta, en lloc de competir per imposar-se? I aquí tenim el problema de la nostra cultura política, que realment no estem acostumats a escoltar-nos. Tots tenim un sistema mental de creences diferent, uns valors, una visió del món. Però ens hem d'entendre. Tots volem viure en pau, tots volem un entorn

agradable, tots volem una casa, tots volem veïns, barri. Llavors, per què tenim la mania de construir, de fer política, només amb les idees? La ciutat, com us deia, s'ha anat construint perquè la gent ha connectat en les necessitats bàsiques: en un moment donat, s'havien de protegir i feien una muralla, però també hi havia la necessitat d'estar oberts, que hi hagués comerç, intercanvi. Per tant, tota la vida la ciutat ha invocat i ha necessitat tothom. Per què ara hem de confiar que la faran només els urbanistes? O els grans sectors econòmics? Per què deixem que les nostres ciutats les decideixin uns pocs?

Hem de tenir molt clar com funciona la ciutat. Tot comença amb les persones, el pilar central, que voten l'alcalde i els regidors. Si no votessin, tota aquesta legitimitat no existiria. I les persones també paguen impostos, i amb aquests impostos es crea una Administració pública, es construeixen biblioteques, equipaments. I les persones també s'organitzen en associacions, entitats, ampes de les escoles, plataformes, extensions universitàries... Les persones s'organitzen i decideixen fer activitats, adquirir coneixement. Són agents econòmics i laborals, treballen i fan les cures, l'economia. Tot el que passa en una ciutat ho fan les persones. I davant d'això tenim uns mitjans de comunicació que només parlen del que fan els polítics, quan tot ho fan les persones. Per què no parlen dels èxits que aconsegueixen les persones quan s'uneixen? Hi ha moltíssimes coses de les quals ens podem sentir orgullosos, però no interessen als mitjans de comunicació. Potser al full parroquial.

Ara passem a un aspecte una mica més trist. Veiem persones que arriben com poden a la ciutat, ja no tenen la mateixa estabilitat; hi ha persones que es queden sense casa, amb problemes de salut mental i que no saben on tractar-se, o persones grans soles; hi ha moltes persones que necessiten els

altres o les administracions, i no s'hi arriba. Però apareixen tota una sèrie de moviments ciutadans. Cal salvar tota la capacitat que té la ciutadania d'organitzar-se i denunciar i reclamar. Això ho hem fet sempre. I gràcies al fet que hi ha una realitat de vulnerabilitats i una ciutadania que, a més de votar, és clara quan les coses no van bé, les administracions s'esforcen per donar més servei. Som nosaltres també els qui modernitzem les nostres administracions, els qui creem nous serveis. I què passa amb les entitats? Ara hi ha les xarxes socials, la manera de reunir-nos és el xat, ja no és només presencial, és una altra manera d'ajuntar-nos més, un altre espai per relacionar-nos. Les xarxes socials de les Rambles, per exemple, és una economia real. No totes les botigues de Ciutat Vella de Barcelona són una economia real; hi ha molts negocis que són només per blanquejar diners, perquè tots sabem que hi ha una economia mundial que ve de les drogues, de les armes, i que cal blanquejar. I és a través de les ciutats. I tot això què fa? Els nostres barris estan vivint un moment enganyós. El que passa ja no és de vida quotidiana, és quasi a escala financera, de diners, de blanqueig. I veiem que els nostres barris no acaben d'anar bé i no acabem d'entendre què passa. Però el pitjor és que les administracions i el capital hi poden fer molt poquet. I estem desbordats. Volem seguir contribuint perquè els nostres barris i les nostres ciutats vagin bé, però els fenòmens ens superen. Si arriben 15.000 persones que venen fugint d'una guerra, nosaltres no sabem què dir. I ens anem trobant que les nostres ciutats s'omplen de grans reptes, que les administracions poden el que poden i que la nostra vida a la ciutat es va fent més trista o dura. Jo passejo per Ciutat Vella de Barcelona i crec que si em fessin una foto del cor el veuríem plorant, perquè em fa molta pena que cap botiga sigui de veritat. L'entorn relacional de les botigues, allà on vas sempre, on ja saben què prens,

la memòria que els altres tenen de tu, com et reconeixen, el que vols, el que fas..., tot això se'ns n'està anant. Contra això, la solució és reconèixer que en aquest moment no hi ha res més urgent que construir de nou els vincles. Quan parlo de política, parlo de la sana, de la bona, de la nostra condició de persones que volem millorar les coses. La política necessita la política ciutadana, l'arquitectura social. Si em diguéssiu què voleu millorar del vostre poble, jo us ajudaria a fer-ho, a dibuixar totes les persones que us poden ajudar a aconseguir-ho. I això és

l'arquitectura social. Per fer política, hem de garantir que tothom té accés al coneixement i a la comprensió dels fenòmens que passen al seu poble. La gent del meu poble del Gòtic no entén per què les botigues no venen coses normals; jo, com que he sigut regidora i he vist les màfies, els he d'explicar la història trista. També ho explico a Olot, a tot arreu. Hem de poder entendre què està passant per actuar bé. Hem de poder empatitzar perquè els diferents actors actuïn d'una manera o d'una altra. I hem d'intentar arreglar-ho tots junts.

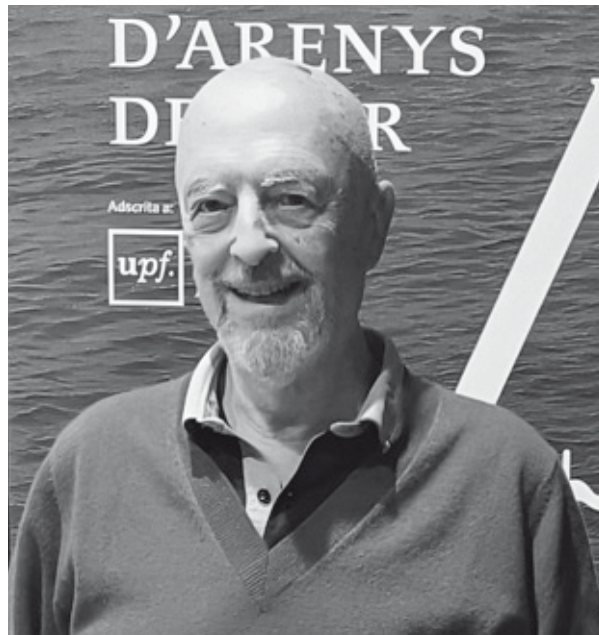
De pagesos a cotoners. La industrialització de Catalunya, el tèxtil i el món de les colònies

Joan Anton Vidal Planells

Secretari de la Fundació Vidal

Jo soc el petit dels Vidal que va treballar a la colònia. Els Vidal som una família tèxtil des de l'any 1800 i escaig, i vam durar fins al 1980. Qui va iniciar-ho tot va ser l'Ignasi Vidal i Galets, però el seu pare ja tenia telers. Ell i uns quants socs van comprar uns terrenys el 1892 i van muntar una fàbrica a la vora del riu. El meu besavi tenia un fill que era enginyer industrial que va dir que sí que es podia saltar la resclosa del riu, que feia uns vint metres d'altura. No va arribar a veure mai la colònia acabada, ja que es va morir abans. La colònia es va inaugurar el 1901 i es va tancar el 1980. Les colònies tèxtils tenen l'origen a Anglaterra. A Catalunya les més importants es van fer al riu Llobregat, que diuen que és el riu més aprofitat del món. La gent se n'anava als rius per aprofitar els salts d'aigua i l'energia per a les turbines, que donaven electricitat no solament a la fàbrica, sinó també als que hi vivien.

Val la pena que us expliqui d'on surt el tèxtil. Parlem dels fils animals, que són la llana i la seda, i els fils vegetals, que són el cotó i el lli. Els fils de seda fan entre 750 i 1.000 metres i són tan fins que es treballen en grups de tres. La llana dona més calor i té tendència a arrissar-se. El cotó ve d'una planta; el que s'utilitzava venia d'Egipte, dels Estats Units, del Perú, però no era tot igual, el més bo era el d'Egipte. El lli és una

planta seca, dura, que s'utilitza per fer sacs, tot i que ara s'utilitza per fer roba. I després hi ha les fibres artificials o sintètiques, com el polièster i l'acrílic.

Per fer la colònia, el desnivell del terreny va permetre fer una separació entre la fàbrica, que era a sota, i els habitatges, que eren a dalt. Hi havia també la casa de l'amo i la casa del director, perquè estigués a prop de la fàbrica i dels amos. El casal de la dona era escola, residència i guarderia, regit per les monges benedictines. Les noies que venien a treballar i no tenien família s'instal·laven al casal, i l'escola i la guarderia eren per si les mares se n'anaven a treballar. També hi havia una església. A la colònia hi havia dos poders: l'amo i el capellà. L'any 1947 es va crear l'edifici que va ser un teatre i una biblioteca per a la gent del poble, que després es va convertir en la Fundació.

Hem de tenir en compte que no solament hi havia teixits, sinó que també hi havia manyeria, fusteria... Tot es feia a casa. Intentar explicar la història de la colònia té el problema que són molts anys. L'any 1910, els de pagès no tenien ni aigua ni llum corrent, i quan arribaven a la colònia s'ho trobaven fet. Amb els anys va canviant i durant la guerra es va cremar l'església. A la Colònia Vidal de la postguerra es va treballar molt, a partir dels seixanta va anar baixant. La primera sucursal del Berguedà de la Caixa Manresa es va fer a la colònia. Els pisos eren d'uns 85 m², amb tres habitacions, menjador i cuina, i en cada un hi havia un hort on podien cultivar i tenir animals. En cada pis acostumaven a viure-hi tres generacions d'una família. Als anys cinquanta s'hi van afegir els banys i els lavabos. A fora de la colònia hi havia un safareig amb dues parts: en una s'hi rentava la roba dels vius i en l'altra la dels morts.

Tot això va tenir un final donat per moltes circumstàncies. El món va anar canviant, es va crear el transport públic i, per tant, la gent podia desplaçar-se a llocs més llunyans i anar a treballar fora. A partir dels anys trenta la gent es va formar més i tenia més estudis. Un dels culpables im-

portants va ser la incidència de les fibres artificials i del gènere de punt, que era una indústria més barata. Una altra raó va ser el creixement de la indústria de la confecció, ja que a mesura que es va anar implantant les fàbriques que venien roba van començar a perdre clients perquè es compraven vestits fets. I al mateix temps van sortir les grans marques de roba, que venen peces de roba la majoria fetes a la Xina, el Pakistan, el Marroc. Queden petites empreses per àmbits molt especials. I també hi va influir el canvi de generacions: els qui van fer les fàbriques sabien què tenien entre mans, però els fills ja no tenien el mateix caràcter ni la mateixa estimació. Quan arriben els nets hi ha menys contacte amb les fàbriques, i la quarta generació ja té uns altres interessos. De fet, l'Eixample de Barcelona s'ha fet gràcies als industrials tèxtils, ja que els sortia més a compte comprar un pis que muntar un taller. I de mica en mica es va anant tancant el món de les colònies.

A continuació vam veure un vídeo sobre la Colònia Vidal, amb els records de la gent que hi va viure i la història de la indústria tèxtil.

Novetats i fronteres en la cosmologia des dels telescopis espacials d'avui

David Jou Mirabent

Físic i poeta

Voldria destacar el paper dels telescopis espacials en la recerca. Des del punt de vista cosmològic estem envoltats de coses invisibles. Invisibles, en primer lloc, perquè són massa lluny i són massa poc lluminoses; en segon lloc perquè hi ha molts objectes estel·lars que no emeten llum dins de l'espectre visible i els nostres ulls només veuen una part de la longitud d'ona, i en tercer lloc perquè pràcticament més del 95% de l'Univers està compost per unes realitats que no interaccionen amb la llum i que anomenem energia fosca o matèria fosca. Es parla molt de l'Univers invisible que no interacciona amb la llum. Com podem eixamplar el domini de les coses que veiem? Amb els telescopis: n'hi ha que són capaços d'observar la radiació infraroja o la radiació ultraviolada, entre altres tipus de radiació, i d'altres que poden mesurar les petites variacions de la llum per un efecte gravitatori, cosa que ens permet observar realitats com la matèria fosca. I això va bé fer-ho sobretot amb telescopis espacials, perquè des de la Terra l'atmosfera retalla una mica les possibilitats d'observació.

Parlaré de tres àrees de recerca que s'han dut a terme amb telescopis espacials: la formació de galàxies, la formació d'estrelles i la formació de planetes. Kant va ser el primer que va proposar que el Sistema Solar s'havia format a partir d'un núvol de pols

i havien anat sortint l'estrella central i els planetes. Recordem que estem envoltats de satèl·lits. N'hi ha que miren cap a la Terra, com els satèl·lits meteorològics, de telecomunicacions i de GPS, i d'altres que miren cap a l'exterior. Aquí parlaré dels que miren cap enfora, que són molts, però destacaré els que detecten la radiació visible, com el Hubble o el Gaia; els que detecten infrarojos, com el Webb o l'Euclid; els que detecten microones, com el WMAP o el Planck; d'altres detecten raigs gamma, d'altres detecten raigs X i ultraviolats, i d'altres, el visible orientat a sistemes planetaris. Els telescopis que detecten raigs gamma observen sobretot explosions d'estrelles i galàxies; en canvi, els infrarojos detecten galàxies que s'estan formant. Una de les grans novetats és el telescopi Webb, llançat el 2021. Hi ha grans diferències entre el Hubble, que girava al voltant de la Terra a uns 590 km d'altura, i el Webb, que orbita al voltant del

Sol. El Webb té un mirall més gran i pot treballar amb un espectre d'infraroig més ampli i arribar a observar coses que s'havien produït fa molt més temps. El Big Bang es va produir fa uns 13.000 milions d'anys. Com que la llum tarda a arribar, ara es pot detectar llum que es va emetre fa milions d'anys. L'Euclid treballa al mateix lloc que el Webb, però en lloc de mirar distàncies, mesura l'acceleració, la forma, els agrupaments i les distàncies de les galàxies, i també la matèria fosca i l'energia fosca.

Les tres grans qüestions que ens plantejarem seran com es van formar les galàxies primitives, com es formen les estrelles i com es formen els planetes. Com es van formar les galàxies primitives? Les informacions que ens han donat els satèl·lits indiquen que les llavors de les galàxies més primitives són dels primers deu milions d'anys de l'Univers. En visió obtinguda amb microones s'aconsegueix conèixer que quan l'Univers té 380.000 anys, la radiació i la matèria se separen, i el més interessant és que es veuen les llavors del que després seran les galàxies. Les primeres galàxies no es comencen a formar fins que l'Univers té uns deu milions d'anys, però abans es produeixen una sèrie d'estrelles molt grans. La Via Làctia es forma quan l'Univers té 9.000 milions d'anys, de manera que és bastant moderna en relació amb les primeres galàxies. El gran problema és que no sabem com havien començat les galàxies. L'explicació va venir del paper de la matèria fosca, amb propietats gravitatòries, que no interacciona amb la llum però serveix per estabilitzar les galàxies. Com que no interacciona amb la llum, aquesta matèria fosca pot començar a fer filaments abans que la matèria normal i fer una mena de teranyina. El més interessant és que les galàxies es formen al llarg d'aquesta teranyina feta per la matèria fosca. Des de fa vint-i-cinc anys s'ha començat a conèixer com es distribueix la matèria fosca. El satèl·lit Webb pot

arribar a conèixer l'Univers quan tenia entre 10 i 400 milions d'anys, ens anem apropant al Big Bang. Aquest telescopi detecta moltes més galàxies, i també galàxies més antigues —per exemple, galàxies espirals més complexes que les que coneixíem—, però sobretot semblava que les galàxies antigues eren més grans, i això era degut al fet que brillaven molt i semblaven més grans del que ens podíem esperar.

Com es formen les estrelles? Es formen dintre de les galàxies. Per exemple, la Via Làctia té una estructura en la qual el Sol és a la perifèria. El centre de la Via Làctia té una massa molt important, i als braços de la Via Làctia es formen les estrelles. Totes les estrelles es formen dintre d'estrelles molt més grans i formen una segona generació, i una tercera generació, etc. I quin interès té per a nosaltres? Quin és l'objectiu de conèixer de què estan formades les estrelles? Doncs és decisiu, ja que nosaltres estem formats de la pols d'estrelles anteriors al Sol. Les estrelles també poden formar-se a les nebuloses o a les zones on les galàxies col·lisionen. El fet que el Sol no sigui en un punt central de la Via Làctia permet que a la Terra hi hagi vida. Si fos al centre, la radiació seria tan gran que no podria haver-hi vida; i si estigués més allunyat tampoc, perquè hi hauria massa poca substància.

Quant a la formació de planetes, actualment es busquen sistemes planetaris. Des del 1985 s'han conegut cinc mil estrelles amb planetes, i d'aquestes, mil tenen entre dos i tres planetes, i hi ha més de quatre sistemes amb més de quatre planetes. Sempre ens preguntem quins són els planetes de fora del Sistema Solar que podrien tenir vida. Són els planetes potencialment habitables, que vol dir que per la distància a què són de l'estrella no són ni massa freds ni massa calents. Coneixem estrelles grans i petites que podrien tenir planetes amb aigua i vida, encara que sigui molt senzilla.

Dels planetes que s'han descobert fins ara, uns dotze són més o menys semblants a la Terra, però la majoria tenen estrelles més fredes que el Sol. De fet, la vida a la Terra es crea a través de la producció d'ozó, que és produït per fotogènesi, i és el que ha permès que la Terra tingui l'atmosfera que ens protegeix de la radiació ultraviolada i que va propiciar que la vida sortís del mar a la terra sense perill fa uns 400 milions d'anys. Hi ha una sèrie de satèl·lits que intenten conèixer si pot haver-hi vida a l'Univers. Ara per ara sabem que si una estrella és més gran que el Sol no pot haver-hi planetes amb vida intel·ligent a la

seva òrbita, perquè és una estrella més calenta i que dura menys, i per tant l'evolució no hauria pogut crear vida intel·ligent. Així doncs, hi ha una limitació en la grandària de les estrelles, i també cal que hi hagi una lluna, perquè va permetre estabilitzar la Terra.

En definitiva, la idea és que estem estudiant la formació de galàxies, la formació d'estrelles i la formació de planetes; que la formació de galàxies ens interessa, sobretot les més primitives. I ens interessen les estrelles de la generació anterior a la nostra, i els planetes per conèixer si pot haver-hi vida intel·ligent en altres llocs.

Un món en guerra?

Present i futur dels conflictes armats al segle XXI

Gerard Pamplona Molina

Universitat Pompeu Fabra

Els últims cinquanta anys hem viscut un període bo, però això es va acabant a poc a poc. Ens pensàvem que el fenomen social de les guerres estava superat, que vivíem en un món en què les Nacions Unides serien un lloc de trobada i de diàleg que ens havia de permetre trobar sortida a tot el que passava; però ens trobem que això no està superat. La guerra és inherent a les societats humanes, és un element social. Els catalans del segle XVII pràcticament no van conèixer la pau. El que hem experimentat nosaltres els últims anys és un miratge. Durant el segle XVIII, amb la monarquia hispànica, el Regne de França, els estats en general van acumulant més poder, i comporta un increment de la recaptació fiscal per un motiu: la guerra. Els estats monàrquics competeixen entre ells per obtenir més recursos i incrementen la pressió fiscal per tenir més poder i alhora minvar el poder dels senyors feudals. Arran de les guerres i els conflictes, els estats més petits van desaparèixer i els estats grans van guerreguant contínuament. Quan es consoliden, els estats tendeixen en la majoria dels casos a l'homogeneïtzació per evitar conflictes interns. Les polítiques d'homogeneïtzació han arribat a processos de deportació, extermini sistemàtic, genocidis, i és una pràctica que s'ha fet sempre. Per posar-ne un exemple, al segle XIX a la federació russa els tsars van exterminar els

musulmans georgians. Els europeus externalitzem allò que hem aplicat a casa i portem el model a altres continents. Els Estats Units és un país que es crea a través de la guerra. Quan un país assoleix la independència, en línies generals és molt més cruel amb les seves minories; els britànics encara tenien un cert diàleg amb les tribus, però altres països com Xile, el Brasil o l'Argentina tracten pitjor les minories. En definitiva, la història d'Europa està lligada a les guerres, i el fet que alguns estats hagin crescut, alguns hagin desaparegut, i que d'altres naixeran i moriran, és una constant. A la Primera i Segona Guerra Mundial s'arriba a un clímax. I pensant que s'ha arribat a un topall, es creen organismes per controlar aquests fets. Després de la Segona Guerra Mundial es creen les Nacions Unides per evitar una tercera guerra mundial i donar una imatge falsa de pau i estabilitat. Abans

de la Primera Guerra Mundial ja es concep la necessitat de generar unes lleis de guerra, es crea la Creu Roja i es fan les convencions de Ginebra, que la majoria de països no han seguit, sobretot al front oriental a la Segona Guerra Mundial.

Ens pensem que estem en un món de pau, però el fet és que hi ha molts països en ple conflicte. Entre el final de la Segona Guerra Mundial i el 2010 hi va haver 346 enfrontaments armats a 151 llocs del món. L'any 2023 és l'any amb un major nombre de conflictes d'ençà de la Segona Guerra Mundial: més de cinquanta. Una de cada sis persones es troba exposada a la guerra. Semblava que hi havia molts estats en democràcia al món, però cada vegada hi ha més dictadures, cops militars, més percentatges de guerra. Hi ha 176 milions de persones desplaçades. Els països amb un nombre més alt de persones en actiu als exèrcits són la Xina, l'Índia, els Estats Units, Corea del Nord. Un increment de despesa militar implica una disminució en altres partides. Com més despesa militar, més possibilitats de guerra. Un motiu d'aquest increment en despesa militar és la dissuasió militar: si volem minimitzar un conflicte futur, hem d'incrementar ara el pressupost militar. Això és el que diuen que ha passat amb Ucraïna, que no es va preparar per a la guerra incrementant prèviament la despesa militar. El problema és que tothom la va augmentant i s'entra en una dinàmica d'espiral. Ni tots els països del món junts arriben a la meitat del que gasten els Estats Units, ningú li fa ombra. Històricament, un imperi mai deixa la seva posició de dominància si no és lluitant contra el que ve. Si no és que s'autoimmolen, no estem vivint la decadència dels Estats Units. La major part dels conflictes, si els Estats Units volguessin, no es produirien. Després, qui més gasta és la Xina. Hi ha conflictes més latents a Llatinoamèrica, el principal dels quals és la Guaiana Essequiba. És un ter-

ritori que controla l'estat de Guaiana, però històricament pertany a Veneçuela. Fa uns mesos s'hi van trobar unes reserves de petroli impressionants, i ara hi ha empreses britàniques i americanes que n'estan extraient. El govern veneçolà va fer un referèndum a la seva manera i va sortir reincorporar la Guaiana Essequiba a territori veneçolà. Ara la cosa està bastant aturada perquè Veneçuela està exportant petroli i Espanya és un gran comprador; això és la hipocresia política. Mèxic és un estat fallit, la meitat del país està ple de guerrilles, una mena de guerra civil amb molts morts; la majoria de conflictes són quasi guerres civils. A Europa, la guerra d'Ucraïna podria durar cinc anys més, depenent de qui guanyi les eleccions als Estats Units; és una guerra a les portes de la Unió Europea, però els conflictes són del món; per exemple, han entrat deu mil nord-coreans al front d'Ucraïna. Ningú sap com acabarà un conflicte una vegada ha començat, va escalant, i és una qüestió d'acció-reacció. Al Pròxim Orient tenim el conflicte entre Israel i Palestina; Israel és un exemple de com es tracten de malament les minories. Els israelians estan fent el que els havien fet a ells; això ens ensenya la hipocresia del poder. Si anem a l'Índia, veurem el que fan amb la minoria musulmana, de més de 350 milions de persones. Hi sumariem el Pakistan, el Líban, l'Iran, l'Iraq, etc.

Sobretot m'interessa parlar de l'Àfrica i l'Àsia. Ja no existeixen els antics imperis colonials. Els països rics es reuneixen en els BRICS, que s'odien entre ells al màxim, però els uneix que són els segons en el poder mundial. Formen part del que se'n diu la comunitat internacional. La Xina té uns conflictes interns importants, cosa que fa que intenti externalitzar-los. De fet, crec que si comença una tercera guerra mundial, l'escenari pot ser Taiwan. La Xina té una capacitat industrial molt gran, és un actor molt important, però no hi ha una

reunificació de l'estat xinès sense Taiwan. A partir de la dècada dels setanta la Xina continental és un actor de primer ordre, i Taiwan queda relegat a un altre nivell. Si es produís una guerra seria molt forta. Els Estats Units ha practicat la política de fer un mur: els seus aliats són Corea del Sud, les Filipines, Taiwan, als quals els uneix una cosa, la por de ser envaïts per la Xina. Però no sabem què passarà amb la variable Trump. L'Índia i el Pakistan són dos estats que formaven part de l'Imperi britànic, i tots dos tenen armament nuclear. Al Caixmir cada any hi ha un minicombat entre guàrdies xinesos i indis; l'Índia i la Xina no són amics. La Xina i el Pakistan sí, per la ruta de la seda. Convé que no caiguem mai en una visió paternalista europea. Tots tenen les seves polítiques pròpies, i cada estat és diferent. Un petit exemple de casos de genocidi a l'Àsia és Indonèsia, amb el que fan als integrants del partit comunista; també el Pakistan, amb el que fan als habitants de Bangladesh; el cas més notable és el de Cambodja: mai un estat ha matat tan proporcionalment com les tropes de Pol Pot, una matança total de la població.

L'Àfrica és el planter demogràfic del món, hi ha un gran percentatge de joves. En molts països hi ha hagut una substitució d'estats que els controlen, per exemple el canvi de França per Rússia a Burkina Faso, on hi ha els principals fluxos migratoris del món, i això vol dir que Rússia pot controlar la migració africana cap al nord. Això significa que ens hem de plantejar quin paper ha de tenir Europa al món. Un altre cas és el golf de Guinea, amb la generació d'una sèrie d'aliats amb Rússia. L'altre cas és Etiòpia, el segon país més poblat de l'Àfrica, on la lluita és per l'aigua. El canvi climàtic pot generar una disminució dels recursos i, en créixer la classe mitjana, es demanaran més recursos i per tant pot haver-hi guerra.

Acabarem parlant dels diferents tipus de guerra. Podem parlar de guerra conven-

cional, però el més habitual són les guerres asimètriques, en què una part és molt més poderosa que l'altra. Això implica que el valor de la vida en un estat es considera molt més alt que en l'altre, i en tenim un exemple amb els morts d'Israel respecte els dels musulmans. En la guerra híbrida s'utilitzen tota mena de mitjans i procediments. En les *proxy wars* hi ha interferència estrangera en el conflicte. La guerra santa és la més perillosa i que més respecte em fa. És l'elevació de la teva persona a un bé millor, i la teva mort queda recompensada; ara es dona en musulmans, però fa centenars d'anys eren els cristians, qui la feien. La guerra ètnica també em fa molt de respecte, perquè es pot portar la guerra a unes dimensions extraordinàries, com al front oriental rus a la Segona Guerra Mundial, i es pot desencadenar una guerra total. Sempre he pensat que si no ens hem destruït ha estat perquè el fet que es creessin les armes nuclears ha provocat que s'externalitzin les guerres i que no es facin servir com a elements dissuasius. Els bombardejos d'Israel sobre Gaza són l'equivalent a una bomba nuclear. Les bombes nuclears ho canvien tot. Els russos estan donant tecnologia nuclear als seus aliats, cosa que és un perill potencial.

En definitiva, això no és cap conclusió, és un punt de partida, sabent que demà no s'acaba el món. Però passeu-ho bé, sigueu feliços.

Ciceró oratòria i filosofia al servei de la política

Joan Manuel del Pozo Álvarez

Professor emèrit de la Universitat de Girona

Avui us parlaré de l'autor amb qui he fet una mena de parella de fet intel·lectual a la meua vida: Ciceró. Hi vaig centrar la tesi doctoral i l'he traduït molt; encara ara tinc un llibre a punt de sortir d'una nova traducció de Ciceró al català. Per mi parlar de Ciceró és una satisfacció. Com sabeu, venim de grecs i romans, i Ciceró era un dels romans més il·lustres que s'han conegut; representa reconèixer les nostres arrels, apreciar uns valors que espero explicar bé.

Una manera de començar a introduir Ciceró és buscar un ciceronià il·lustre dels molts que hi ha hagut al llarg de la història: Erasme de Rotterdam. Autor del Renaixement, Erasme, igual que el seu amic Thomas More, sabia grec i llatí, s'escribia amb els seus amics en llatí com podia escriure en francès, anglès o la seva llengua materna, l'holandès. I diu de Ciceró: «No és veritablement ciceronià qui no parla de manera escaient, qui no comprèn a fons allò de què parla, qui no fa ressonar a la seva ànima la significació de les seves paraules». És una manera de dir que el ciceronisme és una actitud davant de la vida que passa sobretot pel bon ús de la paraula. La paraula, el llenguatge, que és el que ens ha fet humans; també la cooperació, però en el llenguatge hem descobert el món i amb el llenguatge posseïm el món.

Com que som a Sinera, recordem els mots d'Espriu: «Hem viscut per salvar-vos els mots, per retornar-vos el nom de cada cosa, perquè seguíssiu el recte camí d'accés al ple domini de la Terra». És a dir, amb els mots dominem el món i, com diu un filòsof contemporani, els límits del meu llenguatge són els límits del meu món; entenent per *món* la realitat, de tal manera que podem dir i afirmar que cada persona gaudeix de tanta realitat com el seu llenguatge li permet. És a través del llenguatge que posseïm la realitat. Si el teu llenguatge és pobre, la teua realitat és pobre; si el llenguatge és confús, la teua vida i la teua realitat són confuses; si el teu llenguatge és ric i clar, la teua realitat és rica i clara. El llenguatge l'aprenem des de la panxa de la mare, i quan som petits l'anem aprenent com aprenem a caminar. Quan diem llenguatge no volem dir només gramàtica. La gramàtica és important, és

un instrument del llenguatge, però el llenguatge és molt més; és també la conversa col·loquial entre persones, la conversa amb la família, amb els amics. El llenguatge és també la literatura, la bona poesia, la bona novel·la, el bon teatre. És una riquesa extraordinària. I Ciceró és un dels homes que al llarg de la història ha estat reconegut com a millor administrador de la capacitat expressiva humana a través del llenguatge.

Ciceró va ser orador i va ser filòsof. I tant la retòrica com la filosofia les va voler posar al servei de la seva gran passió última, la política; tan última que va morir per la política. Li van tallar el coll els esbirros de Marc Antoni perquè havia fet les Filípiques, els discursos contra Marc Antoni. Va ser un home, doncs, que va viure i morir per la política. I va voler fer política a través del domini del llenguatge, d'un respecte extraordinari pel llenguatge, i del pensament filosòfic, en la concepció neoacadèmica. Es queixava que la República Romana s'ensorrava, i de fet el van matar perquè va lluitar contra les amenaces cesaristes i després contra Marc Antoni; veia venir que un règim que ell considerava bo, el règim de la República Romana, estava a punt de caure i que seria substituït per l'Imperi romà, com de fet va passar. Es lamenta, doncs, que amb l'ensorrament de la República també s'ensorraran virtuts cíviques, entre les quals la virtut del bon parlar, la virtut de l'oratoria. En opinió de Ciceró, la República l'aguantaven els bons oradors. Actualment tenim una noció d'orador una mica antiga, perquè no es fa servir gaire la paraula i més aviat pensem que és un art innecessari. Avui les tècniques de comunicació han canviat moltíssim respecte a aquella època, i la majoria de les persones no aguantarien un discurs a l'estil de Ciceró perquè està construït amb frases molt llargues, moltes oracions subordinades, amb una gran precisió dels conceptes, i la majoria de gent ho trobaria molt atabalador. Ciceró és capaç

d'escriure dotze o quinze ratlles sense ni un punt, però tot lliga; fa una mena de catedrals lingüístiques extraordinàries, amb relatiu, ablatiu absoluts, infinitius... i tot perfectament lligat i construït. I quan el tradueixes te n'admiras.

Al final del *Brutus*, un dels discursos macos de Ciceró, explica la seva formació com a orador: va fer l'entrenament dialèctic amb un filòsof estoic, Diòdot, que vivia amb ell. També feia un exercici que avui trobaríem ridícul: cada dia feia una estona de declamació en llatí i en grec; el grec era la llengua culta, un bon romà havia de saber grec. Com que ell era de constitució feble, s'esforçava molt per tenir una veu potent, perquè al fòrum havien de cridar molt. També hi explica una altra cosa de caràcter psicològic i ètic: diu que tenia un gran afany de glòria, és a dir, que volia tenir fama i que la gent li digués que era fantàstic. I això era una motivació per cada dia afinar més i més les seves capacitats oratòries. Va anar a l'illa de Rodes, on va tenir de mestre Moló, que li criticava els defectes: feia massa redundàncies, es repetia; tenia una excessiva fluència verbal, i li faltava autocontrol. El seu mestre li deia que un bon orador s'havia de controlar perquè no podia perdre les formes ni la imatge. Quan va tornar a Roma tenia més control de la veu i més pausa en el parlar, més nitidesa, més netedat i uns moviments corporals moderats. També considerava que la clau del seu èxit era la modèstia, però no ho era gens, de modest, perquè aquesta ànsia de glòria el podia. Deia que la clau del seu èxit era l'estudi de les «lletres», l'arrel de la perfecta eloqüència. És a dir, si vols ser una persona eloqüent, parlar bé en públic, has de tenir un fons de cultura important.

Avui dia, i ja en el segle XX, es fan molts cursos de comunicació que aparentment ensenyen a parlar bé en públic, però és molta aparença, perquè no diuen que per parlar bé en públic necessites haver llegit molt

en privat, necessites cultura; si no, hi haurà un moment o altre que la gent dirà «això és plàstic».

Concretament, Ciceró dona importància a la filosofia, mare de totes les bones accions i les bones paraules. Per què és la mare de les bones accions? Perquè un capítol principal de la filosofia és l'ètica, el sentit de la bona conducta, la bona manera de viure, la dignitat humana. Si estudies filosofia, doncs, t'orientes èticament i tens una actitud i una conducta bones. I és que a través del que dius i com ho dius s'endevina el que ets. I això és important, perquè si la gent veu que no lliga el que dius i el que ets, no et creu, i la principal virtut d'un orador és ser fiable, creïble. Ciceró, per tant, dona molta importància a les bones accions i, naturalment, a les bones paraules, perquè la filosofia dona una capacitat d'anàlisi del llenguatge i un ús correcte dels instruments expressius i de la bona argumentació que fan que el discurs tingui solidesa, que s'aguanti, que s'entengui, que es pugui seguir.

A la filosofia hi afegeix el dret civil i la capacitat de saber jutjar, perquè abans de ser polític va ser advocat. De jove va guanyar casos molt importants, un d'ells contra un governador corrupte de Sicília, Verres. Explica que, a més d'argumentar bé, cal saber introduir una mica d'humor en un context seriós, perquè l'humor relaxa i predisposa a favor. Riure junts produeix un efecte de relaxació i de complicitat. Això no vol dir que hàgim d'anar pel món fent riure, però sí que podem, en tots els contextos possibles, introduir elements que facin somriure les persones, perquè genera empatia. I també comenta que cal saber commoure i emocionar. Aquí s'anticipa 2.100 anys a una de les regles de la comunicació contemporània: satisfer la intel·ligència emocional. La intel·ligència natural humana, la que tenim tots, de naixement i de cultiu i de cultura, no viu en l'aire, viu dintre d'un cos que està lligat al cor i les emocions. La nostra intel·ligèn-

cia és intel·ligència emocional i, per tant, si no tens en compte les emocions, no arribes enlloc.

Com definia l'orador, Ciceró? Aquesta figura ara està una mica passada de moda, però a Roma *orator* era sinònim de polític en el millor sentit de la paraula. És a dir, de persona que és digna i capaç d'exercir el servei públic i resultar, per exemple, cònsol o senador. A Grècia aquest *orator* era el retor, d'aquí retòrica; retòrica i oratòria són sinònims. Definia *orator* com a «vir bonus dicendi peritus», 'mascle bo, expert en parlar'. Hauríem de criticar Ciceró perquè en la seva cultura la dona no tenia pràcticament paper i, per tant, ell es referia sobretot als homes. Avui diria 'la persona bona, experta en parlar', aquest és l'orador. Però cal deixar clar que aquest 'expert en parlar' és un 'ple de cultura, savi en filosofia, coneixedor del dret, coneixedor de la història'. Ciceró va escriure dos llibres sobre oratòria: *Orator* i *De oratore*. I diu molt clarament que la gran feina de l'orador és moure les persones en la direcció que ell vol. I podem plantejar-nos una pregunta important de caràcter ètic: això és manipular les persones? Es podria interpretar així. Però la resposta que crec que és fidel a l'esperit de Ciceró és que aquesta manipulació seria inacceptable si fos amb recursos delictius, immorals; però si és amb recursos lògics i morals, no, perquè s'entén que les altres persones també tenen capacitat de parlar i de contestar. Per tant, si no hi ha engany, si no hi ha trampa, és legítim que una persona, un orador, vulgui convèncer un conjunt de persones. Es pregunta què hi ha tan meravellós com que d'una infinita multitud d'homes n'hi hagi un que allò que per natura és concedit a tothom, parlar, ho pugui fer ell sol o molt pocs; o tan plaent d'entendre i de sentir com un discurs ornat i polit de sàvies sentències i nobles paraules, o tan elevat com fer canviar per la paraula d'un home sol les passions dels pobles, la consciència dels jutges,

la seriosa fermesa del senat. Aquí crea tres situacions demostratives del que és un gran orador: moure les passions dels pobles cap a la pau o cap a la guerra, o cap a la justícia; moure la consciència dels jutges, fer-los canviar el pensament amb arguments; moure la seriosa fermesa del senat, on es reuneixen els principals poders de raonar. I fer totes aquestes operacions amb un discurs ornat, agradable, ple d'adornaments, de riquesa expressiva, que en aquesta cosa única avantatgem infinitament les bèsties, perquè tenim col·loquis entre nosaltres i perquè parlant podem expressar els sentiments.

Passem al Ciceró filòsof. Aquí la retòrica també hi té un paper, perquè la filosofia es construeix amb paraules; la retòrica també és una manera de pensar i d'arribar a la veritat. I com que la filosofia li proporcionava eines per ser un bon orador, es va voler situar en el panorama filosòfic del seu temps. Com sabeu, Roma va ser filla culturalment de Grècia, i una de les coses bones dels romans va ser reconèixer que ells no tenien creativitat filosòfica pròpia i adoptar el que els grecs havien ensenyat, per això a les cases més bones de Roma hi havia preceptors de filosofia grecs. Aquell que s'ho podia pagar ho proporcionava als seus fills; per desgràcia a les filles no. Compraven esclaus, que de fet eren mestres grecs molt bons que ensenyaven filosofia als seus plançons. Ja des del segle III aC, després dels grans Sòcrates, Plató i Aristòtil, va ser una època coneguda com l'època de la filosofia hel·lenística, que va arribar a través d'Alexandre Magne i de la dissolució del seu imperi. Als segles III, II i I aC hi havia tres filosofies hel·lenístiques: la filosofia estoica, la filosofia epicúria i la filosofia acadèmica. La filosofia estoica era aquella que considerava que el món era una unitat intel·ligent, és a dir, una mena de plantejament panteista, i el déu dels estoics era Logos, que en grec vol dir 'raó' i 'paraula' alhora, i consideraven que hi havia un Logos universal que s'identificava amb el

món i que orientava la marxa del món i de la vida dels humans; era molt determinista. Els estoics venien a dir que estem regits pel destí i que el millor que podem fer és adaptar-nos-hi. Feien servir la imatge d'un gran carro tirat per uns bous molt potents que va fent el seu camí i els éssers humans som com un gos lligat a l'eix de les rodes del darrere del carro amb una corda que a vegades és més llarga i a vegades és més curta, però de ben segur que és una corda limitada, i si el gos no té la intel·ligència d'adaptar-se a la marxa del carro s'haurà escanyat. El destí és la marxa del carro, i la llibertat és el tros de corda. El pobre gos pot anar una mica a l'esquerra o a la dreta, una mica endavant o enrere, però sempre vigilant de no escanyar-se o que no l'aixafi el carro. La filosofia estoica deia que has de tenir un gran autocontrol de les passions i les virtuts. És una filosofia molt rigorosa que va rebre un bon impuls amb el cristianisme, perquè els cristians interpretaran que el control de les passions dels estoics lliga amb la vida cristiana i, per tant, el cristianisme adoptarà sobretot una posició estoica.

La filosofia contraposada de l'estoïcisme (rigorós, determinista, pessimista) és la filosofia epicúria. Avui encara hi ha gent que em diu que jo soc epicuri perquè m'agrada beure cervesa fresca a l'estiu, però això ens agrada a tots i ser epicuri va molt més enllà. Allò del pensament dels epicuris que va quedar en la història és que defensaven que la vida humana busca la felicitat i que la felicitat es troba en el plaer. Però si ens quedem aquí ens quedem a mitges, perquè afegien que no tot plaer és vàlid; l'únic plaer vàlid per a la felicitat és el plaer moderat adaptat a les necessitats de la vida. Davant d'això, els estoics els criticaven i els deien que eren uns... porcs.

Entre estoics i epicuris hi havia els neoacadèmics, els que continuaven l'acadèmia de Plató, el gran pensador de l'antiguitat i del qual van sortir moltes branques, a una

de les quals es va apuntar Ciceró, la neoacadèmica. Aquesta branca diu del mestre Plató «deus ille nostrer», 'aquell nostre déu'. Ciceró diu que Plató és un déu del pensament. Els neoacadèmics es consideren una evolució de Plató però d'un Plató una mica especial, perquè el Plató més conegut és l'idealista, el que diu que la realitat autèntica són les idees que viuen a dalt del cel i que són la perfecció del món, que tot el que hi ha en aquest món és una còpia, imitació o participació d'unes realitats superiors i nosaltres vivim en fals. Recordem el mite de la caverna platònica: nosaltres som com uns pobres lligats al fons d'una cova i ens passen unes imatges per davant, però tot són ombres i l'autèntica realitat és al darrere. En aquest sentit, la filosofia de Plató és pessimista, i la seva evolució neoacadèmica diu que Plató defensa l'escepticisme, és a dir, que no podem acabar de saber què són les coses, i per això no hem de parar de discutir sempre a favor i en contra de tot. Ciceró defineix la filosofia neoacadèmica així: «Nosaltres, neoacadèmics, no som aquells que sembla que no tenen res per veritable, però en veritat hi ha unides certes falsedats amb un semblant tan gran que enmig no s'hi troba cap indicatiu que garanteixi un judici o un assentiment, doncs també es dedueix d'això que hi ha moltes coses probables que, encara que no es puguin demostrar pel sol fet de tenir un aspecte clar i net, es constituïrien en norma de vida per a l'home savi». Per tant, Ciceró considera que la veritat no és clara, que no hi podem arribar fàcilment, i per això fa servir la idea de poder tenir una certa esperança, la *versemblança* d'alguna cosa que s'assembla a la veritat, però no la veritat plena, perquè de fet la veritat plena és fora del món, i en aquest món de veritats imperfectes hem d'estar sempre discutint. Ara bé, no podem negar que almenys tenim unes probabilitats que són suficients per orientar la vida, perquè la seguretat no la tindrem mai. Aquesta era la filosofia de Ci-

ceró: no podem assolir la veritat, per tant, estem obligats a discutir sempre, sempre, a afinar més i més i, finalment, orientar-nos per probabilitats que vagin en una determinada direcció.

En un altre text diu que un mestre seu negava que hi hagués cap cosa que pogués saber-se, per això pensava que tot està amagat en lloc ocult i que no hi ha res que es pugui percebre o entendre; per aquesta raó convé que ningú no declari ni digui res ni doni ple assentiment, que es guardi de qualsevol rellescada i contingui sempre la temeritat, perquè seria molt greu que s'aproves una cosa falsa o desconeguda, i per això no hi ha res més estúpid que fer passar l'assentiment i l'aprovació al davant del coneixement i la percepció. No podem arribar a la veritat plena, no podem tenir seguretat i no hem de parar de discutir. L'acusació que es va fer a Ciceró i a tots els neoacadèmics era d'escepticisme. Una filosofia que va contra la seguretat del coneixement i que permanentment dubta de tot. Actualment la paraula *escepticisme* l'apliquem a aquella persona que sempre dubta, però en grec *escepticisme* no significa 'dubte', sinó 'investigació'; l'escèptic és el que dubta per investigar, és a dir, que no para de buscar. Aquesta institució és la que a Ciceró li semblava la més honesta filosòficament.

En aquest sentit, doncs, tenim un orador de gran qualitat expressiva i un pensador que no para de discutir constantment totes les opinions i totes les posicions i que acusa els estoics d'autoritaris i els epicuris d'una cosa molt curiosa. Aquí hem de fer un petit parèntesi per explicar un aspecte de la vida de Ciceró, que coneixem molt bé perquè, entre altres coses, tenim molts testimonis d'amics i enemics seus i sobretot un epistolari extensíssim de centenars de cartes, moltes escrites al seu amic Titus Pomponi Àtic, un home riquíssim que practicava la filosofia epicúria. Ciceró criticava els epicuris perquè deien que si vols viure una

vida feliç a través del plaer moderat, no facis mai política, perquè la política és font de desgràcia i infelicitat. Amb això Ciceró no hi estava d'acord, perquè ell se sentia polític, un servidor del poble romà, i volia manar i va manar molt. Com a cònsol va desfer la conjuració de Catilina, però va ultrapassar els drets dels seus, va violar els drets dels condemnats que tenien dret a un judici especial i en va rebre conseqüències polítiques, va haver d'anar a l'exili i va tenir una vida complicada, però al capdavant Ciceró va ser un home absolutament entregat a la seva causa i el seu compromís amb una força extraordinària. Hi ha una aportació de Ciceró especialment bona en l'àmbit de la filosofia política: el seu amic Titus Pomponi Àtic li va dir mil vegades si era boig de fer política, i Ciceró li replicava que era un irresponsable de no fer política; es barallaven molt però eren molt amics, tant que Titus Pomponi Àtic va treure Ciceró de la ruïna econòmica tres o quatre vegades, ja que tenia la mà foradada. S'escrivien constantment i el punt de fricció era que per Ciceró era sagrat el compromís amb la pàtria i calia servir-la des dels llocs de servei públic, i a això Titus Pomponi Àtic responia que ell era un senyor que gaudia de la vida i per tant no feia política.

«Havent tingut una vida boníssima, no vaig dubtar mai que m'enfrontaria a les més dures tempestes i als mateixos llamps per tal de protegir els ciutadans i em posaria assumint tot el risc personal al servei de la tranquil·litat cúmina». És a dir, tenia la ferma convicció que no havia de fer altra cosa que posar-se al servei dels altres. Deia que la pàtria no ens havia pas engendrat i criat sota una norma segons la qual no esperava cap aportació de nosaltres i que com a servidora només dels nostres interessos ens proporcionaria per al nostre oci un refugi segur i tranquil en un lloc pacífic, sinó que ens prendria com a penyora per al seu servei un gran nombre de les millors capaci-

tats del nostre esperit, talent i saviesa, i deixaria per al nostre interès privat les que li fossin sobreres. És a dir, la pàtria no és aquí per regalar-nos la bona vida, sinó perquè nosaltres li donem el millor de nosaltres, el nostre talent i sacrifici, i del que sobri ja en gaudirem després.

Ciceró considerava que tot el que havia rebut d'una comunitat ho havia de tornar en forma de servei polític, i el més bonic de la seva filosofia política és la definició que fa de la república al tractat *De re publica*. Actualment la república és el règim de govern d'un estat en què no hi ha monarca sinó l'elecció d'un president. A l'època de Ciceró la república podia ser monàrquica, perquè *república* volia dir 'estat', 'comunitat política ben constituïda'; per tant, a l'època un estat podia ser monàrquic, democràtic o aristocràtic. A parer meu, Ciceró escriu un dels seus millors llibres amb *La República*, que he traduït per a la col·lecció Bernat Metge, però malauradament només en conservem només una tercera part. A *De re publica* (literalment, 'allò que és públic') fa la síntesi del seu pensament filosoficopolític, diu que, per governar la societat, la primera condició d'un filòsof és definir-la, i ell la posa en boca d'Escipió l'Africà: «La república és allò que pertany al poble, perquè *públic* vol dir 'del poble', però l'entès, el poble no de qualsevol manera, no pas com una agrupació d'homes reunida de qualsevol manera, sinó com una agrupació de molta gent associada pel consentiment respecte del dret i per l'interès comú». Molt bona definició, perquè deixa clar que a la comunitat política no hi ha elements quasi divins i superiors, sinó que és d'un pragmatisme total: una «agrupació de persones lligades pel consentiment respecte del dret», és a dir, que estan d'acord amb unes lleis. I «per l'interès comú», una qüestió de més pes ètic i polític, què ens convé per viure, un element que ha de defensar el bon polític. Ciceró es reconeix en aquest pensament, que de fet és perfectament actu-

al, ja que avui es pot definir un estat polític, una sobirania política, en els termes que Ciceró va fer servir fa dos mil cent anys.

Ell defensava que la millor constitució per a un poble era la que anomenava *constitutio mixta*. De l'època de Plató venia la teoria que hi ha tres formes de governar un estat, una república: una monarquia, que mani un home sol; una aristocràcia, que mani un grup de gent selecta, i una democràcia, que mani el poble. Totes tres tenen avantatges i inconvenients. L'avantatge del monarca és que no s'ha de posar d'acord amb ningú i pren les decisions tot sol; per contra, quan decideix un home sol acaba sent un tirà perquè ningú li posa límits i per conservar el poder és capaç de matar; és a dir, com deien els clàssics, la monarquia es corromp en el sentit clàssic de fer-se malbé. Amb l'aristocràcia, com que és un grup, hi ha més aportació de punts de vista, però poden caure en l'oligarquia. Amb la democràcia, el poble es dona les lleis a si mateix, però també té una forma pròpia de corrupció: la demagògia, és a dir, és molt fàcil que surtin corrents populistes que volen agrair a molta gent però prometen coses impossibles o inconvenients. Caldria procurar que un poble, una república, fos ben governada equilibrant els tres factors que hi ha en aquests diferents règims: en primer lloc, aniria bé que hi hagués una representació general, el cap d'estat, que representa l'estat sobretot protocol·làriament i institucionalment però no té capacitat per fer lleis. En segon lloc, convindria que hi hagués un grup d'experts, un bon govern però controlat, finalment, pel poble, de tal manera que hi hauria un monarca, uns aristòcrates i un poble, tots treballant conjuntament. Aquesta seria la fórmula ideal. En certa manera, les democràcies modernes busquen això i més o menys ho aconsegueixen; però en qualsevol cas busquen l'equilibri de poders, que no estigui tot concentrat en un sol lloc, perquè el poder tendeix a corrompre's. Hi

ha una dita que diu: «Tot poder corromp, i el poder absolut corromp absolutament». El poder és una passió humana que tendeix a no tenir límits, una mica com la riquesa, per això els savis antics deien, i aquí coincidien estoics i epicuris, i a Orient també ho deien els budistes i els taoistes —és un pensament bastant comú a totes les filosofies antigues—: «No és ric el que té més, sinó el que necessita menys». Si tens control de la necessitat i del desig, ets ric, perquè si ets ric i necessites més, no ets ric; és més feliç el pobre conforme amb la seva pobresa que el ric disconforme amb la seva riquesa, perquè el que compta és el benestar personal.

Aquesta forma de ser que Ciceró va posar al servei de la política, la literatura i la filosofia ha definit també una forma cultural, l'humanisme, del qual actualment hi ha una certa reivindicació davant del salt tecnològic que estem vivint. Les humanitats són l'ensenyament de l'humanisme, del qual s'ha dit: «L'humanisme a Roma, i sobretot en cas del mateix Ciceró, té essencialment tres significats: humanitats en el sentit de llocs humans, és a dir, com a coneixement i valoració de llocs humans, de la mesura pròpia de l'home; humanitats en el sentit de la cultura per la qual l'home esdevé allò que és veritable, la cultura és el que ens fa ser humans; humanitats, finalment, com a cura i respecte amb relació als altres homes, facilitada i alimentada pel sentit de la mesura humana i per l'afinament i el desenvolupament de l'ésser humà degut a la cultura, la cura i el respecte que amb les relacions socials s'expressa exteriorment per la polidesa, l'elegància, la finesa que, naixent del cor, es tradueix en paraules i en formes, aquella que en les relacions socials de cada dia es tradueix igualment en els grans moments de l'existència». És a dir, l'humanisme és un estil de vida alimentat per la cultura i el sentit de la dignitat i de la naturalesa pròpia de l'ésser humà. A parer meu, això ens hauria de donar molta esperança;

és a dir, des de fa més de dos mil anys que tenim aquests objectius i avui encara no els hem acabat d'assolir, més aviat passem una època antihumanística, la tecnologia ens ha embogit una mica i ens ha fet pensar que tot és qüestió d'aparells, i sí, els aparells van molt bé per a moltes coses, però hi ha una qüestió de vida humana interior que és absolutament decisiva i que va en la línia de saber controlar les pròpies necessitats i els propis desitjos.

Ciceró és una de les persones que en la història de la cultura occidental ha representat més bé aquests ideals; l'ideal del llenguatge ben utilitzat, l'ideal de la filosofia que nodreix el llenguatge de profunditat i de pensaments correctes, i l'ideal del compromís públic, perquè tot el que tenim ens ho han donat els altres: si soc res, soc el resultat d'unes interaccions socials que em venen de la comunitat i, per tant, m'hi sento en deute.

Cada ferida la sang d'un poema: vida i poesia en Joan Salvat-Papasseit

Margarida Casacuberta Rocarols

Universitat de Girona

Estic contenta de parlar de Salvat-Papasseit, un poeta molt interessant, molt popular, però alhora poc estimat per la universitat, justament per ser tan popular. Perquè moltes vegades tendim a treballar amb poetes que poden tenir més dificultat i ens adonem que aquests poetes tan importants per la vida de cada dia els deixem una mica de banda. Per això és tan bo el fet que s'hagi reeditat la seva poesia.

Per a ell no passa el temps, i aquest any es commemoren els cent anys de la seva mort i els cent trenta anys del seu naixement. Parlem d'un poeta que va morir molt jove, als trenta anys, que va passar molt temps de la seva vida molt malalt de tuberculosi, i per tant va haver de viatjar a diferents balnearis i no va poder superar la malaltia. Durant el temps de malaltia continua escrivint amb una perspectiva fonamentalment vitalista; escriu en contacte amb el dolor i la malaltia, i en canvi la seva poesia és un cant a la vida i a la lluita, també la lluita poètica.

Joan Salvat-Papasseit va néixer el 1894 i va tenir una infantesa molt complicada. Era fill d'un mariner que va morir en un accident tràgic de feina. Va quedar orfe i va viure amb el seu germà en un asil marítim. Va rebre una educació militar, catòlica i molt estricta. Quan va començar a treballar, es va situar ràpidament en el món del catalanisme d'esquerres. Es va formar com a poeta i

escriptor en una associació, l'Ateneu Enciclopèdic Popular, on va aprendre a escriure en català i sobretot va estar amb contacte amb gent d'una gran curiositat intel·lectual i va poder accedir a una biblioteca progressista. La seva formació, doncs, és mitjançant uns estudis moderns dins de la primera dècada del segle xx. Salvat-Papasseit és un jove molt inquiet i curiós dins de l'òrbita del modernisme. Un dels seus referents culturals és Joan Maragall, la seva poesia és maragalliana; i també el poeta mallorquí Gabriel Alomar. En uns moments en què el noucentisme és un moviment hegemònic a Catalunya, ell forma part dels modernistes que defensen les seves idees. El 1917 comença a publicar en revistes, inicialment en castellà en una revista que es deia *Los Miserables*, amb el pseudònim d'*El gorquiano*, i en altres revistes marginals. Els textos surten publicats en un recull titulat *Humo de fábrica*. Treballa, escriu i està totalment compro-

mès amb el socialisme, l'anarquisme teòric i el catalanisme d'esquerres. És a partir de l'any 1918 que comença la seva trajectòria en català, i des d'una perspectiva militant d'esquerres.

«Cada ferida la sang d'un poema» és un vers d'un poema seu. Farem un repàs de la seva obra començant amb el poema «Divisa», dedicat al modernista Alfons Maseres, actualment desconegut, que va ser un mentor seu; l'obra de Salvat-Papasseit està plena de dedicatòries a les persones que són importants per a ell. La seva vida també té molta relació amb una llibreria molt important que va haver-hi a Barcelona, les Galeries Laietanes, on ell va treballar. Salvat-Papasseit crea la seva pròpia revista entre el 1917 i el 1919, *Un enemic del poble*, que publica amb tots els seus amics. *Un enemic del poble* és el títol d'una obra d'Ibsen, com a representació de l'intel·lectual i el poble, que són sincers, diuen les veritats; aquesta idea de la sinceritat moral és la que defineix l'artista modernista, és ben bé la línia del modernisme: nosaltres us direm com s'ha de viure, com s'ha de morir, com s'ha d'estimar. Aquesta revista serà l'inici de la seva trajectòria. A *Un enemic del poble* apareix publicada una poesia que té forma de cal·ligrama, un poema que a través de la disposició tipogràfica mostra una columna, la columna vertebral, una sageta de foc, que vol ser un comentari a un llibre de poemes de Gabriel Alomar que té de títol *Columna de foc*. L'any 1918 crea la revista *Arc voltaic*, en defensa de la modernitat. D'allò que és la ciutat moderna, la ciutat amb multitud, la massa; de fet, l'enemic del poble s'ha de dependre de la massa. Treballa per fer conscient la multitud, i això implica que de vegades la multitud et rebutgi. La modernitat és la de la ciutat metropolitana, pensant en els carrers de Barcelona, on hi ha moviment, la idea de futurisme des d'una perspectiva ideològica i avantguardista, pensant en el futurisme de Marinetti. *Arc voltaic* va ser

una revista amb poca durada, només va tenir un número, amb la coberta de Joan Miró. Un dels poemes de la revista és «Plànol», que és el plànol de Roma, i està dedicat al pintor Josep Maria Sucre. En aquest poema busca la realitat actual de Roma.

El primer llibre de poemes que publica és *Poemes en ondes hertzianes*, el 1919, molt senzill i amb una coberta de Torres Garcia, i és la ciutat, la modernitat, en uns moments en què la poesia tendia a idealitzar la ciutat i sobretot el camp, i que era molt continguda, clàssica. Ell es queixarà dels poetes en minúscula, és a dir, els que no s'arrisquen. En canvi, al llibre el cal·ligrama és protagonista, es trenca el vers, com per exemple el poema «54045», que és el número d'un tramvia, dedicat a un poeta que aleshores comença a ser important, J. V. Foix. «Contra els poetes en minúscula» és el primer manifest català en minúscula que va editar Salvat-Papasseit, que signa com a poetavanguardistacatalà. Per ell la poesia ve de la vida i de la sang, parla sobretot dels noucentistes que estan instal·lats en la cultura catalana de l'època, els acceptats, els institucionalitzats. Els reclama una poesia dels moments, no una poesia ideal, feta de màscares. Els diu: «No mireu els versos, ni els compteu amb els dits ni els cobreu. Si voleu rimar, sigueu poetes en majúscula, sigueu altius, herois, i sobretot sincers». Aquest manifest l'escriu el 1920. Un any més tard publica *L'irradiador del port i les gavines*, natura i modernitat. Un poema interessant des de la perspectiva de la posició ideològica de Salvat-Papasseit és un sense títol que comença «Escopiu a la closca pelada dels cretins». També hi trobem aquesta poesia que tots coneixem i que ha fet que Salvat-Papasseit esdevingui un poeta popular: «Res no és mesquí». El 1922 va publicar el poemari *La gesta dels estels. Mostra de poemes*, editat per *La Revista*, una revista de poesia que va començar el 1915. Salvat-Papasseit passa dels ambients marginals al

sistema cultural català més clàssic, més tradicional, i sobretot més culte. La gent de *La Revista* intenta fer un mur de contenció contra la barbàrie que implica la Primera Guerra Mundial, i hi són tots els autors. És el temps de la Mancomunitat Catalana, i s'intenta trobar un equilibri entre avantguarda i tradició. És interessant observar la diferència tipogràfica d'aquest llibre, que comença amb una «Divisa», hi ha un compromís catalanista, un catalanisme en l'òrbita de la Mancomunitat de Catalunya, i un compromís a través de la poesia. Un altre dels poemes és «Si jo fos pescador». És una poesia molt vital, molt de lluita. Joan Fuster va explicar al pròleg de la poesia completa de Salvat-Papasseit que era una poesia que llegien molt els soldats. *El poema de la rosa als llavis*, del 1923, és l'últim poemari que va publicar en vida. La imatge de la coberta és un angelet de Montserrat, un dels molts dibuixos que Josep Obiols va fer per als llibres de l'època. En aquest llibre trobem una poesia eròtica, de seducció, on l'important és el vermell de la sang, que l'autor escriu al sanatori. Un dels poemes és «Deixaré la ciutat». Hi ha dos cal·ligrames molt coneguts: «Jaculatòria» i «Estampa».

«Visca l'amor»

*Visca l'amor que m'ha donat l'amiga
fresca i polida com un maig content!
Visca l'amor*

*l'he cridada i venia
—tota era blanca com un glop de llet.*

Visca l'amor que Ella també es delia:

*Visca l'amor
a volia i l'he pres.*

Finalment, *Óssa Menor* (fi dels poemes d'avantguarda), del 1925, amb il·lustracions de Josep Obiols, és un recull de poemes preciosos publicat pòstumament.

Volia acabar amb una dada molt poc coneguda des del punt de vista acadèmic: Salvat-Papasseit es va casar i va tenir dues filles, i els contes que els explicava es van reunir en un llibre titulat *Els nens de la meva escala*. És l'últim llibre de Salvat-Papasseit.

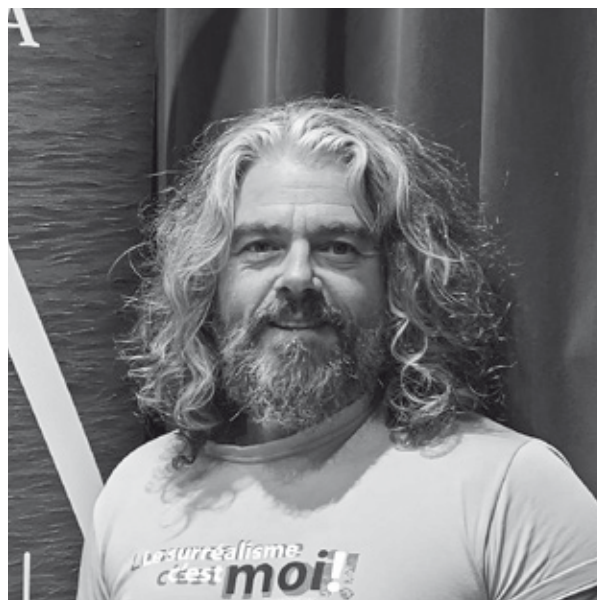
Al llarg de la conferència la ponent ens va llegir diferents poemes de Joan Salvat-Papasseit.

L'origen dels càtars

Alex Turró Rosset

Llicenciat en Història de l'Art i guia de Patrimoni

Malgrat que la primera vegada que es parla dels càtars és al segle v al nord d'Àfrica, el catarisme se centra molt al Llenguadoc, una regió que ha suscitat molta literatura perquè és una regió màgica, on es parla de templers i de la figura de Maria Magdalena, que diuen que va arribar a Santes Maries de la Mar, a prop d'Arles, on se'n conserva el crani i la mà dreta. De fet, el catarisme no és res més que una branca històrica de la religió cristiana, una confluència de moltes branques cristianes que es van situant no només a França sinó a tot arreu. Per entendre els càtars cal entendre els cristians, i els cristians mai s'han posat d'acord, ni ara ni fa dos mil anys; per això hi ha tantes branques.

Parlem de l'expansió del cristianisme. No hi ha dubte que Jesús va existir, ja que hi ha historiadors de l'època que en parlen. Jesús volia reformar una religió, la seva, i volia que en la religió jueva hi poguessin participar altres persones. El problema del cristianisme va ser que Jesús va confiar en la tradició oral i, a més, a través de paràboles fàcils d'interpretar. Quan Jesús va morir, el percentatge de cristians era baixíssim. Però el cristianisme s'expandirà molt ràpid perquè té similituds amb totes les altres religions. L'any 70, quan és destruït el temple de Jerusalem, hi ha una diàspora jueva i els cristians es distribueixen per tot l'Imperi

romà. Entre el segle I i el segle III només el 5% de la població romana, que és de 50 milions de persones, és cristiana. Els primers cristians coincidien amb la zona on van anar els jueus, i també amb els viatges dels apòstols, sobretot l'Àsia menor, Àfrica, Hispània, França.

Per què dotze apòstols? Dotze és un símbol: hi ha les dotze tribus d'Israel, els dotze símbols de l'horòscop, dotze són els déus grecs, les diferents castes del poble d'Israel. De fet, és una religió fàcil d'interpretar: per exemple, Jesús es presenta com un salvador del gènere humà, com el déu Osiris o el déu Mitra; neix en un estable, que es pot traduir com a cova, igual que Zeus o Mitra. El baptisme neix a Sumèria amb el déu Èridu, que es tradueix com a Ea, que vol dir 'aigua'. Miracles com transformar l'aigua en vi és el que va fer Dionís en el seu casament amb Ariadna. Jesús se'n va quaranta dies a predicar pel desert, com Buda, que va estar quaranta dies meditant. Hipòlit de Roma decideix que Jesús va ser concebut prop de l'equinocci de primavera, i Jesús passa a néixer el 25 de desembre. Osiris, el rei del Nil, mor i ressuscita al cap de tres dies. I, molt important, el principi del zoroastrisme, que proposa els principis d'igualtat de les persones, el respecte per les formes vivents, la caritat, la lleialtat a la família: tot com el cristianisme. Zoroastre

va néixer d'una verge. Així doncs, era fàcil que per tots els racons la religió cristiana fos fàcil d'assimilar.

Inicialment el paper fonamental en el cristianisme el té la dona, les primeres bisbes són dones. Les comunitats cristianes van adaptant les cases per fer assemblees en què es discuteixen coses tan importants com l'origen de Jesús. En cada assemblea hi havia sovint diferents corrents d'opinió del cristianisme. Els evangelistes porten multitud de debats, que poden donar lloc a diferents corrents, com el que va iniciar Marció, creador del marcionisme. El que va tenir més èxit en tot el Mediterrani va ser el gnosticisme. *Gnosi* vol dir coneixement, i es basa en una unió d'idees platòniques en què Déu és bo i el diferencien del mal; per tant, el món es divideix entre el bé i el mal. Aquesta serà la primera base dels càtars. De fet, els primers càtars venen de l'Àfrica. *Càtar* vol dir 'pur', i defensen un accés a Déu a través del coneixement, no de la fe. Aquest és el primer dels tres corrents que ens derivaran cap allà. Parteix de l'evangeli de Tomàs. O de la bíblia de Judes, que diu que Jesús és un bé superior que ha vingut a portar la salvació d'un déu que és a la terra. A partir dels gnòstics es derivaran la majoria dels corrents del segle I. El següent profeta va ser Mani, al segle III, que va fer una fusió entre els gnòstics, el budisme i el zoroastrisme, i diu que és el continuador dels grans profetes que hi ha al món. Mani va condicionar la religió cristiana durant els següents dos-cents anys.

El maniqueisme i el gnosticisme van ser els orígens dels càtars. Però hi ha un punt que ho canvia tot: l'any 313 Constantí posarà fi a les persecucions cristianes; amb l'edicte de Milà i el concili de Nicea del 325 establirà una nova religió a l'Imperi. L'any 380, amb l'edicte de Tessalònica, Teodosi I fa del cristianisme la religió oficial. L'Imperi romà, però, va petar per diversos factors: invasions, devaluació de la moneda,

pesta, introducció dels bàrbars i altres circumstàncies, com un canvi climàtic. L'Imperi va col·lapsar, i amb un buit de poder de cinquanta anys es va fer més petit. La gent es va fer cristiana perquè, a diferència de la resta de religions que tenen categories —en el moment de morir tindran un cel diferent els qui tenen diners que els qui no—, el cristianisme té un déu que li és igual els diners que tinguís, hi ha un cel per a tothom i un infern igual per a tothom; només has de fer una cosa: portar-te bé. I això fa que molts siguin cristians. Així doncs, al concili de Nicea Constantí va implantar el cristianisme com a religió oficial, i és la base dels càtars i d'altres dissidències.

Els càtars no reconeixen l'Església oficial. Sant Agustí va ser el primer que va definir els càtars com una secta que formava part dels maniqueus. La seva filosofia era dualista, creien en el bé i el mal, el cel i la terra; deien que hi havia uns intermediaris anomenats els immortals, i es basaven en el coneixement: els càtars van fundar escoles i hospitals. Per accedir a la revelació hi ha unes bases que són la virtut, la pietat, la bondat, la tolerància i el respecte al proïsme. Pensen que les ànimes són partícules de llum provinents d'un déu i que són dins nostre. La nostra ànima s'ha d'alliberar i recuperar l'estat diví. No creuen en el cel i l'infern, creuen en la reencarnació. L'ànima s'ha d'anar purificant en les reencarnacions, i quan arribi al màxim de puresa es fusionarà amb Déu. La seva organització es basa en els perfectes, que són els caps càtars, són homes i dones indistintament; venen d'un origen del cristianisme en què les dones són bisbes. No es bategen, fan una imposició de mans. A l'escola fan una mena d'ensenyament del cristianisme, s'obren debats, i quan has arribat a un cert coneixement, et posen les mans i automàticament ets càtar. No és una fe cega, és una fe a través del coneixement; el coneixement dona criteri i a través del coneixement arri-

bes a la fe. Tenen els perfectes i els diacons, que són els seus ajudants. També tenen bisbes. No tenen por de la mort perquè si t'has portat bé, la mort és un pas més, i creuen en el suïcidi. En el moment de morir l'ànima ha de sortir del cos en els tres dies següents a la mort; i fins i tot treien tres teules del sostre per permetre que l'ànima anés al cel. Només tenen un sacrament, saber la vida que has tingut i tu ja saps què et trobaràs quan moris. Tenen particularitats: no mengen derivats de mamífers, perquè diuen que als mamífers, en el moment de la còpula, els pot entrar el diable; en canvi, com que no entenien la reproducció dels peixos i es pensaven que era espontània, sí que mengen peix. No practiquen sexe, només tenien un o dos fills. La seva feina era de tipus artesanal i fugen de l'acumulació de poder. Les cerimònies càtares eren les lectures de llibres clàssics.

I arribem a la tercera influència dels càtars: els bogomils, que vol dir 'estimats per Déu'. Apareixen a Bulgària l'any 864. No tenen esglésies, resen a casa, tenen una visió especial de Jesús, segueixen l'evangeli de sant Joan, que diu que Jesús segueix la Paraula, creuen que Jesús no va existir realment, que és un ésser espiritual que aparenta ser home, és un esperit, per tant no pot haver mort a la creu. Segueixen els con-

ceptes maniqueus, neguen els sacraments cristians, els miracles de Jesús tenen una interpretació simbòlica, no són reals, i el baptisme es fa sense aigua. Els bogomils es propaguen per les zones càtares i, per tant, van complementar les creences dels càtars.

I passem a la croada. Què els va passar, als càtars? La zona del Llenguadoc és molt fèrtil, i va acollir molt bé els càtars. Els comtats principals on es trobaven són el comtat de Tolosa, el de Comenge, el de Carcassona, el de Besiers. També el nord d'Aragó i Catalunya. Els càtars no creuen en l'Esperit Sant. El papa Innocenci III defensa les guerres i l'ús de les armes en nom de Déu per mantenir l'Església catòlica, i l'any 1204, instat pels cistercencs, comença una croada contra els càtars. El 1208 és assassinat un monjo cistercenc, i arran d'això el Papa demana ajut als Capet de França; serà l'origen de la croada comandada per Simó de Montfort, i a la batalla de Muret, el 1213, mor el rei Pere II. El 1244 s'acabarà la resistència als castells de Montsegur i Querbús. Mentrestant hi ha hagut matances als pobles, veritables genocidis. Al castell de Montsegur els van cremar a tots vius. Una carnisseria. Arran d'aquesta croada naixerà la Inquisició. El catarisme es va estendre per tot Europa. I continua ben viu.

Afganistan, tres anys després dels talibans

Mònica Bernabé Fernández

Periodista

Jo vaig viure a l'Afganistan durant vuit anys. Hi vaig treballar com a periodista des del 2006 fins al 2014, els anys en què hi havia guerra a l'Afganistan: les tropes governamentals i la coalició internacional lluitaven contra la guerrilla dels talibans. Actualment això ha canviat i els talibans controlen i dirigeixen el país.

L'Afganistan no sempre ha estat en guerra. Als anys seixanta era un país turístic, sobretot per als hippies, s'hi podia viatjar sense cap mena de problema; era un país pobre però segur. Però l'any 1979 la Unió Soviètica va intentar envair el país i va començar una guerra que va durar deu anys, fins que els soviètics van marxar. Durant aquests deu anys, Occident va començar a donar suport a tota una sèrie de faccions fonamentalistes islàmiques, els mujahidins; especialment els Estats Units els van enviar armes. Els mujahidins eren els nostres amics perquè lluitaven contra les tropes soviètiques. Quan les tropes soviètiques van marxar de l'Afganistan, els mujahidins, les diferents faccions que havien rebut armes d'Occident, van començar a lluitar entre ells per aconseguir el control del país. En aquella època el país va quedar destruït, sobretot la capital, Kabul. Els mujahidins feien tot tipus de barbaritats, cosa que va provocar que sorgís un moviment intern per contrarestar aquells bàrbars: els

talibans. *Talibà* vol dir 'estudiant de la religió', i eren fonamentalistes islàmics igual que els mujahidins, la diferència era que a les zones controlades pels talibans hi havia un cert ordre, una certa «pau», perquè bàsicament exercien una justícia molt fèrria. Els talibans van aconseguir el control del 90% de l'Afganistan en qüestió de dos anys. Cal dir que tenien el suport de tres països: el Pakistan, l'Aràbia Saudita i els Emirats Àrabs, aliats dels Estats Units. Els Estats Units van donar suport als talibans directament. D'aquesta manera van controlar el país durant cinc anys, del 1996 al 2001, durant els quals van prohibir treballar a les dones i les van obligar a portar sempre el burca (que és una peça de vestir tradicional afganesa), van prohibir la música, la televisió, tots els mitjans de comunicació, hi havia una sola emissora de ràdio controlada per ells mateixos, i van obligar els homes a portar barba i a anar cinc vegades a la

mesquita a resar. En aquest temps els mujahidins van quedar arraconats a una zona molt petita del nord de l'Afganistan. Va haver-hi resolucions de les Nacions Unides que condemnaven el règim dels talibans, però ningú no hi va fer res. Fins que hi va haver els atemptats contra les Torres Bessones de Nova York. Els Estats Units no s'ho esperaven. Qui va idear l'atemptat va ser Ossama Bin Laden, terrorista nascut a l'Àrabia Saudita que vivia a l'Afganistan perquè els talibans li donaven asil. Això va tornar a situar l'Afganistan al mapa i els Estats Units van dir que calia intervenir-hi perquè hi havia Bin Laden i hi havia en risc la integritat mundial, no per les dones afganeses. L'Afganistan té una orografia molt muntanyosa i els Estats Units van pensar que s'arriscaven que els matessin la majoria de soldats, ja que no coneixien el país; per això van decidir recórrer als mujahidins perquè els ajudessin a fer caure el règim dels talibans.

La guerra va començar l'octubre del 2001 i a finals de novembre el règim ja havia caigut. El desembre del 2001 es va celebrar una conferència a Bonn afavorida per les Nacions Unides, on van participar els mujahidins i van voler una recompensa: formar part del nou govern afganès. En aquell moment es va acceptar i, malgrat les matances que havien fet, els mujahidins van entrar al govern i van ocupar les carteres del ministeri d'interior, defensa, afers exteriors i educació. Això va fer que la intervenció internacional ja comencés malament, perquè el poble afganès no entenia com era que els estrangers havien posat aquells criminals de guerra al govern. El resultat va ser que, en un país on no es fa justícia i cada facció només s'interessa pels seus avantatges, un cop es van retirar les tropes internacionals, els talibans van tornar al poder en qüestió de dies, perquè tant la policia com l'exèrcit van desertar, perquè no estaven disposats a donar la vida per uns criminals de guer-

ra. I els talibans van tornar al poder el 2021 sense ni un tret.

Cal que entenguem la situació que es viu a l'Afganistan, perquè al nostre entorn es diu que ja s'entendran ells amb els seus temes; però jo sempre insisteixo que l'Afganistan ha estat més de quaranta anys en guerra, amb tot el que això comporta. Hi ha els ferits i els morts, hi ha pobresa, hi ha malnutrició infantil; a tots els hospitals hi ha una unitat de malnutrició infantil. Un altre problema greu és la falta d'educació per manca d'escoles o per por d'anar-hi; quasi la meitat de la població afganesa és analfabeta. Una altra de les conseqüències de la guerra és la destrucció del país i la manca d'infraestructures. El primer que falla en un país en guerra és l'electricitat: quan vaig viure a l'Afganistan, a la capital teníem tres o quatre hores d'electricitat al dia; en l'actualitat continua sent una de les coses amb més dèficit. Quan els talibans van tornar al poder el 2021 van dir que tenien unes intencions millors que abans; a mi em van dir que podia fer el que volgués excepte informar de manifestacions contra el govern. El país és més segur que quan hi havia les tropes internacionals, ja que corríem riscos com que hi hagués mines antipersones a les carreteres o ser víctimes d'un segrest per aconseguir diners. Ara això no passa. Moure't per l'Afganistan és més segur que mai, i els talibans intenten atraure turisme dient que el país és segur. Ara intenten donar una imatge millor; per exemple, no fan execucions en públic, però sí que exhibeixen les persones executades. Respecte a les dones, juguen amb la confusió: poden treballar en feines bàsiques, com ara netejar, però han estat apartades de les feines qualificades; les nenes poden estudiar primària, fins als dotze anys, després ja no, s'han de quedar a casa. Els maniquins de les botigues es consideren antiislàmics i els posen una bossa de plàstic al cap. La música està totalment prohibida, perquè la

consideren antiislàmica. També està prohibit celebrar l'Any Nou, el 21 de març, amb l'inici de la primavera, que tradicionalment ha estat dia festiu; ara està prohibit, encara que la gent aquell dia no obre les botigues com a protesta pacífica. L'ideari dels talibans no té res a veure amb el de la població afganesa.

Voldria parlar de la situació de les dones a l'Afganistan. Als anys vint la dona del rei Amanullah podia anar amb un vestit sense mànigues, i als anys seixanta i setanta es tolerava que les dones anessin vestides a l'estil occidental. Ara això seria impensable, entre altres raons perquè la població s'ha fet més religiosa; de fet, s'aferren a Déu com una última esperança. A l'Afganistan hi ha una violència estructural contra les dones que va més enllà de la presència o no dels talibans. És una violència normalitzada i acceptada tant per dones com per homes. El país és masculista. I un exemple és el matrimoni. A l'Afganistan la majoria, per no dir gairebé tots, els matrimonis són concertats; és a dir, els pares d'un noi arriben a un acord amb els pares d'una noia i els casen; de vegades els nuvis no es veuen fins al dia del casament. Les famílies més progressistes accepten que es puguin tro-

bar abans, però sempre acompanyats per la família. Tota la societat està organitzada així, i encara que els joves s'enamoren d'algú, la família els ho treu del cap. També existeix la tradició que el noi ha de donar un dot a la família de la noia, que normalment són molts diners, fins a 7.000 o 8.000 euros, una quantitat molt important atès el nivell salarial del país, ja que el sou mitjà d'un funcionari són 150 euros al mes. En el moment que es casen, el noi considera que aquella dona és seva, perquè de fet ha pagat per ella, i per tant ella haurà de fer el que ell vulgui, depèn totalment d'ell. Fins i tot quan està embarassada i li han de fer una cesària, no l'hi faran si l'home no firma l'autorització. Un altre dels problemes dels matrimonis forçats és la diferència d'edat entre els cònjuges i l'edat de les noies. També està mal vist que una dona visqui sola; sempre ha d'estar vinculada a un home que se'n pugui fer càrrec. I una altra conseqüència de la situació de violència és que moltes dones intenten suïcidar-se, moltes a l'estil *bonzo* o ingerint mata-rates o medicaments. Moltes vegades no volen morir, només intenten cridar l'atenció sobre el seu estat de desesperació, encara que moltes, malauradament, acaben morint.

La grip i la seva prevenció: un repte per a la salut de la població

Àngela Domínguez García

Doctora en Medicina

La grip és una malaltia aguda molt transmissible que es caracteritza per un començament brusc, febre elevada, malestar general, esgarrifances, dolors musculars, tos i mal de gola. És una malaltia que en persones prèviament sanes té una durada limitada, entre 2 i 7 dies es resol, encara que la tos pot durar una setmana més. Però també cal tenir en compte que hi ha persones que s'infecten amb el virus de la grip i no tenen manifestacions clíniques, i des del punt de vista de la comunitat són una font de contagi per a altres persones.

La grip és igual per a tothom? No, segons el grup d'edat les manifestacions són diferents. En persones grans pot ser que no hi hagi febre però sí un quadre de confusió, cansament. En els nadons pot ser una febre elevada i una alteració general, el que se'n diu una síndrome sèptica, que afecta tot el sistema sanguini (taquicàrdia, taquipnea, trastorn intestinal i de vegades alteració de la consciència). En infants més grandets, febre elevada, i hi pot haver convulsions. Però aquestes manifestacions es poden presentar a qualsevol edat, encara que són més freqüents en persones d'edat més avançada o amb malalties prèvies i en els nens.

Les complicacions són pulmonia, originada tant pel mateix virus de la grip com perquè la grip faci que l'ocasionin altres tipus de bacteris, com el pneumococ o

l'estreptococ. També sinusitis, bronquitis, mal d'orella, afectació cardíaca; i sobretot en malalts amb malalties cròniques pulmonars o cardíques la grip pot empitjorar la seva situació. També pot afectar el sistema nerviós, és especialment important l'encefalitis. En persones sanes la grip fa un quadre que en una setmana es resol, però les complicacions que he comentat es poden donar sobretot segons l'edat o en casos de malalties prèvies com diabetis, obesitat, anèmies, malalties renals cròniques, malalties hepàtiques, càncer, persones immuno-deprimides, embarassades.

De virus de la grip n'hi ha quatre tipus diferents: A, B, C, i el D que només afecta animals. Els virus A i B tenen vuit cadenes d'àcid ribonucleic i estructures molt variables, neuroaminidasa amb divuit varietats i hemaglutinina amb onze varietats; i aquestes partícules es codifiquen segons els gens del nucli del virus. Però com que és

un virus que muta molt freqüentment, part de les estructures poden canviar. I aquesta és una propietat molt important que explica per què hi ha els canvis. Els que més ens interessin són els virus A i B. Del C només diré que té cadenes en el nucli, però en comptes de vuit segments només n'hi ha set, no té neuroaminidasa, es presenta al llarg de tot l'any i no desencadena epidèmies.

La diferència més important entre els virus A i B és que el virus A pot tenir de reservori l'ésser humà, però està àmpliament estès a moltes espècies animals; en canvi, el virus B garanteix la seva supervivència quasi sempre en persones. Els virus que ocasionen epidèmies anuals són A, i n'hi ha dos tipus: H1N1 i H3N. El B també ocasiona epidèmies però amb menys freqüència. Com dèiem, el virus A pot sobreviure en una gran quantitat d'animals: aus, porcs, animals marins, foques, rèptils, etc. I això és important perquè pot ser que una mateixa persona s'infecti per un virus animal i un d'humà alhora, cosa que produeix un fenomen que es diu recombinació, en el qual s'agafen parts de cada un i s'origina un virus nou per al qual no tenim defenses.

Per què es produeixen les epidèmies i les pandèmies? Les epidèmies es produeixen perquè quan els virus es multipliquen tenen mutacions i determinats components del virus varien; això fa que no hi hagi immunitat, perquè el virus és nou. Aquests canvis, coneguts com a canvis menors, es donen tant en els virus A com en els virus B, i explicarien les epidèmies. En les variacions antigèniques menors canvien alguns aminoàcids, i es presenten en països de climes temperats com el nostre en l'estació freda. Aquestes epidèmies tenen unes taxes d'atac —és a dir, de la quantitat de gent de la població que s'infecta— entre un 10 i un 20%; a Catalunya, en una estació s'infectaran unes 800.000 persones o més, encara que en determinats col·lectius la taxa pot

ser superior. I la mortalitat oscil·la entre un 0,06% i un 0,18%, que és baixa però no es pot mirar al marge de la freqüència de la malaltia, ja que la incidència és molt alta i per tant és un nombre de defuncions important. Les pandèmies es produeixen per canvis antigènics majors; no canvia un determinat component del virus, sinó tota l'hemaglutinina o la neuroaminidasa. I es produeixen sobretot per dos mecanismes: la reagrupació genètica, que és el que va passar en la pandèmia del 2009 de grip A, que va ser una reagrupació de virus de porcs infectats a l'humà; o bé per l'adaptació d'una soca animal a l'humà, que és el que va passar en la pandèmia del 1918. Durant una pandèmia la població que s'infecta queda immunitzada i el virus deixa de circular, però va patint petits canvis que ocasionen les epidèmies; fins que en un determinat moment torna a haver-hi un canvi major i es produeix una pandèmia.

De pandèmies n'hem tingut unes quantes al llarg de la història, però les que estan més ben estudiades són les dels segles XX i XXI. En la pandèmia del 1918 una soca de les aus va infectar l'humà i es va originar una pandèmia per una soca A. El 1957 vam tenir una pandèmia per un virus aviar; un altre el 1968, fins que el 2009 va aparèixer el virus H₁N₁ per recombinació. Quines característiques tenen les pandèmies? Les pandèmies afecten tot el món, en diferents llocs alhora i fora de l'estació freda; tenen elevades taxes d'infecció, superiors a les de les epidèmies, hi ha onades i la letalitat pot ser de fins al 3%. A la pandèmia del 1918-1919 s'estima que van morir més de 50 milions de persones; a la de 1957-1958, entre 1 i 2 milions de persones; a la de 1968-1969, entre 500.000 i 2 milions de persones, i a la de 2009-2010, 500.000. Per comparar-ho una mica, pensem en la mortalitat que s'ha atribuït a la pandèmia de la grip 1918-1919 respecte a la pandèmia pel virus VIH entre 1918 i 2017, que va produir 40 milions de

morts, i la pandèmia de la pesta negra, més de 100 milions. La pandèmia del 1918-1919 va ser molt estudiada i s'ha vist que va haver-hi una coincidència en diferents llocs del món. La grip es va originar als Estats Units, però com que va ser en plena Primera Guerra Mundial, els únics diaris que en parlaven van ser els d'Espanya; per això se la coneix com a grip espanyola. Moltes de les mesures que vam prendre durant la pandèmia de covid venien de les que es van emprar a la pandèmia del 1918.

Com es transmet la malaltia? Per això ens fixem en la cadena epidemiològica, que són els passos que ha de seguir qualsevol agent que origini una malaltia. Surt d'un reservori, humà o animal; utilitza uns mecanismes de transmissió: les gotes respiratòries o aerosols que s'eliminen o exhalen en parlar, tossir o esternudar, o a través de les mans; un cop transmès, arriba a una persona susceptible d'emmalaltir, que no s'ha infectat. Per això és important donar recomanacions sobre la higiene respiratòria, la higiene de mans, les desinfeccions. Per fer-nos una idea de la capacitat de pervivència dels virus: poden sobreviure cinc minuts a les mans, fins a dotze hores a la roba i fins a quaranta-vuit hores en superfícies no poroses. I com afecta la grip la salut de la població? En les epidèmies, s'estima que la grip ocasiona al món entre 3 i 5 milions de casos greus i unes 40.000 morts a Europa cada any, i entre 290.000 i 650.000 defuncions al món; és difícil de determinar exactament el nombre total de morts per la dificultat d'arribar als diagnòstics certs.

Com podem combatre aquest virus? Hem de vigilar, i el que pretén la vigilància és detectar precoçment l'epidèmia. Veure quan comencen a pujar les corbes per alertar, detectar les soques implicades, cosa que ens permet veure quan arriba la grip. Hi ha una vigilància mundial amb múltiples laboratoris sentinelles al món, ja que la grip no té un únic patró. A partir de la

informació s'identifiquen les soques noves i es donen les informacions als laboratoris perquè preparin les vacunes de l'any. Cada any, al febrer, a l'hemisferi nord l'OMS diu quines són les soques que s'han de fer servir per preparar les vacunes.

Quant a prevenció, convé seguir les recomanacions, evitar que les gotes respiratòries arribin a una altra persona i, sobretot, vacunar-se. Les primeres vacunes es van tenir el 1945, ara estem obtenint vacunes de quarta generació, que eliminen components del virus que en dificultaven l'efectivitat. El procés per elaborar la vacuna és lent, uns sis mesos de preparació. Com que els virus van canviant, pot ser que les soques de la vacuna no siguin exactament les mateixes, però encara que hagi canviat algun virus, pot servir per a la resta; no és una qüestió de tot o res.

Quins beneficis podem esperar en la població? En general les persones vacunades tenen menys probabilitats d'entrar a les UCI i de morir respecte a les persones no vacunades. Hi ha dos sectors de població que s'infecten més: les persones majors de 65 anys i els nens. En menors de 5 anys, cada any s'estima que hi ha uns 50.000 casos de grip, que originen unes 4.000 hospitalitzacions, de les quals 800 són casos greus i 250 acaben a l'UCI. Cal tenir present que els infants sense malalties prèvies també poden agafar la grip. Per això es recomana la vacunació als nens entre els 6 i els 59 mesos d'edat. De la vacuna, doncs se'n poden beneficiar els infants, les persones grans, les embarassades en qualsevol mes de gestació, i a més es recomana a persones que tracten o es relacionen amb persones vulnerables, com el personal sanitari, estudiants, personal docent, cuidadors, i les persones dels serveis públics essencials, incloent-hi els veterinaris, que estan en contacte amb animals i pot ser que s'infectin d'un virus animal.

Tenim la seguretat que no hi haurà pandèmies? No, per això és important donar recomanacions de com prevenir-les: ventilació, higiene de mans, mantenir les distàncies, etc. És evident que es pot produir una pandèmia de grip, ja que es pot produir un nou virus, segons pronostiquen els científics mundials. Les actuacions han de ser múltiples perquè quan aparegui una nova pandèmia hi hagi una vigilància conjunta pensant que tots interactuem en el món.

Tres reflexions finals: 1. La grip és una malaltia que causa un nombre important d'hospitalitzacions, ingressos a l'UCI i morts en persones majors de 65 anys, com també en nens menors de 5 anys i persones

amb malalties que comporten un major risc de complicacions. 2. Malgrat que l'efectivitat de les vacunes antigripals és moderada en gent gran i en persones que tenen condicions de risc, l'elevat nombre de persones amb aquestes condicions que emmalalteixen fa que l'impacte que es podria obtenir millorant la cobertura sigui molt considerable. 3. Amb la vacuna antigripal anual de les persones grans, dels nens menors de 5 anys i de les persones que tenen risc de complicacions, no només s'aconseguirà un benefici individual per a les persones vacunades sinó també un benefici col·lectiu per al conjunt de la comunitat. ~

Transformació de l'Hospital Sant Joan de Déu: de centre local a hospital global

Manel del Castillo Rey

Director gerent de l'Hospital Maternoinfantil
Sant Joan de Déu

Us voldria explicar qui som nosaltres com a hospital, què hem canviat en aquests últims vint anys i quines són les claus de la transformació. Nosaltres som un hospital que pertany a un orde religiós, l'orde de Sant Joan de Déu, que és a tot el món: a cinc continents, cinquanta-dos països, tres-cents noranta-sis centres. Jo soc una persona laica contractada pels *hermanos*, dels quals queden pocs al món. L'orde es dedica a molts àmbits diversos, per exemple l'atenció de les presons, les obres socials, etc. Nosaltres som un d'aquests centres, som un hospital maternoinfantil universitari de la Universitat de Barcelona, una entitat social sense ànim de lucre i, sobretot, formem part de la xarxa assistencial pública del Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya. Ens agrada dir que som públics.

El propòsit de l'hospital va ser formulat fa cinc-cents anys: cuidar i curar de manera humanista les persones vulnerables i contribuir així a crear una societat més justa. Això ho expliquem als nostres professionals quan arriben a l'hospital. De fet, les societats més justes són les que cuiden els més vulnerables. El nostre hospital té 78 llits, està integrat per 3.400 professionals, i la nostra activitat és d'uns 450.000 actes mèdics distribuïts en 25.574 ingressos, 323.000 visites de consultes externes,

170.000 urgències, amb un pressupost de 364 milions d'euros.

La nostra història és d'evolució. El primer hospital, el 1867, era a l'illa Diagonal. La primera gran dificultat va ser el 1970, quan tenia més de cent anys d'història. Abans l'hospital estava pensat per als nens amb polio i escrofulosos, era de beneficència. El 1970 el germà provincial va veure que la polio havia desaparegut gràcies a la vacuna, i la tuberculosi va començar a canviar i a millorar; i alhora va aparèixer la Seguretat Social. L'opció era o bé tancar o bé reinventar-se. La decisió va ser vendre's l'hospital, fer-ne un de nou, i van buscar terrenys per ubicar-lo. Es va construir a Esplugues. Això va ser una crisi de viabilitat que es va resoldre construint un nou centre. Un segon repte va ser el 2003, quan l'equip directiu va tenir una gran crisi d'identitat sobre què volíem ser. En aquell moment l'hospital

tenia pèrdues econòmiques i es va decidir convertir l'hospital en un centre de referència, i s'hi van desenvolupar especialitats com l'oncologia, la cirurgia cardíaca, etc. I va arribar un tercer moment, la crisi econòmica del 2010 al 2012, quan es va començar a reduir el contracte amb el Servei Català de la Salut. Vam haver de reduir salaris, plantilla..., va ser l'època de les retallades. Després de tres anys de reduir, el 20 de gener de 2013 vaig haver de prendre una decisió: tancar les especialitats més complexes a fi de reduir despeses o bé anar a buscar més diners. Vam optar per buscar més ingressos fora d'Espanya, una decisió difícil de prendre i molt controvertida al Comitè de Direcció.

On som actualment? Ara som l'hospital pediàtric més gran de Catalunya. Atenem més del 50% dels ingressos hospitalaris de pediatria de tots els centres. En l'àmbit estatal, som el centre que atén més patologia complexa, i això és degut al fet que més del 30% de l'activitat que fem és amb pacients que venen de fora; en l'àmbit europeu, som el tercer centre en importància. Què va passar amb la decisió d'atendre nens de fora, van venir pacients o no? L'any 2023 vam rebre, de mitjana, deu peticions cada dia, quan en el moment de començar en teníem deu a l'any. L'altre tema que ens preocupa són les malalties rares. Davant d'aquesta situació podem fer dues coses: acceptar allò que no podem canviar o canviar allò que no podem acceptar. Hem de parlar de malalties úniques, i hem creat un programa amb aquest nom que pretén que siguem un hospital més integral. Per exemple, atensem aquests nens que poden tenir fins a set o vuit patologies en uns llocs específics que anomenem *sales blanques*, i fem que els especialistes els visitin sense que l'infant hagi de venir gaire sovint. Això és important perquè ajudem que els pares puguin seguir una vida relativament normal. Ens orientem a buscar nous diagnòstics o nous

tractaments. L'altre fet que hem impulsat és el que en diem *hospital liquid*, que implica que podem tenir més de tres-cents nens ingressats a casa amb patologies cròniques que podem seguir des del centre hospitalari. Això ha significat que s'hagin reduït el nombre d'ingressos hospitalaris i també l'assistència a urgències d'aquests tipus de malalts. Per fer tot això hem hagut de dissenyar un edifici. A banda d'això, tenim altres projectes, com el Centre de Càncer Infantil, el segon més gran d'Europa, un centre integral que busca diagnòstics de precisió, i intentem treballar com una medicina de precisió. Cada nen té un tumor diferent i, per tant, el tractament hauria de ser personalitzat.

Quina ha estat la clau d'aquest canvi? Hem intentat entendre per què hem pogut fer aquests canvis i hi hem trobat cinc elements: el primer és el propòsit, el segon és el coneixement, el tercer és la compassió, és a dir, l'empatia en acció, el quart és el compromís, tenim gent que s'estima altament l'organització, i el cinquè és la cooperació. I si parlem de compassió, nosaltres parlem de l'*hospital amic*. Un nen mai voldria una hospitalització, però tots es recorden d'aquesta experiència. El que volem és que les condicions de l'hospitalització dels infants siguin molt més bones, i per això plantejem cinc condicions: primer, que els pares estiguin sempre amb els nens, fins i tot en les entrades dels quiròfans; segon, que els nens no han de tenir dolor; tercer, que els nens han de poder jugar; quart, que vegin un ambient de pediatria, i últim, la personalització, fer les coses a mida i saltar-se les normes quan sigui necessari pensant sempre en el nen.

Deixeu-nos llegir en pau!

Unes notes sobre la lectura i el futur de la cultura

Oriol Izquierdo Llopis

Escriptor, professor, gestor cultural

Voldria fer unes reflexions sobre el món on vivim i el lloc que hi ocupen la cultura i la lectura. Recorrem l'experiència de la lectura fins al món d'avui.

Comencem per l'obligació de la lectura. La majoria dels qui sou aquí sou lectors perquè en el nostre món la lectura sembla un imperatiu social: llegir està bé, es dona per descomptat que llegim. M'interessa recalcar que llegir encara és un suposat imperatiu social, una obligació, perquè especialment a l'escola s'obliga els alumnes a llegir. Però hi ha una paradoxa: sovint el professor no és lector, no li agrada llegir, i intenta fer creure als que té davant que llegir és important. Però els alumnes són molt llestos i ho veuen de seguida, si algú els aixeca la camisa. Si ets incapaç de mostrar els teus referents com a lector, qui t'escolta s'adona que estàs defensant la lectura per obligació. Ens creiem els imperatius sense qüestionar-nos-els. Si un no és lector, ho ha de dir, perquè no passa res. Aquest imperatiu és important perquè ens obliga a justificar uns temes que són imperatiu categòric. En realitat no és tan segur que llegir ens faci més savis o millors; tot depèn de com i què es llegeixi i d'altres variables. La lectura és un camí que ens pot permetre enriquir la nostra experiència, però no és mecànic. Aquesta mistificació de la lectura és perquè

al cor de la nostra civilització hi ha el llibre i la lectura. Ho il·lustrem amb l'escultura de Brossa d'*Homenatge al llibre*. La lectura ajuda si ens ho creiem, si ho practiquem. És la columna que vertebrava la nostra memòria des de l'escola, la nostra memòria col·lectiva, i, per tant, individualment i col·lectivament és la columna vertebral de la nostra civilització. És per això que la lectura ha acabat convertint la cultura en un tòtem.

Què és la cultura? Una manera d'explicar-ho és constatar que la vida ens deixa molts moments, i cadascun d'aquests moments ens fa una cicatriu, una empremta. Totes aquestes marques es van convertint en un coixí que ens acompanya, i la cultura és aquest coixí, les experiències que cadascú passa a la seva vida, una part de les quals són situacions viscudes i una part són llegides. De vegades podem pensar que la cultura és només de persones molt sàvies, que han estudiat molt; però la cultura en

aquest sentit no és filla de l'estudi, és filla de l'experiència vital, i en aquestes experiències vitals s'hi inclouen les experiències culturals. El poema de Jaime Gil de Viedma «No voleré a ser joven» ho pot il·lustrar bé. Aquest coixí, la cultura, ens acompanya tant si volem com si no. Ara bé, no sé si totes les cultures tenen la mateixa densitat: depèn de si has estudiat molt, de les experiències de la vida i, bàsicament, de la voluntat, perquè la cultura és un coixí que construïm si tenim la voluntat de cultivar-nos. L'important és l'afany de cultivar-se, i aquesta voluntat es veu expressada en un haiku de Salvador Espriu sobre una paradoxa de la vida. El repte és no resignar-se a ser el que un és, sinó intentar créixer, mirant, llegint per aprendre. És culte qui vol ser culte; el que compta és tenir la voluntat de ser-ho.

Però la cultura té una altra dimensió que no és individual sinó col·lectiva. Quan ens trobem en un grup de gent, comencem a descobrir alguns referents que compartim, perquè l'experiència no és només nostra, és compartida. Per això la cultura és tan important, perquè ens ajuda a construir un «nosaltres» que ens permet sentir-nos possible. Aquesta dimensió col·lectiva és el gran projecte de la modernitat. Hi ha un moment a Occident en què es pren consciència que la manera de progressar és compartint uns mínims, i arran d'això neix el projecte de l'escolarització universal, de l'escola per a tothom, que es va imposant de mica en mica a partir del segle XVIII. A casa nostra tots tenim memòria de la incorporació a l'escola. La cultura es converteix en un bé comú a través de l'educació. Es vol viure per saber, tenir més temps i més experiències per saber, un desig noble. Aquest és el projecte de la modernitat: el neguit, l'inconformisme, el malestar, transformar-los en afany de saber, de conèixer, transformar-los en una oportunitat. I aquest és el repte del concepte de l'educació universal, que ve de la Il·lustració, i és d'aquí que neix l'escola

que hem conegut nosaltres, l'escolarització obligatòria, que ha estat un gran benefici.

La lectura ens fa millors? Aquesta idea, ens la creiem o la qüestionem? L'educació i la cultura no ens fan millors ni més considerats; ens fan «més»: si som dolents ens fan més dolents, si som perversos ens fan molt més perversos. No impliquen fer el bé, ens donen més eines per a allò que vulguem fer, sigui el bé o el mal. Per tant, l'educació no és sinònim de millora social. Per exemple, el marquès de Sade va ser una de les persones més cultes, però tots sabem qui va ser, qui li agradava i què feia; és un exemple d'aquesta refinada perversió.

L'educació universal i l'alfabetització obligatòria tenen efectes colaterals, encara que siguin grans conquestes de la humanitat i siguin irrenunciables. Però alhora tots hem de ser crítics. Allò que és universal arriba per força i no tothom en treu el mateix profit, no tothom té les mateixes capacitats. Això vol dir que perquè aquesta educació arribi a tothom hem de rebaixar el nivell, sembla que sigui inevitable. A més a més, com que tothom rep l'educació, allò que sap un val tant com el que saben els altres. És el relativisme cultural. I no és veritat, perquè per exemple hi ha opinions que poden no estar ben construïdes. Ho il·lustra un quadre de Magritte en què es mostra una mena d'anonimat, figures buides o d'esquena, és una desaparició del jo. El relativisme és així: tot s'hi val i res no té valor, i això significa que som a les portes de la banalitat. Res no té valor i tot té el mateix valor. La paradoxa és que l'educació que ens ha permès tenir un projecte personal propi ha acabat generant una mirada acrítica sobre la realitat. Construeix subjectes que estan instal·lats en el conformisme de ser allò que són. En comptes d'estimular d'una manera global aquell afany de cultivar-se, l'efecte de la globalització sembla que ha fomentat la idea que el coixí que jo tinc és tan bo com el de qualsevol altre i, per tant, ja m'està bé.

És una tragèdia social. En el món en què vivim, la relació amb la cultura respon cada vegada més a la mecànica del consum, i és culpa de l'hegemonia del model capitalista. Avui cultivar-se no és una experiència a l'abast d'uns privilegiats, gairebé tothom ha estat escolaritzat. Abans els estudiants podien llegir uns llibres que avui no poden llegir. Els mitjans de comunicació han donat carta de naturalesa a uns fets concrets de contramodels culturals, allò que havíem de superar però que es va convertir en model d'allò que volíem rebutjar. La televisió, el cinema i altres mitjans han convertit unes icones en objectes de consum, com poden ser Torrente o el Chiquito de la Calzada; i molts de nosaltres, com els nostres fills o veïns, hem confós l'antic afany de cultivar-se amb aquests subproductes culturals, i així arribem al punt on som ara.

Aquesta suma de processos paradoxals ha coincidit amb una veritable revolució, la revolució tecnològica, que comporta que estiguem tot el dia davant d'una pantalla. El gran efecte de les xarxes és que el nostre jo s'ha convertit en el centre al voltant del qual gira tot, amb un efecte que no havia passat mai. Això ho podem il·lustrar amb el Bonus Cultura. Què implica aquesta revolució tec-

nològica? Una de les conseqüències és que es renuncia a la intimitat, com il·lustra un poema de Gabriel Ferrater. Quin és el paràmetre que dona valor a les coses en el món d'avui? És l'èxit. I els models actuals són els *influencers* que marquen tendència, i darrere d'ells hi ha els diners i les *selfies*. Tot això on ens porta? Estem connectats en tot moment, i ho fem servir per explicar al món què fem o on som. Al final s'imposa l'afany de tenir molts seguidors, d'arribar a tot arreu, però el que creem és un desarrelament, que podem il·lustrar amb una Caixa Store o un Starbucks. A tot arreu pots tenir una experiència que té aparença de veritat.

Cal fer un gran esforç per no abandonar la lectura entesa en un sentit clàssic, per no renunciar a cultivar-se, per no renunciar a ser allò que culturalment t'han condemnat a ser, i el món on vivim no ens dona cap facilitat. Em fa por que al final no ens quedi la cara d'*El crit* de E. Munch. El que voldria transmetre és la idea que encara és possible la sardana de Matisse; i això depèn de si som capaços de no renunciar a la voluntat de cultivar-nos, per fer-nos cadascú, i tots col·lectivament, la il·lusió que podem viure en un món millor.

Giacomo Puccini: l'última llegenda de l'òpera italiana (Centenari de la seva mort)

Joan Vives Bellalta

Divulgador musical i músic

El dia 29 de novembre passat es va celebrar el centenari de la mort de Giacomo Puccini. Va morir en un hospital de Brussel·les d'un càncer de gola. L'any 1924, un parell de setmanes abans que morís, van començar les primeres emissions de ràdio, a Ràdio Barcelona. A partir de llavors les ràdios van democratitzar l'arribada de les músiques a les llars, i és el moment en què s'acaba l'època en la qual els autors vivien de les obres. Per això diem que Puccini va ser l'última gran figura dels compositors d'òpera.

Puccini va escriure dotze òperes i es va guanyar la vida força bé; entre altres coses es va comprar cotxes esportius de l'època. Va néixer en una població de la Toscana, Lucca, una ciutat amb un tarannà musical molt important. La família de Puccini havien estat músics. El seu pare havia estat el director de l'escola de música local, i va morir quan el compositor tenia sis anys. Puccini era un fumador empedreït, es calcula que va arribar a fumar quatre paquets al dia. Encara que va ser un nen problemàtic, va acabar la seva formació a l'escola de música, i com a final de curs va escriure la *Missa de Glòria*. A partir d'aquí li van concedir una beca per anar a estudiar al conservatori de Milà, on va tenir dos professors: Antonio Bazzini, que havia estat un prestigiós violinista, i Amilcare Ponchielli, que va es-

trenar òperes com *La Gioconda*. Ponchielli el va animar a compondre òperes.

La primera que va escriure va ser *Le Villi*, amb el llibretista Ferdinando Fontana, que va treballar amb dotze compositors d'òpera. L'editor de Milà Ricordi va promoure l'estrena de *Le Villi*, que va sobre una dona d'aigua, a un teatre de Milà, i va tenir un èxit molt important. La segona obra de Puccini va ser *Edgar*, amb un argument molt similar a l'òpera *Carmen*. Es va estrenar a la Scala i va ser mal rebuda pel públic. Puccini va intentar arreglar aquesta òpera durant anys. A *Le Villi* Puccini calca fragments d'obres de Wagner que van influenciar molt els joves compositors d'Europa, la resta de membres de la seva generació, com els compositors Pietro Mascagni, Leoncavallo, Giordano, etc. Amb aquestes òperes va començar a tenir diners, i en aquesta època es va enamorar de la dona del farmacèutic de Lucca, que es deia Elvira Bonturi, la qual va abandonar el

marit i se'n va anar a viure amb Puccini. Es van casar quan el farmacèutic va ser assassinat. Puccini va tenir amb Elvira un únic fill que es va dir Antonio.

Puccini es va comprar una casa en un poblet davant del llac de Massaciuccoli, en la qual va escriure totes les òperes a partir de la tercera, excepte l'última, *Turandot*. La primera va ser *Manon Lescaut*, que va representar el seu triomf i es va estrenar a Torí, ja que aquell mateix any Verdi va estrenar a Milà *Falstaff* i tenien por que l'obra de Puccini no fos ben valorada. *Manon Lescaut* va tenir un gran èxit i va fer gira per tot Itàlia. Tracta de Manon, una noia molt guapa, que ha de triar entre viure en una casa bona o bé anar-se'n amb un noi pobre. Opta pel noi, i es veuen obligats a emigrar als Estats Units, on ella mor d'inanició en el desembarcament a Louisiana. Aquesta òpera la va escriure amb l'ajut de dos llibretistes, Giuseppe Giacosa i Luigi Illica. La següent obra va ser *La Bohème*, la història de quatre bohemis que viuen a París, i un d'ells, Rodolfo, s'enamora d'una noia, Mimí. Després de *La Bohème* arriba *Tosca*, originària d'una obra literària francesa. L'any 1904 deci-

deix posar música a *Madame Butterfly*. Per fer més verídica la partitura demana que li portin músiques del Japó. La primera versió va ser un fracàs, però la segona representació, amb una altra soprano, va ser un èxit.

Durant la darrera etapa va escriure l'òpera *La fanciulla del West*, una història com *La Bohème* però adaptada als Estats Units. Durant la Primera Guerra Mundial va escriure *La rondine*. Continuant innovant, va fer tres obres picant l'ullet a la *Divina Comèdia* de Dante: *Il tabarro*, *Suor Angelica* i *Gianni Schicchi*. I finalment Puccini escriurà l'última de les seves òperes, *Turandot*, la història d'una princesa a qui obliguen a casar-se, i ella ho accepta sempre que endevinin tres enigmes que no es poden resoldre. Puccini va deixar inacabada l'última escena, en què un heroi resol els enigmes; l'encarregat de crear-la va ser Franco Alfano.

Durant la conferència vàrem poder escoltar fragments de la *Missa de Glòria* i de les òperes *Le Villi*, *Manon Lescaut*, *La Bohème*, *Tosca*, *Gianni Schicchi* i *Turandot*.

El nostre mar: com és... com serà?

Enric Badosa Malagelada

Biòleg

Hem heretat el nostre mar, el Mare Nostrum, que mereix l'atenció dels que hi vivim. Hi farem una passejada i veurem com és el nostre mar, com és la nostra biodiversitat i com serà.

Al Maresme tenim litorals sorrencs, en els quals els grans de sorra es mouen en diagonal; és a dir, un gra de sorra que es mogui a la desembocadura de la Tordera pot acabar al port d'Arenys. Aquest és el fenomen natural, però fa tres anys que els vents han canviat: s'estan produint temporals de garbí, i això vol dir que el litoral està canviant. En un litoral ben gestionat la sorra mitiga la força de les onades; en canvi, en un litoral mal gestionat, urbanitzat, la inèrcia del temporal buida la platja. Perquè s'ha construït on no s'havia de construir. Aquest és el cas del nostre litoral. Hem fixat un ambient que per definició és dinàmic; la nostra superioritat tecnològica ha donat una falsa seguretat, i no és estrany que de vegades es descalci la via del tren, perquè a sota hi ha sorra. Es va construir sobre la sorra. Hem passat tot el segle XX i ara el segle XXI intentant que no es reproduïxin aquests fenòmens. Els rius que baixen al mar fan que es generi sorra a les platges, però si els assequem, com el cas de la Tordera, no se'n genera prou. A partir de l'any 1996 s'han fet regeneracions artificials de la sorra, però no han servit per a res, ja que la sorra va

desaparèixer i molt de l'ecosistema, i amb ella la pesca de la petxina daurada.

Respecte al futur, el mar del Nord està ple de generadors, i sembla que aquest seria el futur per subministrar energia. Aquí encara no n'hem instal·lat, però hi ha previst posar-ne davant de la costa de Girona.

Parlem ara dels ocells. Cada any moren dos-cents mil ocells a Europa a causa de captures accidentals en la pesca, sobretot la de palangre, en el moment que les aus mengen els peixos agafats als hams i moren perquè s'enfonsen i s'ofeguen. S'ha observat que un 17,27% dels ocells que s'han trobat morts tenien hams clavats en algun lloc del cos; l'afectació depèn de la quantitat de sonso, ja que és el seu aliment natural.

Una qüestió polèmica és la pesca d'arrossegament, que és la culpable que tinguem les espècies en perill que tenim. Després de la Guerra Civil es comença a motoritzar la flota, cosa que implica la possibilitat d'arrossegar la xarxa. Es tracta d'una bossa que es pot obrir i el peix entra dintre de la xarxa. El 2012 la Unió Europea deia que només es podia pescar en fons de més de 70 metres; avui diu que aquest tipus de pesca és del tot insostenible, i volien reduir el nombre de dies a l'any d'aquest tipus de pesca. Del 2012 al 2023 hi ha hagut una gran davallada en la captura del lluç, amb un manteniment del preu de venda, sense

repercutir l'increment de costos que s'han produït en aquests deu anys. Actualment d'aquests vaixells només en queden cinc al port d'Arenys; i en l'àmbit català s'ha passat de 1.382 barques a 712 entre el 2003 i el 2021.

Tenim un port immens de pesca que el veurem desaparèixer com a port de pesca. Quedarà algun tipus de pesca? La que la UE consideri que és sostenible. En el cas de la pesca d'ecogestió hi ha tres potes que hi intervenen: els científics de l'Institut de Ciències del Mar, l'Administració i els pescadors. Quant a les captures, els científics determinen quants peixos es poden capturar al dia. A Arenys hi ha vuit barques, abans sortien totes vuit i pescaven dos mil quilos de sonso al dia; ara només se'n poden pescar vuitanta quilos, i el que es pesca de més es torna a mar. La sanció per no complir-ho és molt elevada. Ara surten una setmana quatre barques i l'altra setmana les altres quatre. Treballen menys hores i guanyen molts més diners; la pesca ecològica s'ha de pagar, es pesca menys quantitat. Un altre exemple és la gamba de Palamós, que està condicionada de la mateixa manera.

Parlem de la biodiversitat. Tenim espècies que només hi ha al Mediterrani, algunes de carnívores i d'altres que mengen plantes, algues. De fet, són animals excepcionals que tenen una capacitat d'adaptació molt important. Un exemple és la gamba, sapròfita de l'anemone, o el calamar, el pop i la sípia, depredadors. Les dinàmiques de les espècies mediterrànies estan canviant a causa de l'escalfament del mar, que fa que algunes se'n vagin més cap al nord o més cap al fons. La posidònia és una planta exclusivament mediterrània que fa flor a la tardor. Els científics diuen que la floració

de l'espècie està relacionada amb l'estrès ambiental, i es veu que els últims anys ha florit per tot el litoral. Entre les posidònies hi ha les nacres, que a partir del 2018 van començar a morir i la població ha davallat un 97%. Hi ha espècies que ens deixen, i també n'arriben d'altres, com un mol·lusc blanc i blau, una espècie amb origen al mar Roig que ha arribat amb els vaixells que ens porten petroli, o bé incorporada a l'interior o bé enganxada al casc del vaixell. Entren pel canal de Suez perquè la temperatura de l'aigua del mar ara és similar als dos costats del canal. A les nostres platges hi trobem diferents espècies que hi han arribat gràcies a l'escalfament o la tropicalització de la Mediterrània. Es produeix, doncs, un desplaçament d'espècies entre les que abans hi havia al Mediterrani i les que venen d'altres mars. També tenim espècies grans, com els dofins llistats, l'espècie més abundant al Mediterrani, que als anys noranta van patir una malaltia que va provocar una gran mortaldat. I el pes pesant del nostre mar són les balenes; és l'única del món que no ha estat caçada comercialment, i per tant hi ha exemplars de molts anys.

Una al·legoria del que serà el nostre mar és l'exemple d'un animal marí que es diu *oxynoe olivacea*, que veiem en una fotografia a sobre d'una alga d'origen australià, una espècie invasora que l'espècie autòctona s'està menjant. I això es deu al fet que les aigües són més calentes.

Al llarg de la conferència vam veure imatges de moltes espècies diferents i el ponent ens en va explicar les peculiaritats

Memòries d'Àfrica en terra de massais, fòssils i acàcies

Victoria Medina Fernando

Arqueòloga

Fent arqueologia convius les vint-i-quatre hores del dia amb les tribus i t'adones que hem de conèixer l'origen de la humanitat. L'Àfrica és un continent extraordinari. Comencem, doncs, unes memòries d'Àfrica des del punt més alt d'Àfrica, el Kilimanjaro. I comencem des del cel. El Kilimanjaro és un dels cims més alts del món. És un volcà que en el fons són tres volcans inactius, anomenats Kibo, Mawenzi i Shira. I ara comencem a baixar la muntanya més alta. Som pràcticament a 6.000 metres d'altitud. No hi ha cap angle de la sabana africana des del qual no es vegi sempre el cim glaçat. Envoltant el Kilimanjaro es veu un paisatge. La primera vegada que vau sentir la paraula *Kilimanjaro* devia ser amb la pel·lícula *Las nieves del Kilimanjaro*. *Kilimanjaro* significa 'muntanya blanca' en suahili. És en un gran parc nacional entre Kenya i Tanzània, i concretament es troba a Tanzània. A mesura que anem baixant hi ha molts paisatges: a dalt, la zona glacial; baixem a un desert alpi i seguim baixant fins a arribar a la sabana africana. Primer, doncs, trobem glaceres, després comencem a veure un tipus de paisatge amb una vegetació com si fossin lobèlies gegants, seguim a través del bosc tropical, veiem camps de conreu i arribem a la sabana. El Kilimanjaro és en una zona clau de l'Àfrica oriental, on viuen tres pobles: els chagga, els ongamo/ngas i

els massais. En poc territori hi ha una gran quantitat de pobles.

Deixarem el Kilimanjaro i entrem a la terra dels massais, un poble que parla la llengua maa. Aquí és on es troben els grans jaciments arqueològics dels nostres avantpassats. Amb els massais s'aprèn a viure en condicions molt dures. Veiem el llac Natron, i a la vora hi localitzem els jaciments arqueològics. També s'hi dibuixa una gran esquerda: la gran falla del Riff, que neix al sud del mar Mort. Aquesta falla arriba al llac Victòria, que la divideix en dos.

Un massai ens dirà que busquem ossos de quan els avis vivien als arbres. Ells es troben a l'epicentre de la falla del Riff, i la seva muntanya sagrada és un volcà que es diu Ol Doinyo Lengai, de difícil accés. Aquest paisatge de la sabana africana és molt modern; fa cinc mil milions d'anys no n'hi havia, de sabana, tot era selva tropical. D'aquesta terra se'n va enamorar Karen Blixen i

va escriure *Memòries d'Àfrica*, que va donar publicitat a aquesta terra. Els massais no són alts, encara que saltin molt. El salt és el joc de seducció entre els homes i les dones. En aquest territori hi viuen uns 400.000 massais. És una cultura que s'interessa molt per aprendre, un poble molt orgullós. Hi ha diferents grups de massais, i els de la zona del llac Natron encara intenten mantenir les seves tradicions; per exemple, els joves guerrers, que es diuen *morán*, es vesteixen d'una manera molt característica. Per arribar a ser un guerrer, el jove havia de matar un lleó. Actualment no se'n poden caçar i fan altres tipus d'iniciació. Els morans són els que vigilen els campaments de les excavacions arqueològiques. En un poble massai, la *manyatta* és l'assentament i les cases són les *bomes*. A les excavacions vam haver d'assumir el compromís de no fer fotografies excepte els dos últims dies, i només entrar a les manyattes amb el seu permís, ja que són ells els qui et deixen entrar al seu territori.

La indumentària massai és molt llampanant, sobretot de color vermell. Els massais s'organitzen en comunitats per poder afrontar les seves necessitats. Per a ells els europeus som gent insulsa en el vestir, i es reien de nosaltres perquè contínuament ens engan-

xàvem amb les plantes de la sabana. En aquesta sabana africana és on té lloc l'estudi dels orígens humans. Si tenim en compte el paisatge, la falla del Riff provoca que s'hagin separat en dues bandes. A l'interior de la falla, que fa 4.000 quilòmetres, entre Etiòpia i Moçambic, s'hi troben els fòssils que expliquen els nostres orígens. En aquest continent és on ens hem fet homo sapiens. Per això el nostre cos té una història evolutiva. S'han trobat molts fòssils, i tot el que es troba s'intenta ordenar en les branques evolutives, arribin a ser sapiens o no. Nosaltres, com a humans, ens hem permès disseminar-nos i arribar a la Lluna. Com a homo sapiens, fa 300.000 anys que ens hem fet sapiens. A l'Àfrica oriental els fòssils que s'han trobat remunten a un milió d'anys; som una espècie relativament nova. De fet, quan els homo sapiens van arribar a Europa s'hi van trobar una altra espècie, els neandertals, i s'hi van barrejar.

Al llarg de la conferència vam veure moltes imatges de paisatges; de massais, com ara les dones, que sempre s'afaiten el cap excepte quan estan alletant; de danses rituals; de fòssils i troballes arqueològiques

La llibertat d'expressió en temps convulsos

Jaume Alonso-Cuevillas Sayrol

Catedràtic de Dret Processal.
Universitat de Barcelona

Com a jurista, podria fer discursos molt teòrics sobre la llibertat d'expressió, però no crec que aquí calgui que entrem en discussions jurídiques. L'important és emmarcar aquest debat en els temps convulsos que estem vivint.

Vivim en un estat de dret, en un estat social i democràtic de dret. Damià del Clot ha escrit uns llibres en què defineix clarament Espanya com un estat dual. Això vol dir que sobre el paper la Constitució, les lleis espanyoles, la llei processal penal, la llei d'enjudiciament criminal, són més garantistes que, per exemple, les belgues. O quan mirem l'arquitectura de l'Estat espanyol, amb un Congrés dels Diputats, un Senat, que fan lleis i que s'escullen mitjançant eleccions lliures, democràtiques, etc., veiem un estat democràtic impecable. I quan els polítics espanyols diuen que Espanya és una democràcia plena, que vivim en un estat democràtic, sobre el paper és indiscutible. La Constitució espanyola és avançada. Ens pot no agradar la configuració territorial de l'Estat, o la monarquia, però en matèria de drets i llibertats la Constitució espanyola és de les més avançades que hi ha a Europa i al món. El problema són aquells que s'anomenen constitucionalistes, que no l'han llegida, i si l'han llegida, no l'han entès. El problema no és la Constitució, sinó els guardians del Sant Grial, que fan dir-li

coses que no diu. Per tant, a Espanya no hi ha un problema de legislació, no és que el marc legal normatiu deixi Espanya per sota de França, Itàlia o el Regne Unit. El problema d'Espanya és el que es defineix com a estat dual. És a dir, sota aquesta aparença d'estat democràtic, de dret, amb totes les garanties que configuren els textos normatius, hi ha una sèrie d'organismes que escapen al control democràtic, que responen a altres objectius i interessos. Aquests organismes podríem concretar-los en els togats i els uniformats, però n'hi ha molts més. Podríem fer una piràmide on a dalt hi ha el rei, i d'allà penja la cort, que se simbolitza amb la llotja del Bernabéu, l'Ibex 35, que és el poder econòmic, el poder mediàtic, les oligarquies i l'Església catòlica, que segueix tenint un gran pes a l'Estat espanyol. Tota aquesta cort defensa uns interessos i té tot un estat al seu servei. I aquest estat té un funcionariat molt complex, amb una ràtio

de funcionaris molt superior a la mitjana dels països occidentals per raons històriques, i entre aquests funcionaris, els que tenen capacitat repressiva i d'escapar més fàcilment als controls democràtics que serien propis d'un estat de dret, són els togats i els uniformats.

Recordeu aquell xat de militars que deien que hi havia 27 milions d'«hijos de puta»? Quan era diputat al Congrés, això em va permetre pujar al faristol i fer al·lusió als 27 milions d'«hijos de puta» que els militars proposaven afusellar, i em vaig quedar mirant les bancades dels socialistes i els comuns o *podemites* i els vaig dir: «No sé si sus señorías han echado cuentas, pero me temo que forman parte de este contingente», que no es pensin que anava només per catalans i bascos, sinó també per tots aquells que no responen. Són els uniformats, i he començat per l'exèrcit, però podem parlar de la Policia Nacional i la Guàrdia Civil; és evident que tot és per la pàtria, i com va dir un alt dirigent de la Guàrdia Civil fa poc en un judici, «tot és tot». És a dir, la policia, la Guàrdia Civil, les clavegueres, en defensa de la unitat de l'Estat, d'uns valors que no són a la Constitució, tenen uns acords per fer el que vulguin i no estan subjectes a cap control democràtic. El govern no hi pinta res.

El mateix passa amb els togats, i aquests són els jutges, els fiscals, els advocats de l'Estat, del Tribunal de Cuentas, del Tribunal Constitucional. Es diu amb molta freqüència que un dia de l'any 1977, prop de mitjan Transició, el que era el Tribunal de Orden Público (TOP) es va despertar sent l'Audiència Nacional, i eren els mateixos jutges, els mateixos funcionaris, els mateixos fiscals. Però el que no s'explica tant és que aquest TOP s'havia despertat sent el TOP quan la vigília era el tribunal per la repressió de la maçoneria i el comunisme, que aplicava la llei de perill social i la llei de *vagos y maleantes*. Amb els mateixos

jutges, fiscals i funcionaris. El sistema està configurat per un Consell del Poder Judicial designat pels partits polítics, per quotes, on no van els jutges i magistrats amb més vàlua, sinó els més afins al PP i el PSOE. Es reparteixen entre ells les quotes de poder, i són els que nomenen els magistrats del Tribunal Suprem, de l'Audiència Nacional, els presidents dels superiors de justícia, de les audiències. Per tant, hi ha un control polític de l'alta magistratura, que al seu torn controla els polítics. A més, es dona la peculiaritat hispànica que un magistrat del Constitucional, del Suprem, del Consell del Poder Judicial, sovint té portes giratòries; actualment, al Consell de Ministres d'Espanya hi ha dos magistrats, el ministre de l'Interior i la ministra de Defensa. Això a Europa és impensable. A Europa, quan designen un jurista per anar a un tribunal el designen per la seva vàlua jurídica, ningú es planteja si és més progressista o més conservador. En general, la gent del món jurídic no s'ho planteja, això. Per això la justícia a tot arreu es representa amb la imatge d'una dona amb els ulls embenats, perquè la justícia mira el fet i aplica el dret. A Espanya, malauradament, en moltes ocasions comprovem que la justícia està engegada perquè està de cara al sol.

A més, a Espanya passa una altra cosa. Hem sentit parlar de *lawfare*. Els catalans n'hem patit des de l'any 2017. Quan em van triar per ser advocat del president Puigdemont i del Govern, jo explicava que era catedràtic de Dret Processal i en general ningú sabia què era. Ara tothom sap què és una euroordre, que hi ha diversos tribunals, els recursos... Ara que sabem tot això i tenim tots aquests coneixements jurídics, hem pogut constatar que a Espanya s'aplica el dret penal de l'enemic, i ho hem vist amb la causa del Procés com a símbol més destacat, però no només. Històricament, els juristes ens hem caracteritzat per explicar-nos de manera molt complicada, utilitzem el futur

del subjuntiu. Malgrat que ens hem esforçat, i els jutges encara més, per parlar amb un llenguatge críptic i esotèric, difícil, qual-sevol solució jurídica que sigui contrària al sentit comú és una mala solució jurídica. Hem de resoldre conflictes de convivència amb la societat, i el dret, les normes jurídiques, han de respondre al sentit comú de la població. Per tant, quan un tema jurídic costa que l'entengui el conjunt de la població és que hi ha una perversió. No cal ser un gran jurista, sinó constatar que efectivament s'està utilitzant el dret no en la seva funció primigènia de solucionar conflictes, sinó en la funció derivada, com a eina per reprimir la dissidència. El que està passant actualment amb el fiscal general és un quadre que en un estat europeu seria impensable. Que el Tribunal Suprem imputés el fiscal general de l'estat, que li requisessin el mòbil, és una cosa impensable. Perquè a Espanya hi ha dret penal de l'enemic, però també hi ha dret penal de l'*amiguete*, que encobreix els amics.

El dret espanyol no és només el dret penal de l'enemic que va teoritzar un jurista alemany, Günther Jakobs, i que va ser la base per a tota la formació del dret nazi. No és que aquí els buròcrates dels anys quaranta i cinquanta incorporessin el dret perquè pogués ser una estructura de repressió de la maçoneria, el comunisme i els *catalinos* i la dissidència. La millor definició que probablement s'ha fet del dret a Espanya la va fer el comte de Romanones: «al enemigo por el culo y al indiferente la legislación vigente». Tenim una justícia, doncs, que als indiferents els dona la legislació vigent, amb tots els problemes endèmics: lentitud, ineficiència, mala organització. Però el problema greu és que el dret s'aplica també per reprimir la dissidència política com a eina de combat polític o per preservar els *amiguetes*.

Respecte al 17A, sense entrar a defensar teories conspiranoiques, queda clar que hi va haver una doble negligència claríssima

de l'Estat espanyol. Primer perquè tenia monitoritzada aquesta cèl·lula i ningú va preveure un atemptat de terrorisme islàmic, i segon, i encara molt més greu, perquè l'Estat tenia l'obligació, seguint una normativa europea vigent des del 2014 d'aplicació directa a Espanya, de controlar la venda de precursors d'aquest explosiu que avui coneixem tristament amb el nom de mare de Satan, i sabem que els elements que el conformen es poden comprar a les drogueries i hi ha una normativa europea que obliga a controlar-ho. Aquests terroristes van comprar tots els components d'aquest explosiu i no va saltar cap alerta. Aquesta sentència del 17A és un cas evident que s'han tapat les possibles negligències dels serveis secrets espanyols.

Aquest és el marc on ens movem. Un estat teòricament de dret, un estat de dret sobre el paper, una democràcia de pladur, com diu el president Puigdemont, que té tant de decorat com si fos una pel·li de l'oest i sembla que tot quadra, però grates una mica i veus que hi passen moltes coses i que es permet que hi hagi molts organismes que poden saltar-se totes les normes i aquí no passa res. No hi ha cap control. Tristament, de la majoria d'assumptes que he portat de certa notorietat, de moltes coses me n'he assabentat per la premsa, i ho he denunciat sempre. És trist que les lleis s'apliquin en un sentit o en un altre en funció de qui sigui el subjecte.

Això ens porta a parlar de la llibertat d'expressió, que està reconeguda en l'ordenament jurídic espanyol. Aquí també hi trobem el problema que hem estat veient de la justícia. Un dels grans processalistes que va revolucionar la ciència del dret processal a finals del segle XIX i principis del XX, Carnelutti, va dir que els jutges també són humans, i per tant tenen filies i fòbies, i ideologia, i les seves desviacions. No hauria de ser així, recordem que la justícia s'il·lustra amb una dona amb els ulls embenats, però a

Espanya constatem que la majoria de causes polítiques es decideixen en funció de la persona objecte d'enjudiciament, no dels fets. I passa el mateix amb la llibertat d'expressió: en funció de qui digui o deixi de dir, hi ha unes conseqüències o unes altres. Cremar un ninot del president Puigdemont és llibertat d'expressió, però dir-li «fea» a una política espanyola és una injúria claríssima i un atac frontal a la llibertat d'expressió. De casos n'hi ha moltíssims, i a vegades en casos iguals les resolucions són diferents. Defenso diversos artistes que han tingut demandes o querelles relacionades amb la llibertat d'expressió, sigui per la via del dret a l'honor, sigui per la via del dictador.

Ara em trobo que dels 41 anys que fa que soc advocat, els 34 primers no compten perquè m'ho han canviat tot: del 2017 ençà m'han canviat absolutament tot allò que tenia clar. Tenim una justícia marxista, però marxista del Groucho. Perquè ens han anat demostrant resolució rere resolució que si reiteradament havien mantingut una interpretació de determinat precepte penal, de cop el canvien i ara tenim una altra interpretació de les mateixes coses. Quan em ve a veure algú, doncs, ja no m'atreveixo a garantir-li un resultat. Mentre estiguem

dins de la justícia espanyola no m'atreviré a garantir resultats, perquè no sé què passarà. Actualment un grup com la Trinca estaria a la presó. Les cançons que van fer en plena dictadura avui els comportarien molts problemes. O Quico Pi de la Serra o Raimon. I tot això deriva del fet que tenim una justícia que no actua amb imparcialitat, sinó seguint la funció de reprimir la dissidència. Les coses s'interpreten d'una manera molt més restrictiva en matèria de drets i llibertats i en matèria de descentralització de l'Estat. En molts aspectes estem molt pitjor que als anys noranta.

Quan acadèmicament estudiem els límits de la llibertat d'expressió tenint en compte no només allò que diu l'ordenament jurídic espanyol, que sobretot és el mateix que diuen les normes internacionals, sinó tenint especialment en compte la jurisprudència europea, els límits de la llibertat d'expressió són el Codi penal: les injúries, el delicte d'odi, l'atac als col·lectius i les minories que requereixen una protecció especial, la calúmnia, la negació de l'Holocaust. Poden haver-hi coses amb més bon gust o menys, i entenc que a algú li pugui molestar que es faci broma amb la verge del Rocío, però no pot ser delictes.

La protecció a les persones en les esferes personals i patrimonials

Francesc José María Sánchez

Advocat

Hi ha molts instruments jurídics al nostre abast per protegir la nostra persona i el nostre patrimoni. Avui ens centrarem en el que actualment se'n diuen *mesures de suport a l'exercici de la capacitat jurídica*, i explicaré què significa i com ha canviat el nostre ordenament jurídic de manera radical des de l'any 2021. Parlarem també d'una qüestió que per mi és molt important, les voluntats anticipades: deixar per escrit, anticipadament, què volem que es faci amb nosaltres i què no quan ja no estiguem en condicions de decidir per nosaltres mateixos.

Quan parlem de protecció, parlem de protecció/suport, perquè, respecte a la idea que cal protegir la gent vulnerable —infants, gent gran com tots nosaltres—, les tendències actuals, des del punt de vista legal i des del punt de vista ètic, són que se'ls ha de donar suport perquè puguin exercir per elles mateixes els seus propis drets. En termes generals, quan parlem de protecció o de suport a les persones, hem de pensar que hi ha una sèrie de requisits o condicions generals iguals totes les mesures a què ens referim. La persona que exerceix aquest suport, o que dona protecció a les persones, ho ha de fer sempre en interès de la persona assistida i d'acord amb les seves creences, els seus valors i la seva personalitat. Les funcions que es poden desenvolupar tant de suport com

de protecció són tenir cura de la persona, administrar o defensar els seus interessos patrimonials o exercir els seus drets. Qui assumeix aquestes responsabilitats envers una altra persona assumeix un deure de caràcter personalíssim, no pot delegar en una altra. Aquests càrrecs són gratuïts; per tant, no tenen cap mena de retribució més enllà de compensar les despeses que li pot ocasionar l'exercici d'aquestes funcions, i hi ha uns drets de la persona assistida o protegida que sempre s'han de respectar. Aquesta persona, en funció del grau de comprensió, sempre ha de ser informada, té un dret d'audiència, que vol dir que sempre ha de ser escoltada en la presa de decisions que afectin tant la seva esfera personal com la patrimonial, i, a més, ha de participar en la presa de decisions en la mesura que pugui. Hi ha figures que ajuden en la presa de decisions, però la persona afectada ha de ser no convidada, sinó instada a participar-hi.

Les persones grans, quan ens trobem en una situació en què ens calgui algun tipus de suport, hem de ser escoltades. Quan arribem a una certa edat pràcticament sembla que quedem pretèrits i fora de joc, i que ja no comptem ni per decidir què fem amb els nostres estalvis, ni si volem anar a un lloc o a un altre, si entrar en una residència o que ens cuidi un cuidador a casa nostra. Ja quasi per costum o per cultura, que és molt mediterrània, deixem que els fills decideixin per nosaltres, cosa que, encara que sembli que no, cada cop ens incapacita més per ser nosaltres mateixos i per decidir en tot allò que té a veure amb la nostra cura, el nostre benestar, la nostra felicitat.

Des del 2021 ha desaparegut la tutela per a la gent gran. Ja no se la incapacita. Al nostre país, a Espanya i a Catalunya, la funció del tutor ha quedat relegada als menors de 18 anys. Tenim cuidadors de fet, administradors apoderats, una de les qüestions preventives importants que tots plegats ens hauríem de plantejar per quan arribi el moment en què no siguem capaços de decidir qui volem que ens representi, qui volem que decideixi per nosaltres i sobre quines qüestions (personals, patrimonials, etc.). Hi ha tot un seguit de figures; el nostre dret català i espanyol està farcit d'instituts jurídics, amb figures que serveixen o poden servir en determinades circumstàncies per oferir suport i protecció a les persones grans. Pot ser que arribem a una situació de manca de capacitat jurídica —per un trastorn mental, una demència, alzheimer—, però per a determinades decisions podem continuar mantenint el que en diem competència, que és la capacitat de prendre una decisió sobre un aspecte concret de la nostra vida. Possiblement no podem governar-nos nosaltres mateixos, potser no podem administrar tot el nostre patrimoni, però podem prendre moltes altres decisions puntuals que ens afecten en el dia a dia, malgrat que tinguem un determinat grau de demència, de disca-

pacitat intel·lectual, de trastorn mental, etc. Per tant, en termes generals, veiem que hi ha unes funcions i uns titulars d'aquestes funcions que poden ser molt variats.

Ara em centraré en les mesures de suport a l'exercici de la capacitat jurídica i també en les voluntats anticipades. Parlarem, per exemple, del vitalici. Al llarg dels anys hem fet el nostre propi patrimoni, tenim el nostre habitatge, i el venem a canvi no d'un preu de compra concret, sinó a canvi que ens vagin pagant una determinada renda mensual que ens complementi la pensió. I què passa amb els hereus? En aquest cas es queden sense herència, perquè és un contracte aleatori. Si vivim molts anys, qui ens ha comprat el pis comença a perdre-hi diners, i si no, ha fet el gran negoci. Però una figura com aquesta ens assegura una millor jubilació complementant la pensió de la Seguretat Social, que sol ser bastant minsa. La renda vitalícia va aparèixer en el nostre Codi civil el 1889. Ara es parla molt de la hipoteca inversa. En aquest cas no es perd el pis, se'n continua mantenint la propietat, i el banc et deixa uns diners i tu els vas tornant. Aquests diners el banc te'ls deixa de cop o en forma de pensió periòdica, i el dia que traspases els hereus poden fer dues coses: pagar al banc el dèficit que hem anat acumulant per totes les mesades que el banc ha pagat mentre estava vigent la hipoteca inversa, o bé vendre el pis i pagar al banc i liquidar els deutes. Quan hem de fer una hipoteca inversa? Quan ens hem menjat els estalvis, quan la pensió no dona més de si, però en canvi tenim un patrimoni que podem hipotecar d'aquesta manera i així passar millor econòmicament els últims anys de vida.

També hem de tenir clar que subministrar aliments és una obligació que tenim per vincle biològic o familiar amb determinats parents (pares i avis respecte a fills i nets i viceversa, i al cònjuge i als germans quan tenen una situació econòmica d'indefensió).

La llei biològica o familiar obliga en dues direccions; per tant, un pare de 90 anys pot exigir aliments a un fill de 60, igual que un fill de 60 pot exigir aliments a un pare de 90. És un dret que tenim i que generalment no exercim, però si ens trobem en una situació de precarietat és important tenir-ho present.

Totes aquestes figures, sobretot les que suposen un suport personal, es fonamenten en aquests dos principis: d'una banda, la confiança. Evidentment, si algú ens ha de donar suport perquè nosaltres volem, perquè encara estem amb capacitat de decidir qui i en quina mesura volem que ens doni aquest suport, hem de confiar en la persona a qui donem aquesta facultat, perquè l'exercirà quan nosaltres ja no puguem decidir i no puguem fer marxa enrere. De l'altra, la lleialtat. En aquest cas, l'hem de presumir sempre de la persona que hem triat i confiar que no exercirà aquest càrrec en benefici propi, sinó sempre en benefici i interès nostre, que som els qui hem de determinar que aquella persona faci les funcions que delimitem, que poden ser més o menys àmplies, i confiem que les exercirà idealment cap a la nostra persona i sempre amb respecte pels nostres valors, la nostra dignitat, la nostra autonomia personal, etc. Són principis que figuren a la Constitució, la dignitat de la persona humana és a la cúspide de tot el nostre ordenament jurídic. I què és la dignitat? No ho sabem ben bé, perquè és allò que no té preu. Cadascú té el seu grau de dignitat, i sabem que és allò que no vendriem ni per tot l'or del món. Confiança i respecte han de ser els principis, els valors, que han de guiar aquestes relacions entre la persona que assisteix i la persona assistida.

La gent gran no se l'ha d'arraconar, perquè ser vell no ens limita la capacitat de decidir per nosaltres mateixos. A vegades, lamentablement, som nosaltres els qui posem aquesta limitació. Hi ha dos tipus d'autonomia: la física, que marca el grau de depen-

dència de les persones en les activitats bàsiques de la vida diària, i la de la voluntat, que és la capacitat de decidir per nosaltres mateixos. Per tant, ni ser gran, ni estar en una situació de dependència, ni tenir una discapacitat intel·lectual que pot venir per molts motius, ens incapacita, i encara menys des de la revolució que es va produir en el nostre dret l'any 2021. Hem passat d'un model que podríem definir genèricament com de substituir la voluntat de la persona que protegim a un model de suport a aquesta persona perquè ella mateixa pugui prendre les seves decisions. I això és un gir copernicà en el nostre ordenament jurídic i en la manera com hem d'entendre les relacions amb totes aquestes persones que es poden trobar en la situació de tenir certes dificultats per decidir per si mateixes.

Les mesures de suport de la convenció de l'ONU sobre els drets de les persones amb discapacitat són del 2006; aquí fins al 2021 no s'ha legislat seguint aquest tractat internacional, que inclou tot tipus de discapacitats: discapacitats psíquiques, trastorns, anomalies mentals, trastorns de la conducta, demències, processos d'immaduresa, i fins i tot situacions de veritable incapacitat. Aquesta convenció ha de suposar un canvi en la mentalitat social que malauradament encara no s'ha produït. En aquest cas, la llei ha anat per davant dels canvis socials. Hem d'enterrar conceptes com *incapacitació* i substituir-los per *suport*, *acompanyament*, etc. Estem en un nou paradigma que trenca motllos molt instal·lats a la nostra societat. Actualment hi ha un projecte de llei en tràmits parlamentaris, una modificació del Codi civil de Catalunya, que introdueix aquests suports i els divideix en dues classes. Els no formalitzats, del guardador de fet. Qualsevol pot ser guardador de fet d'una altra persona perquè l'està ajudant, des de pujar-li la barra de pa a casa fins a ajudar-la i acompanyar-la; això sense cap mena de títol que ho empari, que l'avalí,

per això es parla d'una guarda de fet. Aquí, que som més primmirats, el projecte de llei diu que el concepte de guarda de fet no ens agrada gaire, perquè suposa una certa subjecció a la persona guardadora que va en contra de l'esperit del suport; no hi ha una resolució, no hi ha una acta notarial, no hi ha una sentència judicial, sinó unes pràctiques socials que habitualment el cuidador de fet segueix per ajudar una persona. A què? A manifestar la seva voluntat. Una persona pot tenir plena capacitat per saber què vol, però també pot tenir dificultats per expressar-ho, i en canvi té un amic o un familiar que l'entén, que sap què vol dir quan diu determinades coses i, per tant, li pot servir de «traductor». També el pot aconsellar a l'hora de prendre determinades decisions que poden tenir efectes jurídics, perquè no ens en sortim bé amb el llenguatge de les entitats financeres; per això anem al banc amb una persona de confiança que ens orienti. Prendre aquesta decisió pot requerir que hi hagi algú de la nostra confiança que ens doni el consell necessari per prendre una decisió, o que ens acompanyi o ens substitueixi per fer determinats tràmits. Tot això des del punt de vista no formal; des del punt de vista de l'escriptura pública no hi ha una sentència judicial que determini quin és el suport i quina és la base d'aquest suport.

I després hi ha els suports que la llei definirà com a suports formals quan s'aprovi aquest any. Seran els que determinarem a través d'una escriptura pública. Per tant, som nosaltres mateixos els qui, anant a un notari, especifiquem en què volem que ens donin suport i en quina mesura volem que s'exerceixi aquesta facultat de suport. És un jutge qui determina aquestes solucions; el mateix jutge que abans declarava les incapacitats que des del 2021 ja no pot declarar. Ara tots tenim capacitat jurídica; és a dir, podem exercir legítimament els nostres drets per nosaltres mateixos, uns sense que

ningú ens ajudi i d'altres amb algun tipus de suport.

Si preveiem que podem arribar a una determinada situació on nosaltres mateixos no siguem capaços de decidir, determinem i donem uns poders a algú de la nostra confiança perquè pugui exercir aquelles facultats que nosaltres diguem. Aquesta assistència cal no confondre-la amb l'assistència personal de la Llei de dependència, una figura que promou l'autonomia, la capacitat de mobilitzar-se, de desplaçar-se, de menjar, de fer la higiene personal, etc. En canvi, quan parlem de persones que tenen un servei de discapacitat, la llei també parla de la figura de l'assistent —d'aquí ve la confusió—, però es tracta d'una altra autonomia: parlem de quan estem perdent l'autonomia de la voluntat, la capacitat de decidir per un mateix. Una persona dependent de grau 3, que seria una dependència severa, pot ser perfectament capaç de decidir. Són dues autonomies diferents, la física i la voluntat. Una finalitat és promoure l'autonomia personal i una altra donar suport a l'exercici de la capacitat jurídica. Per tant, tenim aquesta figura de l'assistència, que es fa amb una escriptura pública on es formalitza l'acord entre la persona assistida i la persona que ha de prestar l'assistència. És una modalitat que preveurà la llei. Es tracta d'anar l'assistent i l'assistent al notari i establir les regles de comú acord dels límits i les facultats que adoptarà la persona que assumirà l'assistència. O també pot ser una resolució judicial. Si no hem estat previsors i comencem a patir una malaltia que rebaixarà les nostres facultats cognitives i volitives, qualsevol de les persones que hi estan legitimades pot anar al Ministeri Fiscal perquè insti un procediment judicial i el jutge determini quines modalitats d'assistència hem de rebre. Les modalitats previstes són tres: d'acompanyament, de cooperació o de representació. Un assistent amb facultats de representació és el que abans era un tutor,

un assistent que actua en nom i representació nostra generalment amb caràcter general. En l'acompanyament, es tracta d'acompanyar en la presa de decisions que han de tenir efectes jurídics, com la signatura de contractes, l'assumpció de determinades responsabilitats, l'acceptació d'herències, etc. I en la cooperació, a part de la nostra signatura, cal la signatura de l'assistent perquè aquell negoci jurídic tingui valor; per tant, depèn de la participació jurídica de l'assistent.

Així doncs, quan estigui regulat hi haurà diverses modalitats, però també pot haver-hi un aiguabarreig: per a unes coses, es pot determinar una assistència d'acompanyament, per a d'altres, una assistència de cooperació i per a d'altres, una de representació. I tenim el poder preventiu per tenir les espatlles ben cobertes. Jo hi crec molt, en el poder preventiu.

Ara passem a una altra figura també molt important: les voluntats anticipades. Aquesta figura va néixer a Catalunya l'any 2000, la primera a l'Estat espanyol. Es tracta d'un document en el qual expressem què volem i com volem que les persones que ens assisteixen sanitàriament i mèdicament actuïn en determinades circumstàncies en què nosaltres no podrem decidir. Ho recull l'Estatut d'Autonomia en un article segons el qual totes les persones tenen dret a expressar la seva voluntat de manera anticipada i deixar constància de les instruccions respecte a tractaments, teràpies i intervencions. Això és molt important perquè no fa falta pensar en situacions d'incapacitació duradora. És molt aconsellable assignar una persona representant, aquella persona amb qui combreguem, amb qui tenim la mateixa visió del món, de la vida, els mateixos valors. Per formalitzar-les cal anar al notari. Aquest document també està recollit al Codi civil. És una decisió que envia un missatge als equips sanitaris i a les persones que hem designat perquè ens representin

en aquell moment especial de respectar el que hem expressat en aquest document. És un document revocable, igual que un testament, mentre en siguem capaços. Des de l'any 2021, quan es va aprovar la llei orgànica de la regulació de l'eutanàsia, també es pot demanar en aquest document que, en determinades circumstàncies de gravetat que ja defineix la llei, es practiqui l'eutanàsia. La *lex artis*, el que es considera la bona pràctica clínica, evoluciona amb el temps. Com que es pot generar algun problema interpretatiu, és molt important la figura del representant. Pot designar-se o no, però jo ho aconsello perquè ajudarà l'equip de professionals a interpretar la nostra voluntat, els nostres valors, perquè potser es dona una circumstància que no havíem acabat de preveure. Aquests documents han de tenir un caràcter bastant genèric, perquè no es pot definir tota la simptomatologia.

Com s'atorguen aquestes voluntats anticipades? Podem anar davant de notari i fer un acte de manifestacions expressant tot allò que volem i quina serà la persona o les persones que volem que ens representin arribat el moment. No ha d'haver-hi conflicte d'interessos amb els testimonis. També es pot fer davant d'un professional sanitari. Podem anar al CAP i demanar-ho.

La meva recomanació, doncs, per tenir les qüestions resoltes, és tenir testament; pels assumptes sanitaris és imprescindible atorgar el document de voluntats anticipades, i també els poders preventius. Aquests serien els tres documents que hauríem de tenir per saber-nos protegits o ajudats quan arribi el moment en què no puguem decidir per nosaltres mateixos.

Camins i boscos: privats o públics?

Jordi Salbanyà Benet

Advocat

Els boscos tenen importància, i tal com diu Martí Boada, Catalunya és un país de boscos sense saber-ho. És veritat que vivim d'esquena als boscos. Els terrenys forestals, que inclouen els boscos i també totes aquelles superfícies que hi ha al costat, com els camins, els aiguamolls o els prats, representen el 64% del territori català. D'aquests terrenys, el 40% són boscos plantats, en un 5% dels quals hi ha arbres que han anat sortint per generació. És una dada molt important que no deixa de generar conflictes i diferents posicions. Hi ha qui veu els boscos des d'una òptica exclusivament ambiental i, per tant, aquesta activitat natural ha d'estar súper protegida i no hi pot haver cap activitat; en canvi, també hi ha una tradició històrica que és gestionar els espais naturals i fer-ne una font d'ingressos per cobrir les necessitats de la població. Cal posar en perspectiva aquest 64% de boscos. Països que sembla que siguin molt boscosos ho són menys que Catalunya. Per exemple, el Canadà en té un 34%, els Estats Units, un 33%. Els països nòrdics, Suècia i Finlàndia, sí que són els grans tenidors de boscos d'Europa.

Els boscos són importants perquè ens ajuden a combatre el canvi climàtic: després dels oceans, els arbres són els que absorbeixen més diòxid de carboni. Un bosc ben gestionat és molt important per a la soste-

nibilitat que necessitem a la Terra, permet que l'aire sigui molt més net i que el sistema hídric funcioni millor. També tenen una funció social: tots anem als boscos, anem a caminar, i evidentment, això és una millora per a la salut de tots plegats i un gaudi col·lectiu i individual. I una tercera funció és l'econòmica: per molt que els boscos del nostre país estiguin bastant abandonats i que tinguin una rendibilitat molt petita, encara hi ha activitat econòmica. Això no vol dir haver de pagar entrada al bosc, vol dir que hi ha d'haver recursos econòmics per al sector forestal, que actualment està bastant paralitzat.

De qui són els boscos? Hi ha qui diu des de posicions extremes que els boscos han de ser de tothom. Com és que hi ha propietats? En temps de la reconquesta contra els àrabs, i després la formació dels comtats catalans i la reconquesta dels carolingis, hi havia dues maneres d'adquirir els es-

país que els àrabs anaven deixant. Una era el dret d'aprisió, segons el qual qui anava a un espai, se'l feia seu i s'hi estava trenta anys, acabava sent-ne el propietari. La gran majoria de terrenys els comtes els van anar repartint entre els senyors que els havien ajudat en totes les conquestes; per tant, la gran majoria de terrenys eren dels senyors. I com entrava la gent a les masies? Feien una emfiteusi: el senyor feudal els deixava construir una masia als terrenys i que hi visquessin, i a canvi li pagaven un tant del que conreessin. Però no eren propietaris, era una espècie de propietat diferida. Arriba un moment que això es tensiona, en el moment de la pesta negra: a França mor el 90% de la gent, a Catalunya diuen que un 50-60%. Molts d'aquests pagesos que pagaven als senyors van anar desapareixent, i van sorgir les guerres dels remences. A la fi el rei Ferran II, amb la Sentència Arbitral de Guadalupe, va establir que tots aquells que vivien en masos n'esdevinguessin propietaris pagant una quantitat als senyors feudals. Aquí neix, doncs, una nova classe social propietària d'uns espais de terrenys de finques amb trossos de bosc.

Tenim uns propietaris privats originals, un segon tipus de propietaris que són els que a partir de la Sentència Arbitral comencen a adquirir —els que després en direm els pagesos grassos, perquè n'hi haurà que reproduiran allò que els havien fet a ells i posen altres pagesos sense diners a treballar per ells—. Fins al 1812 continua així, fins al moment de la Restauració, quan es posa fi a totes aquestes institucions medievals i neix una altra economia, un altre liberalisme; s'aboleixen els senyorius i tots els terrenys es posen al mercat. Comença a haver-hi una dissociació d'allò que s'assemblava al que ara en diem el domini dels ajuntaments, el domini públic; aleshores encara no hi havia govern, no hi havia ajuntaments, sinó el senyor i les seves viles, i la gent comença a comprar els terrenys.

Hi ha un segon moment molt important: la desamortització de Mendizábal. Un dels grans propietaris que hi havia a Espanya era l'Església: tenia terrenys, convents, paròquies, bisbats, i eren terrenys que no es podien vendre. Com que les caixes de l'Estat estaven arruïnades, Mendizábal diu que l'Estat expropia tots aquests terrenys i es posen a la venda. Però la gran reforma final és la desamortització de Madoz del 1855: tots els terrenys comunals, que són de la gent que s'ha anat agrupant en petits nuclis de població i que de manera mancomunada treballen els camps i les pastures, també es posen a la venda. Va ser una manera de gairebé eliminar la propietat pública. Per sort, el Col·legi d'Enginyers Forestals, acabat de néixer, va avisar que si es venia tot això hi hauria problemes hidrològics importants; que hi havia determinats terrenys que no s'havien de vendre, perquè si les capçaleres dels rius es privatitzaven, els qui les compraven tallarien la fusta ràpid per recuperar la inversió. Hi podia haver una desforestació. Els enginyers van aconseguir aturar-ho, i determinats terrenys van continuar sent de l'Estat, amb una protecció especial que avui encara dura. Tenim, doncs, uns terrenys que es van mantenir públics i uns terrenys que es van privatitzar. Quan hi va haver aquesta desamortització, els municipis forestals, de muntanya, es van ajuntar i van formar societats; la gent es va voler protegir de la privatització, que no va arribar al 100%.

Avui a Catalunya un 25% dels boscos són de propietat pública i un 75%, de propietat privada. De propietat pública vol dir de l'Estat, l'ICONA va comprar molts terrenys durant el desenvolupament econòmic franquista. La Generalitat també té boscos, els ajuntaments també, sobretot a la zona del Pirineu, i les diputacions provincials. Com que són de domini públic, no es poden vendre, no es poden embargar i són imprescriptibles. Totes les aigües subterrànies són

públiques, com les costes i el domini marítim. També hi ha una llei que estableix que les vies pecuàries, els camins ramaders, els camins històrics que travessaven tot l'Estat espanyol són públics. D'aquest 25% de propietat pública, només el 40% estan gestionats, és a dir, s'estan mantenint i s'hi està invertint perquè els boscos facin les tres funcions que he explicat abans. Això vol dir que només el 10% dels boscos de Catalunya són gestionats per les administracions públiques.

Què passa amb els privats? El principal propietari de terrenys privats és la Fundació La Pedrera, fundació que va ser de la Caixa de Catalunya, que durant uns anys es va dedicar a comprar molts terrenys. També hi ha dues figures de propietaris forestals. Per una banda, la forest de socis. Quan l'Estat va començar a vendre els terrenys dels municipis perquè necessitaven diners, els propietaris es van ajuntar i van formar una societat, la tenidora, amb un percentatge cadascú. Per l'altra, la forest veïnal de mancomú, en què la propietat és de la gent del poble mentre hi visqui. És un benefici del poble i només per a la gent del poble. Què tenen aquests propietaris privats? Uns terrenys i els camins que passen per dins de les finques; finques en què treballen la silvicultura i, per tant, s'hi esmercen esforços perquè els boscos resisteixin, per desbrossar, per fer tallar focs, per treure'n llenya i fusta, etc. Hi ha associacions en què s'ajunten propietaris per tal d'explotar els terrenys conjuntament. Com s'han adquirit, aquestes finques? Actualment el 60% de les finques venen per herència. No hi ha un mercat, no es compren finques forestals. El cas és que aquestes finques no tenen rendibilitat i només són un pou de problemes, i la gent ha perdut la consciència d'instal·lar-s'hi. El valor d'aquestes finques és molt escàs, i és complicat que aquestes propietats siguin actives. Però existeixen. El 64% de Catalunya és superfície de rendes forestals;

si ho multipliquem pel 75% de propietat privada, veiem que el 48% de Catalunya, quasi la meitat, és propietat privada forestal. Això pot sonar estrany, però fixem-nos en Europa: més o menys el 70% dels terrenys forestals són privats i el 30% són públics; en canvi, en el conjunt de la Terra el 30% són privats i el 70% són públics. A l'Àsia gairebé tot és públic; mig Amèrica del Sud i mig Àfrica és públic; a la Xina gairebé tot. A més a més, en una part de Catalunya, a les zones de Lleida i del Pirineu, són més comunals. Els veïns del poble són els que fan la pastura. El problema que tenim és que aquesta propietat privada de Catalunya correspon a 221.000 propietaris, però d'aquests, 115.000 tenen menys d'una hectàrea i no serveix per a res; 95.000 tenen entre 1 i 25 hectàrees. Segons Martí Boada, a partir de 200-250 hectàrees hi pot haver certa gestió, algú s'hi pot dedicar i pensar que pot treure un petit rendiment d'allò que hi inverteix. Malauradament, al nostre país, si no hi ha inversió pública, si no hi ha subvencions, hi ha molt poca gestió forestal. Tot i això, aquest any les subvencions les gestiona un organisme que és la meitat de la Generalitat i la meitat dels propietaris privats forestals. Els petits propietaris, si no s'agrupen i ho gestionen conjuntament, cada dia van a pèrdues. Les finques més grans, les gestionables, poden revitalitzar el sector forestal.

Per tant, la propietat és com una ceba, i hi anirem traient capes en funció de les diferents delimitacions, de les prohibicions, de les definicions que en facin les diferents lleis. I pot ser que ens quedem amb el cor de la ceba. Tot aquest reguitzell de legislacions és el que delimita la propietat forestal. Evidentment, pot suposar una delimitació tan concreta que la fa totalment inviable econòmicament. D'altra banda, hi ha boscos protegits, en els quals és absolutament impossible de fer-hi de res. Hi ha el deure genèric de conservar aquests boscos. També hi ha limitacions per fomentar que les finques si-

guin grans: les finques no es poden dividir en dues porcions de menys de 25 hectàrees. Si en fa més de 250 i me la venc, l'Administració hi té el dret de tanteig i retracte. És la realitat de la propietat privada.

Hi ha una certa economia forestal. Hi ha biomassa, llenya, fusta per a la construcció, però no ve dels nostres boscos; la majoria ens ve del nord d'Europa, països forestals per excel·lència. Però se'n poden treure beneficis recollint pinya, tòfona. Hi ha diverses coses que, ben gestionades, poden funcionar, però els mercats són limitats. I tot això requereix autoritzacions; ha d'estar dins d'un pla de gestió forestal, que ha de determinar com s'ha de fer. La mel és una altra activitat que aprofita la biodiversitat dels boscos, o els bolets i les plantes aromàtiques. Falta mà d'obra especialitzada, la indústria forestal és complexa, perquè el mercat avança molt a poc a poc. Per tant, tot plegat és complicat. I a sobre, quan hi ha una mica d'oportunitats, resulta que tenen greus problemes amb els lladres. La Generalitat ha començat a cobrar als boletaires que venen al voltant de Poblet. I es comença a cobrar als espais comunals del Pirineu, sobretot a la zona de Sort. La gent fa un ús abusiu dels espais privats per desconeixement.

Parlem dels camins. Un camí, segons el diccionari, és un espai per on es transita, un espai per anar d'un indret a un altre. I de qui són? No tenim cap llei que ho digui. La llei de carreteres exclou les pistes forestals, però no diu què és una pista forestal ni un camí rural. Hi ha una llei que regula l'accés motoritzat al medi natural, que després ningú controla. Aquest poc control afecta tot el conjunt de camins rurals, ramaders, senders i corriols, i pistes forestals de terra. O sigui que diem què és un camí sense saber què és legalment. L'ordenament jurídic diu que quan no hi ha llei s'aplica el costum. Aquí tenim la sort que el 1931 la Mancomunitat de Catalunya va fer un manual que deia quin era el costum per saber si un camí

era públic o privat. I aquest costum és aplicable avui i vigent, i és el que ens preserva la identitat dels camins públics i ens diu que els camins rals, els veïnals, els que segueixen la llera d'un riu o riera o un canal públic, i els que van a una església, un cementiri o una font pública són camins públics. La resta de camins són privats. El costumari també diu que pels camins privats d'una hisenda no hi pot passar sinó el propietari i aquells a qui se'n doni llibertat i a qui s'hi autoritzi. I aquesta és la definició d'un camí públic i un camí privat.

De camins en tenim molts, perquè són històrics. El camí ral, el camí veïnal que unia

nuclis urbans, el camí de romeu o de pelegrinatge, com el camí de Sant Jaume. Tots eren camins públics. El camí de desembosc passava a ser privat, era el camí que feia el propietari forestal per poder entrar amb els matxos a treure la llenya; avui fem servir camions i per això els camins són més amples. El camí de bast o de ferradura, el camí pel qual passava el matxo i el que anava al darrere. Els corriols, els senders, eren camins que hi anava una persona a peu per on passaven els matxos i la carreta. I també hi ha els camins que tenen a veure amb l'aigua. El camí de sirga és el corriol que hi ha al costat d'un riu, per on anaven els matxos per tirar les barques quan anaven contra corrent. El camí de sèquia el seguia qui vigilava una sèquia, i des del camí de ronda es vigilava la costa. Aquests són camins públics.

I els camins privats, com és que hi passem? Per tolerància. Els propietaris poden tancar les seves finques, però hi ha molts camins privats pels quals sempre ha passat tothom per tolerància. Però avui dia aquesta tolerància s'està trencant, i estem analitzant per què. La primera causa és l'enfrontament entre el món rural i el món urbà. El món urbà projecta en el món rural un gran espai intocable i el veu per a tothom, sen-

se adonar-se que hi ha un propietari o unes inversions fetes. Això provoca tensions. També hi ha un problema respecte al medi ambient, i una altra qüestió són els espais naturals i la seva protecció. Un altre problema són els camins que ens marquen els programes del mòbil, que no miren si són públics o privats. Els camins no estan inscrits al registre de la propietat. De fet, hi ha hagut transformacions d'espais privats en públics, com vam veure en els nostres rials. Tot això genera conflictes. I l'altre conflicte són les guerres dels cartells de no passar en certes finques privades.

Davant del conflicte, l'Administració s'ha armat com una administració pública en defensa del que és públic. I fa servir una llarga llista d'instruments: el plantejament urbanístic, que pinta camins que són públics que no ho han sigut mai, els programes de protecció d'incendis; tot un seguit d'instruments cap dels quals diu de parlar amb la propietat per arribar a un acord. I la propietat com reacciona? Hi ha propietaris que acaben posant cadenes al camí, o bé enguuen procediments judicials que costen

diners i poden trigar anys a resoldre's. A més, mantenir els camins també té costos, el propietari ha de conservar les finques. Per tant, els propietaris tenen tota una sèrie de càrregues econòmiques que poc els ajuden a fer-hi front.

Els mal anomenats camins privats d'ús públic no serveixen, perquè segons el Codi civil les servituds només es constitueixen per títol atorgat de manera voluntària o forçosa, cap servitud no es pot adquirir per usucapió. La solució, en primer lloc, és el reconeixement d'aquesta propietat privada. Un bon element i un bon antecedent és el codi de bones pràctiques en l'organització i celebració de curses i marxes per muntanya. És un document en el qual es recorda que, encara que hi hagi permís de l'Ajuntament, cal el permís de la propietat. Com a propietari n'has d'estar assabentat i pots dir que sí o que no. Almenys aquesta comunicació ja és un primer pas. En segon lloc hi ha l'entesa entre les parts. Asseure's els propietaris i l'Ajuntament i pactar les senyalitzacions i les limitacions. Es tracta de parlar i evitar confrontacions.

Veure per entendre: els misteris de la vida sota l'objectiu

Montserrat Coll Lladó

Investigadora en imatge científica a l'EMBL
(European Molecular Biology Laboratory
Barcelona)

Avui us parlaré d'imatge científica i de com els últims avenços en imatge ens estan ajudant a entendre com s'estructura i funciona la vida. Si hi ha hagut un denominador comú al llarg de la meua carrera científica ha sigut l'interès per les coses petites, tant des del vessant científic com des del vessant estètic. Totes les institucions on he treballat es troben en un radi de cent metres, prop de l'Hospital del Mar, però una cosa bonica que té la ciència és que pots veure món. Durant el meu doctorat vaig tenir l'oportunitat d'anar a l'oceà Àrtic a bord d'un vaixell trencaglaç per estudiar el plàncton durant un hivern àrtic.

Però no cal anar gaire lluny per fer bona ciència. Aquí a Arenys hi ha molta ciència feta. El meu camí en la ciència va començar a l'Institut els Tres Turons, amb en Joan Antoni Curto i la Mariona Picart. En Joan Antoni Curto ha sigut mestre i guia de molts de nosaltres. Amb en Toni i la Mariona vam estudiar els microorganismes del plàncton de davant de la costa del Maresme, vam recol·lectar fitoplàncton i zooplàncton a bord del vaixell *Adela Ylla*, vam veure quins són els microorganismes que habiten els nostres mars, els vam classificar, dibuixar, mesurar, comptar. I és que més del 90% de la biomassa d'éssers vius de l'oceà està formada per microorganismes que formen part del plàncton. N'hi ha tants que fins i

tot es poden veure des de l'espai mitjançant uns satèl·lits de la NASA que detecten la clorofil·la. La clorofil·la la detecten tant en els continents —els boscos— com en l'oceà —els microorganismes del fitoplàncton—. En les imatges d'aquests satèl·lits es distingeixen les zones desèrtiques de les zones més productives (tant en els continents com en els oceans). La fluctuació de la clorofil·la en mars i boscos segueix un patró anual determinat per les estacions de l'any, la temperatura i la radiació solar.

Com hem vist, la clau per entendre el món sovint depèn dels instruments que tenim a l'abast. En el cas de les coses que no podem veure a ull nu, nosaltres fem servir un tipus de microscopis que en diem *taules òptiques*, on trobem làsers, filtres, miralls i altres elements. Aquests microscopis especials ens permeten veure òrgans sencers, teixits gruixuts o fins i tot organismes sencers en tres dimensions i a una resolució molt petita; podem diferenciar fins i tot les cèl·lules. Aquests microscopis els tenim al Parc de Recerca Biomèdica de Barcelona (PRBB). Al PRBB hi ha diferents institucions científiques. La institució on treballa és l'EMBL (European Molecular Biology Laboratory). L'EMBL és l'únic laboratori intergovernamental d'Europa dedicat a la recerca en les ciències de la vida. La seu central és a Heidelberg; la seu de Barcelona és la més re-

cent, es va inaugurar el 2017. I és aquí on tenim aquests microscopis tan diferents dels que estem acostumats a veure.

Fins ara la manera que hem tingut de veure els teixits biològics a alta resolució ha sigut a través dels talls histològics (són tan prims que podríem considerar que tenen dues dimensions). Amb la microscòpia de la qual us parlaré no és necessari fer cap mena de tall físic als teixits. Aquest tipus de microscòpia es diu *microscòpia de làmina de llum* (o *light sheet fluorescence microscopy* en anglès). La microscòpia de làmina de llum consisteix a il·luminar lateralment una mostra amb un feix làser molt prim, i a mesura que movem la mostra a través del làser, n'anem captant diferents imatges sense haver-la hagut de tallar prèviament. Al final, amb un *software* específic, ajuntem totes les «llesques» obtingudes per reconstruir la imatge tridimensional de la mostra. Aquest tipus de microscòpia ens dona informació de tot el context, de com es relaciona una part del teixit amb una altra. Però hi ha un petit detall tècnic previ que hem de solucionar per tal d'aplicar aquest tipus de microscòpia. El problema és que els teixits són opacs, i necessitem que la llum travessi tot el gruix de l'òrgan, viatgi el més recta possible i no es distorsioni degut a l'efecte dels diferents índexs de refracció dels materials. Al laboratori apliquem una sèrie de protocols, anomenats *protocols de transparentat*, on equilibrem els índexs de refracció per tal que la llum pugui viatjar recta i no sigui desviada. Això ho aconseguim substituint l'aigua del teixit per un tipus de substància que té un índex de refracció similar al dels diferents elements dels teixits. Un cop hem transparentat la mostra, la podem observar amb gran detall a través de la microscòpia de làmina de llum.

Veurem l'aplicació d'aquestes tècniques avançades de microscòpia en dos casos pràctics. Primer ens centrarem en com aquestes tècniques ajuden a resoldre la gran

pregunta de la biologia: quins són els mecanismes que fan que a partir d'una sola cèl·lula es pugui construir un organisme en 3D? Com es forma la forma? I després us parlaré de l'enginyeria de teixits.

No sabem com es forma la forma encara, però tot comença en l'ou. Un cop s'ha fecundat l'ou, comencen una sèrie de divisions cel·lulars. Al cap de poca estona té lloc un fenomen que es diu *gastrulació*. Durant la gastrulació algunes de les cèl·lules convergeixen i es comencen a posar sota la superfície i a formar les diferents capes embrionàries, el pla corporal amb els seus eixos. Durant aquest procés es genera la capa més externa o *ectoderm*, que donarà lloc a la pell i el sistema nerviós; el *mesoderm* o capa intermèdia, que és la capa precursora del sistema esquelètic i muscular, i l'*endoderm*, que formarà els teixits més interns: el sistema digestiu i les glàndules. Els embrions d'organismes diferents s'assemblen molt en les primeres etapes del desenvolupament. Per això ens és tan útil estudiar models animals. De fet, un dels models més utilitzats al laboratori és el peix zebra, perquè és completament transparent en les primeres fases del desenvolupament i no fa falta aplicar-hi productes químics per transparentar-los i veure'ls a mesura que es van desenvolupant.

Un altre model que tenim al laboratori són els pollets. En vint-i-un dies passem d'un ou a un pollet! Veiem el camí que fa un ou fecundat dins la gallina fins que surt, i la diferència entre un ou fecundat i un que no ho està, en concret es veu el disc germinal i els primers estadis del desenvolupament del disc germinal del pollet un cop fecundat. El que ens diuen les imatges és que no tot està en els gens; a partir dels gens podem saber si es formarà una proteïna o una altra, però la codificació de la forma d'un organisme necessita alguna cosa més que els gens.

Ara us parlaré dels organoids. Els organoids són estructures tridimensionals creades

al laboratori que imiten petits òrgans. Mesuren entre un i tres mil·límetres de diàmetre i s'utilitzen per estudiar la fisiologia i les malalties humanes. Amb els organoids es poden provar diferents medicaments sense haver d'utilitzar animals de laboratori. No es poden fer grans perquè encara no es poden cultivar en vasos sanguinis, però hi ha molts laboratoris intentant aconseguir-ho. Es poden fer de dues maneres: una és a partir de cèl·lules mare, però la manera més comuna és fer-los a partir de cèl·lules diferenciades d'un òrgan (per exemple, de la pell) a través d'una sèrie de protocols en què es transformen aquestes cèl·lules a un estat pluripotent a partir del qual siguin capaces d'esdevenir qualsevol tipus de cèl·lula. Llavors és quan s'aplica una recepta específica per redirigir-les al tipus de cèl·lula que volem per tal de fer un organoid de l'òrgan que ens interressi: cervell, intestí, pàncrees o el que desitgem. Al laboratori també tenim diferents maneres de veure els organoids i seguir la dinàmica de les cèl·lules que els formen.

Acabaré parlant del mar i un dels seus habitants, els pops. Els pops es poden camuflar amb el fons marí en un tancar i obrir

d'ulls canviant el color i la textura de la seva pell.

Hem posat diversos misteris sota l'objectiu i hem vist que les noves tècniques de microscòpia ens permeten explorar la vida amb més detall i començar a entendre processos tan fascinants com és la formació de la forma. Però encara hi ha moltes preguntes per resoldre!

Al llarg de la xerrada vam veure vídeos d'experiments de transparentat amb la mostra d'un embrió de ratolí, imatges dels primers estadis de desenvolupament del peix zebra en viu mitjançant microscòpia de làmina de llum, i processos que passen molt ràpid, com el batec del cor del peix zebra; també el desenvolupament de l'òrgan que detecta els moviments de l'aigua dels peixos, la línia lateral. Vam veure un organoid de somites, les estructures embrionàries precursoras de la columna vertebral, i pops a través de diferents tècniques avançades d'imatge, tant microscòpia electrònica com tècniques 3D. Per acabar també vam veure l'anatomia d'un pop recent nascut i un pop juvenil de trenta dies

Josep Maria Jujol: l'arquitecte en el qual es reunia la creació imaginativa, l'extravagància i el reciclatge «avant-la-lettre»

Muntsa Lamúa Cassou

Presidenta d'AFOPA (Agrupació d'Aules de Formació Permanent per a la Gent Gran de Catalunya)

Josep Maria Jujol va ser un personatge amb una sensibilitat especial. Va néixer a Tarragona, però el seu pare va fer que anessin a Barcelona. Ell volia ser enginyer, però la seva família no l'hi va permetre; el seu pare el va orientar cap a l'arquitectura. Abans d'acabar la carrera ja va començar a treballar amb un dels seus professors, Antoni Maria Canyissà. També va ajudar a fer la renovació de l'Ateneu Barcelonès.

Es va casar amb la seva cosina i van tenir vuit fills. Jujol era una persona extremament religiosa, amb una vida interior molt gran. Era un enamorat d'Itàlia, sabia un munt d'idiomes, incloent-hi el llatí.

Parlem de Gaudí, que ha fet molta ombra a Jujol, i no per culpa de Gaudí, sinó de qui diu que Jujol era el seu deixeble, però no: Gaudí deia que era el seu company. Gaudí era molt rígid en la seva manera de fer, al contrari que Jujol, que fa la forma i després la crea. Això va fer que es complementessin. Jujol va començar a treballar amb Gaudí el 1905, aproximadament, quan tenia uns 25 anys; Gaudí era vint anys més gran. Quan Jujol entra a treballar amb ell, tot agafa una expressivitat molt més gran. El Bisbat de Palma va encarregar a Gaudí la remodelació del cadiram, i els elements decoratius són de Jujol. També va fer edificis de veïns al carrer Tapióles, i un pas de Setmana San-

ta de l'església de Sant Llorenç va ser una pietat amb la cara de la seva dona. Una de les seves primeres obres que es van perdre són els fanals de la plaça Major de Vic, que va fer conjuntament amb Gaudí. Jujol dominava una quantitat de tècniques extraordinàries, era l'obra total. I sempre era a peu d'obra treballant amb els seus col·laboradors, s'hi implicava molt.

No és fins als anys setanta que no agafa embranzida la consideració de la seva obra, conjuntament amb Gaudí. Són inqualificables perquè coincideix en una època en què Domènech i Montaner fa obra historicista, i aquests personatges revolucionen les estructures. Una de les persones que li va donar obres importants va ser Petrus Mañach, industrial català que va ser un dels primers mecenes de Picasso. Jujol va fer una botiga al carrer Ferran de la qual només queden dibuixos, i un col·legi a Barcelona. Tot el que creava eren formes plàstiques que

anava desenvolupant a mesura que feia els edificis. El trencadís de les formes arquitectòniques el dissenya Gaudí, però Jujol el desenvolupava. Jujol va fer dues peces per a la plaça d'Espanya de Barcelona, per a l'Exposició Universal de 1929. Una altra de les peces interessantíssimes és Can Negre, a Sant Joan Despí.

Jujol va ser professor, catedràtic de l'Escola d'Arquitectura. S'expressava molt a través de dibuixos i del color, utilitzava purpurina. Era una persona molt amable, molt preocupada perquè la gent estigués bé. Era incapaç d'abusar. Se sap que quan treballava cobrava la tarifa mínima, com en unes remodelacions que va fer d'una capella per acollir persones amb dificultats socials. Un dels entrebancs que es va trobar arran del fet que no assolís una projecció internacional fins fa poc, va ser que no tenia clients de categoria, sinó gent senzilla en general. El 1926, quan Gaudí mor, la resta de col·laboradors de Gaudí el fan fora de la construcció de la Sagrada Família, i passa una època amb poques comandes. Sí que li encarreguen coses per a l'Exposició del 1929. Una peça important és Can Bofarull, als Pallaresos, prop de Tarragona. Les propietàries, dues germanes, en rebre una herència d'un parent seu, li van encarregar la restauració de la masia. La va restaurar, però es va anant deteriorant, fins que fa poc temps l'han tornat a restaurar.

És a partir dels anys vuitanta que Jujol comença a tenir presència en terres catalanes. Jujol té una manera de treballar molt peculiar: fa la sensació que les peces estan tren-

caades o esquinçades. És la seva manera de treballar. La remodelació de la casa Bofarull es va allargar dinou anys a causa de problemes de finançament. Jujol utilitza materials de rebuig, els seus materials són molt barats, i vol que es vegin. Ell ho reciclava tot, com per exemple porrons, gerres, pintures; escales, torres altes, la figura de sant Gabriel, mobiliari interior. Una altra construcció molt interessant és l'església del Sagrat Cor, de 1918 a 1924. Va ser un encàrrec del Bisbat de Tarragona, i hi va utilitzar materials reciclats; destaca l'aprofitament de l'espai del temple. La forma del conjunt va fluïnt d'un nivell a l'altre. El material del temple prové del que els pagesos rebutjaven. Jujol és un personatge que no es pot identificar dintre d'un model urbanístic.

I vull arribar a l'església dedicada a la Mare de Déu de Montserrat a Montferri, que va quedar inconclusa l'any 1937. Hi va fer servir ciment portland, sorra i restes del rebuig de les màquines de tren. L'església es va acabar als anys setanta, però no té res a veure amb el projecte que Jujol havia pensat. Als Pallaresos, va fer les reixes de la casa Soler i va treballar en l'església de Sant Josep. Va ser un personatge fascinant.

Al llarg de la conferència vam veure moltes imatges de les diferents obres de Jujol: esgrafiats, el teatre Metropol de Tarragona, l'església del Sagrat Cor o la de Montferri.

Matemàtiques

Marcos Ibáñez Llop

Universitat Pompeu Fabra

Les matemàtiques són una cosa que fem contínuament en la nostra vida quotidiana. Avui parlarem de com es mesuren el temps i la Terra. Amb aquest intent de les matemàtiques de mesurar-ho tot, de vegades els matemàtics ens fiquem en un embolic, volent estudiar-ho tot. Parlarem de probabilitats. De vegades les mates cometen errors, i per tant mirarem una sèrie de paradoxes, i també parlarem d'alguns matemàtics de gran importància.

Començaré esmentant Fra Luis de León, que va impulsar el canvi del calendari de Juli Cèsar (julià), que havia modificat el calendari introduint-hi dotze mesos. Però el 1568 s'adonen que portaven onze dies de desfasament respecte a l'any solar, i prenen dues decisions: la primera, mantenir el 29 de febrer cada quatre anys, però els anys que acabin en 00 no seran de traspàs, excepte que siguin múltiples de quatre; la segona, anul·lar onze dies del calendari, amb la mala sort que santa Teresa va morir el 4 d'octubre i va ser enterrada el dia 15, quan en realitat va ser l'endemà. Tot això ho impulsa el papa Gregori, i molts països van trigar temps a aplicar-ho. Els anglesos van trigar dos segles. Sempre s'ha dit que Shakespeare i Cervantes van morir el mateix dia, però no és veritat: Shakespeare va morir el 23 d'abril del seu calendari i Cervantes va morir el 23 d'abril del nostre; per

tant, van morir amb onze dies de diferència. Santa Teresa de Jesús va viure 67 anys, que era molt respecte a l'esperança de vida de l'època. Les taules d'esperança de vida diuen que actualment és de 80,36 anys per als homes i de 85,74 anys per a les dones, en néixer. És una mitjana de la gent que està viva, i a mesura que ens anem fent grans la nostra esperança de vida augmenta. Fins al segle XX l'esperança de vida era de 33 anys, i des de llavors ha anat incrementant-se. Una altra dada és que la baixada de la mortalitat infantil durant el segle XX ha estat molt important.

Respecte a la mesura de l'espai, de la Terra sencera, començarem per Eratòstenes, que va veure les diferències de l'ombra al migdia en dos llocs d'Egipte i va arribar a conèixer el radi de la Terra només amb una diferència de l'1% respecte a la realitat; un càlcul extraordinari. Aprofitant la mateixa lògica de càlcul, podríem calcular on és l'horitzó: a peu pla, a uns 5 quilòmetres; en canvi, a 500 metres d'altura seria a uns 80 quilòmetres, a uns 2.000 metres d'altura seria a uns 160 quilòmetres, encara que hi ha certs factors que poden modificar-ho. Si fem una foto de la posició del Sol els 365 dies de l'any, veurem que va traçant una corba.

M'agradaria parlar també d'un matemàtic, Gerbert d'Aurillac, el papa Silvestre II, el papa de l'any 1000. Va ser un francès

d'origen humil que va estudiar a Ripoll i va prendre contacte amb la matemàtica àrab traduïda al llatí. Va ser científic i va intentar generalitzar l'ús dels nombres decimals i altres avenços en càlcul d'àrees i de comptabilitat. Va ser inventor d'un àbac i va ser acusat de bruixeria, sobretot perquè havia viscut a l'al-Àndalus i el van acusar de tenir relacions amb una noia vinculada a la bruixeria. La numeració decimal era un problema perquè amb les matemàtiques s'han fet autèntiques bromes pesades, la primera amb el teorema de Pitàgores. Els grecs només treballaven amb nombres enters, i un pitagòric, Hipaso, va dir que quant seria la hipotenusa d'un triangle rectangle en què els catets valgessin la unitat. La hipotenusa seria arrel de dos, que és un nombre irracional. Aquesta limitació que tenien els grecs no era res en comparació amb els egipcis, que encara tenien més problemes: per a ells les fraccions havien de ser totes de numerador 1, i com a única variant respecte als nombres enters només acceptaven la fracció $2/3$. Amb tota aquesta limitació resolien problemes complicats com els del papir d'Ahmes.

Maleïts números. N'hi ha que els associem a coses o fenòmens negatius, com pot ser el número 13. Es diu que porta mala sort perquè tradicionalment s'associa a Judes, el tretzè convidat a l'Últim Sopar, i Jesucrist va ser crucificat en divendres 13. A la mitologia nòrdica, el déu Loki va ser el tretzè a arribar a una festa on va convèncer un altre convidat perquè assassinés el rei Bældur. Al Japó és el número 9, el de la mala sort, perquè el nom sona molt similar a la paraula *patiment*. A la Xina és el número 4, que sona com la paraula *mort*. Aquestes creences estan tan arrelades que la NASA, després de l'accident de l'Apollo 13, va deixar de posar números als seus vols. En una companyia belga, Brussels Airlines, no hi ha la fila 13. A Espanya ningú té el DNI 13. Matemàticament, el número 13 és el que segueix el 12, un nombre perfecte, a diferència del 13, que

és un nombre primer. Unes alumnes de 2n d'ESO van fer un exercici per esbrinar si era veritat que el número 13 portava mala sort, i van demostrar que no passa res relacionat amb aquest número. El número maleït, el 666, ve de la Bíblia, de l'Apocalipsi. Aquest número és la descripció hebrea de números de Neró Cèsar, entenent que Neró és el gran enemic de l'Església, de Déu. Matemàticament, el 666 és un nombre triangular i no té res d'especial.

Hi ha una cosa que es troba en molts jocs i que a Catalunya veiem a la Sagrada Família: el quadrat màgic, una quadrícula en què la suma de totes les files, totes les columnes i totes les diagonals ha de ser la constant màgica; la constant màgica de la Sagrada Família és 33, l'edat de Crist.

Parlem d'un matemàtic, Évariste Galois, francès, nascut el 1811, molt rebel i inconformista, que farà aportacions cabdals a la teoria de grups, de conjunts. Va demostrar que les equacions de grau igual o superior a 5 no poden tenir una fórmula que les resolgui. Va morir arran d'un desafiament amb un militar a 20 anys.

Tots portem targetes a la butxaca, i totes tenen la proporció àuria, que és una proporció en la qual la llargada dividida per l'amplada és igual a la suma de totes dues dividida per la llargada. El nombre resultant és la proporció àuria, que és 1,618... Aquesta proporció és el patró de la bellesa. Al llarg de la successió de Fibonacci apareix una espiral que és l'explicació a les figures de la natura, com poden ser les closques dels cargols o la disposició dels pètals de les roses. La proporció àuria és en l'art, per exemple les Menines, la cara de la Mona Lisa o els quadres de Dalí; l'Acròpolis i la torre Eiffel també compleixen la proporció àuria. Un poema de Rafael Alberti descriu la proporció àuria.

A la butxaca també hi portem diners. Els bitllets tenen un codi per comprovar-ne l'autenticitat. Cada país té un número, i

una lletra al principi que correspon al país. Aquest número ha de coincidir que si sumem tots els dígit, dona una xifra de dos dígit, que els sumo entre si i em torna a donar una xifra de dos dígit, que els torno a sumar i em surt el país d'origen del bitllet. A la butxaca també hi duc el DNI: la lletra del DNI es genera dividint el número per 23. En una taula sabrem quin és l'equivalent entre el residu de la divisió i la lletra. A la butxaca també hi porto el mòbil. Quan escric un missatge el mòbil em corregeix si s'adona que m'he equivocat, sigui perquè creu que he teclejat lletres properes o perquè té una memòria que recorda les paraules que escric malament i té un càlcul matemàtic incorporat que detecta una paraula que no existeix i intenta trobar la més propera; això ho fa mitjançant un algorisme.

Qui hagués gaudit de tot això és un matemàtic indi de nom Ramanujan, nascut el 1887, a qui van dedicar una pel·lícula, *L'home que coneixia l'infinit*. Era d'origen molt humil, rebel, i ja d'adolescent es converteix en un boig de les matemàtiques. Com que era pobre, no va poder entrar a la universitat i es va posar a treballar de comptable, però mentrestant va anar fent aportacions a la societat índia de matemàtiques, des d'on van enviar els seus treballs a Anglaterra. Arran d'això, hi va poder viatjar i va ser tutelat pel matemàtic Hardy. Va ser una persona amb una intimitat amb els números realment insòlita, i va morir molt jove, als 32 anys.

Parlem de probabilitats. Hi havia el concurs *Let's make a deal* ('Fem un tracte') presentat per Monty Hall, i es tractava d'encertar en quina de les tres portes hi havia el regal; mitjançant aquest plantejament aprenem els càlculs de probabilitats. La llei de Murphy ha acabat sent un esperit de contradicció; el Sr. Murphy deia que si hi ha diverses maneres de fer una tasca, segur que algú farà servir un camí que porti al

desastre. Quan parlem de probabilitats pures es pot expressar amb una fórmula matemàtica. Per exemple, si tenim una col·lecció de cromos amb un nombre finit, hi ha una fórmula per saber quants cromos hem de comprar per poder acabar la col·lecció. Hi ha molta gent que s'ha aprofitat d'aquests càlculs. Per exemple els Pelayo, que van estar observant les petites imperfeccions de la ruleta dels casinos i van arribar a guanyar milions d'euros. Un altre cas va ser un grup d'estudiants del MIT que van estudiar com guanyar al blackjack. *Overbooking* és un cas que té explicació: és legal i es fa perquè suposen que només viatjarà com a màxim un 90% dels passatgers que ha comprat bitllet. Si et deixen a terra t'han d'indemnitzar, però si fem el càlcul veurem que a la companyia aèria li surt més a compte vendre bitllets de més i haver de pagar a la persona que no ha pogut entrar al vol. Això demostra que l'*overbooking* sempre surt a compte a la companyia.

Acabem amb la paradoxa de l'amistat, que és que els meus amics tenen més amics que jo. El que passa és que un nombre de famosos, d'*influencers*, tenen molts amics; el més normal és que siguis en alguna llista i que el nombre d'amics creixi. Això ho fan servir les empreses per fer publicitat als amics. S'ha vist que el nombre màxim de persones amb qui tenim una certa relació és de 158. Més paradoxes matemàtiques: qualsevol cosa de la vida té relació amb algun capítol del *Quixot*. Quasi al final del llibre, Sancho ja té l'*ínsula* promesa i per arribar-hi ha de passar un pont, que es pot passar després de fer una juguesca de veritat i mentida. S'arriba a una paradoxa que no té solució, però que es desencalla segons el sentit comú.

Per acabar m'agradaria parlar d'algun matemàtic o matemàtica del futur; però el que sí que sé és que la felicitat irrupció de les dones al món de les matemàtiques ha estat rellevant els últims temps.

Desxifrant 300 anys de maçoneria

David Revelles Soriano

Periodista i guia cultural

La maçoneria és un tema que per a la vostra generació té molts clixés i molts tòpics. A Espanya ha tingut una premsa molt negativa, a diferència de França i Portugal. En altres països ser maçó té prestigi social. El referent històric en què s'inspira la francmaçoneria és, d'entrada, el gòtic, els constructors de catedrals; no en va, *maçon* en francès vol dir paleta, com el *mason* anglès. El procés constructiu de les catedrals del gòtic serà utilitzat pels pares de la maçoneria especulativa o filosòfica. És un procés simbòlic en el món de la construcció i també un corpus simbòlic de moltes coses que feia servir la maçoneria especulativa, per exemple el compàs i l'escarpa, eines del picapedrer. I utilitzaven un llenguatge de Déu, la matemàtica. Els maçons eren gent diferent, tenien uns coneixements poc comuns per l'època. Sabem dels picapedrers per haver llegit novel·les com *L'església del mar* o *Els pilars de la Terra*. Els picapedrers viatjaven, anaven a treballar on hi havia feina, s'obrien a altres cultures i ho projectaven en el moment de construir les catedrals.

La lògia més antiga d'Espanya era al carrer Avinyó; ara és a Sant Andreu. La lògia és l'espai on es reuneixen els maçons, i podia ser qualsevol espai al costat de la catedral. *Lògia* i *taller* són sinònims, era el lloc on es guardaven les pedres, on es treballava

si plovia. I això permet explicar els símbols entre la maçoneria i les catedrals. Sempre es posava la primera pedra d'una catedral, i es continua fent: la primera pedra és un ritual simbòlic. La maçoneria és simbòlica, ritualista com un protocol, i és també iniciàtica.

A l'edat mitjana la lògia tenia tres funcions. Primer, era un espai de treball de paral·lelisme simbòlic, on els maçons es reunien a partir del segle XVIII, un espai de treball mental. Segon, a l'edat mitjana les catedrals es construïen en molts anys, i per tant la lògia era un lloc de fraternitat, els membres es consideraven germans durant tota la vida. Tercer, era l'escola, s'aprenia com es construïa una catedral i, encara més important, era una escola de transmissió del coneixement, diferent del que nosaltres hem conegut. En una reunió de maçons la idea és que hi hagi lliure pensament, que no hi hagi unes consignes prèvies. Per tant, la lògia és un espai de discussió.

L'any fundacional de la maçoneria és el 1717, a Londres. Els picapedrers a la Terra feien de Déu, eren capaços de construir aquests edificis tan excepcionals. Per als pares de la maçoneria els símbols eren l'eina bàsica per relacionar-se. Un símbol és una imatge que no té el rerefons de les paraules. La maçoneria no és una religió, no és una secta, tot i que té relacions amb l'Església cristiana i la religió jueva. Una lògia és, a més, un temple, perquè representa el temple de Salomó. Els pares de la maçoneria introdueixen diversos elements filosòfics, religiosos, esotèrics, etc. L'origen de la maçoneria és escocès. A l'illa d'Eilean hi havia un castell antic original fins al 20 de maig del 1719. Uns gallecs defensaven el castell quan de la costa van sortir uns nobles escocesos, tots maçons, que se'n van anar a causa d'un greu problema dinàstic cap a l'exili a França. A l'exili la maçoneria es consolida, i comença a Londres com una mena d'integració dels Stuart contra els Hannover. El 1723 dos senyors són els pares de la maçoneria, James Anderson i Thóophile Désaguliers. Inicialment tots són homes, elitistes i protestants. El gran lema de la maçoneria és llibertat, igualtat i fraternitat. L'Església catòlica prohibeix la maçoneria quasi ja d'entrada. Els dos fundadors n'elaboren la carta magna. De maçons n'hi ha en tots els àmbits. En la música el més famós va ser Mozart: *La flauta màgica* és una obra sobre la iniciació de la maçoneria, els músics utilitzen els números màgics per a les seves composicions.

La carta magna és important perquè deia qui podia ser maçó i qui no: deia que per ser maçó s'havia de ser home, lliure i de bons costums; i aquesta regla dura fins avui. La dona no podia pertànyer a la lògia. Qualsevol persona que segueixi aquest llibre encara ha de seguir aquests preceptes. Al final del segle XVIII, a França, la maçoneria crea una lògia d'adopció per a dones tutelades per una lògia masculina. Perquè a França hi ha senyores que tenen diners i posició i

poden crear les lògies de dones; això serà sobretot al segle XIX. Una condició *sine qua non* per ser maçó és creure en una veritat revelada, però no diuen quina; en una lògia podrien coincidir persones de diverses religions.

La maçoneria és ritual. Hi ha un ritual d'iniciació determinat que s'explica al llibre *El olivar de Atocha*. Els Estats Units van ser creats per maçons. George Washington, primer president del país, creia que la maçoneria seria com una religió laica que podria ser bona per al país. Hi ha un quadre que il·lustra Washington, amb l'uniforme i els estris típics dels maçons, com una paleta de plata, posant la primera pedra del Capitoli.

Hi ha tres graus d'iniciació: l'aprenent, l'oficial i el mestre. Tots tres duen un tipus diferent de mandil. El ritual de la cerimònia és el ritual escocès, i feien un jurament simbòlic igual al que feien els picapedrers. El pare de la maçoneria a Espanya és el duc de Wharton, anglès, i retratat per Franco en un article l'any 1947 al diari falangista *Arriba* amb el pseudònim J. Boor. Wharton va ser militar a les ordres de Felip V, i el garant de la creació de la primera lògia fora d'Anglaterra el 1728, a Madrid. Està enterrat a Poblet. Franco va voler ser maçó, però no el van admetre mai. El seu germà i el seu pare ho eren. Una de les primeres coses que fa el dictador és crear un comitè per poder empresonar i matar maçons i no maçons. Molts es van exiliar. També hi ha hagut dones maçons: Clara Campoamor, que va lluitar pel vot femení, Clotilde Cerdá, filla d'Ildefons Cerdá, Emilia Pardo Bazán, etc., les quals van ajudar altres dones com una escola de formació.

Presentació de Treballs de recerca

**Bertha Muriel Hermoso,
Jana Hernández Jiménez
i Maria del Mar Vilanova Àngel**

Alumnes de segon de Batxillerat
del Col·legi La Presentació

Eva Vilaró Sans

Directora de Secundària i Batxillerat

El futur dels prematurs i la placenta artificial

Bertha Muriel Hermoso

Us vull presentar el meu projecte de recerca sobre la placenta artificial. Pot semblar de ciència-ficció, però ja és una realitat en desenvolupament. Una placenta artificial és un prototip que intenta recrear les condicions d'una placenta biològica per ajudar especialment els nens prematurs extrems, nascuts entre les 24 i les 28 setmanes. Amb aquest sistema volem millorar les seves probabilitats de supervivència i reduir les seqüeles.

Aquest projecte sorgeix de la gran problemàtica dels naixements prematurs. El 2020, a Catalunya van néixer 3.454 nadons prematurs, i només un percentatge limitat va

aconseguir sobreviure en condicions òptimes. Aquestes dades em van impactar molt i em van motivar a investigar més. Vaig estudiar l'origen històric de la placenta artificial, que es remunta al segle XIX amb el concepte d'ectogènesi. Al llarg del temps, el desenvolupament ha anat evolucionant fins als projectes actuals, com el CHOP a Filadèlfia, d'altres a Michigan i el Japó i especialment el BCNatal de Barcelona, amb el qual vaig poder col·laborar. També vaig analitzar qüestions ètiques relacionades amb el projecte: les implicacions per al fetus, per a les mares (sobretot psicològiques) i per a la societat. Em vaig plantejar dilemes com qui hauria d'assumir-ne la responsabilitat i el finançament, si el sistema hauria de ser públic o privat, i si podríem arribar a un model de granja de nadons (*ectolife*) on es perdés el sentit natural de l'embaràs.

Pel que fa al funcionament, vaig descriure els components: la *biobag*, el circuit extracorpori, el sistema de nutrició i tot el sistema de monitoratge. Vaig explicar també com es fan les proves —ara com ara només en ovelles— i com es du a terme tot el procés quirúrgic i la connexió al sistema. Vaig comparar les placentes artificials amb les incubadores i vaig demostrar que no es tracta d'un reemplaçament, sinó d'un complement. Són dues eines que poden conviure i adaptar-se a les necessitats de cada nadó.

En la part pràctica, vaig treballar amb l'equip de BCNatal, que actualment lidera un dels projectes punters. Vaig poder fer un model 3D de la placenta artificial per fer-la més comprensible al públic i vaig compartir dades d'enquestes que mostraven una acceptació positiva per part de la societat.

La meva conclusió és clara: les placentes artificials poden ser una nova via per garantir la vida dels nadons més vulnerables. Potser no substituiran del tot altres sistemes, però poden marcar un abans i un després en la medicina neonatal. ~

La influència de la mitologia en la societat actual

Jana Hernández Jiménez

Us parlaré de com la mitologia continua influenciant la societat actual, des del llenguatge fins als videojocs. Vaig començar amb un poema de Quevedo sobre Dafne i Apol·lo perquè és un dels meus mites preferits i volia demostrar que els mites encara són molt presents en la nostra cultura. Els meus objectius van ser demostrar aquesta influència amb exemples quotidians, explorar la base dels pensaments socials i conèixer més profundament aquest món.

Vaig centrar-me en la mitologia grega i romana. Vaig explicar que totes dues tenen una base comuna però usos culturals diferents. Vaig parlar de mites com el de Dafne i Apol·lo o el de la capsa de Pandora, i de com han donat lloc a expressions que fem servir cada dia: «taló d'Aquil·les», «obrir la capsa de Pandora»... La meva recerca em va portar a veure la influència de la mitologia en àmbits com:

- L'art i la literatura: des d'Homer fins a autors moderns com James Joyce.
- La cultura popular: pel·lícules com *Hèrcules* o *Wonder Woman*, videojocs com *God of War*, cançons com «Cupido» de Tini o l'àlbum *Afrodisíaco* de Rauw Alejandro.
- La psicologia: complexos com el d'Èdip o d'Aquil·les.
- La filosofia i l'educació: on els mites han estat substituïts per explicacions racionals, però encara tenen una base comuna.
- La publicitat: marques com Nike (de la deessa Niké), cotxes com el Fiat Cronos o sabatilles com les Pegasus.

En el camp pràctic, vaig fer una entrevista a una professora experta, una enquesta i una observació directa del meu entorn. Em vaig adonar que molta gent reconeix certes

expressions o valors, però no és conscient del seu origen mitològic. També vaig descobrir referències a la mitologia en sèries, videojocs, música, noms comercials... i això em va fer veure que, malgrat no ser tan explícita, la mitologia no ha desaparegut, sinó que s'ha adaptat a nous formats.

La meva conclusió és que els mites són cíclics, eterns, i que la seva empremta és constant. Encara que en canviï la forma, el fons continua viu.

La resistència als antibiòtics

Maria del Mar Vilanova Àngel

El meu treball tracta sobre un tema que em preocupa molt: la resistència als antibiòtics, un problema global que afecta directament la salut pública. La meva hipòtesi era que potser podríem revertir aquesta resistència si desenvolupàvem nous fàrmacs capaços de modificar els gens o les proteïnes responsables de la resistència bacteriana. Vaig explicar que, segons l'OMS, la resistència als antibiòtics és una de les deu principals amenaces sanitàries mundials i que el 2050 pot causar més morts que el càncer.

Vaig centrar-me en un component concret: els plasmidis, que són petites molècules d'ADN que els bacteris utilitzen per compartir gens resistents. Això fa que la resistència es pugui transmetre ràpidament

entre bacteris. Hi ha diversos mecanismes de transmissió:

1. Conjugació (passatge directe de plasmidis entre bacteris).
2. Transformació (captació d'ADN lliure del medi).
3. Transducció (virus bacterians que transporten gens resistents).

En la part pràctica, vaig anar a un laboratori i vaig fer una transformació bacteriana, introduint plasmidis en bacteris per veure com es feien resistents. Vaig observar com creixien en medis amb antibiòtics, cosa que demostrava l'èxit de la transformació. També vaig investigar noves estratègies per combatre aquesta resistència, com ara pèptids antimicrobians, bacteriòfags, nanoantibiòtics, nous antibiòtics sintètics com la cresomidina (descoberta recentment). I vaig estudiar formes per revertir la resistència: la inestabilitat plasmídica, l'ús del CRISPR-Cas, la inhibició de la conjugació o l'atac als microdominis cel·lulars.

La meva conclusió és que sí que és possible revertir la resistència bacteriana, però cal educació, responsabilitat i investigació constant. També vaig entrevistar professionals que confirmen que la resistència pot convertir-se en una «pandèmia silenciosa», però que encara hi som a temps per actuar.

Teresa d'Arenys, «la que de mi no es desdiu»

Oriol Izquierdo Llopis

Escriptor, professor, gestor cultural

Afortunadament no soc l'únic que pot parlar de la Maria Teresa Bertran Rossell, coneguda literàriament amb el nom de Teresa d'Arenys, perquè no només ha deixat uns quants amics fidels, sinó també uns quants bons lectors que podrien fer aquesta petita aproximació a la persona, l'escriptora i la seva obra.

Jo vaig treure el nas al món de les lletres del nostre país als anys vuitanta. Recordo un sopar amb alguns dels membres més destacats de Llibres del Mall: érem uns quants aprenents de poeta que ens iniciàvem en el món de la cultura i de les lletres del país, i aquests alts responsables d'un dels projectes senyera de la vida cultural dels anys vuitanta ens van parlar de la Teresa d'Arenys com de l'autora més important de la seva generació. Va ser així com vaig tenir el primer contacte amb aquest nom que de seguida es va convertir gairebé en un mite. No vaig poder-la llegir aleshores perquè trobar llibres de la Teresa d'Arenys als anys vuitanta era molt difícil. Havia guanyat el Premi Amadeu Oller l'any 1976 amb un llibre que hi havia presentat sense que ella ho sabés un dels que era en aquella taula. Era un premi de poesia per a joves escriptors, un dels més importants de la represa cultural durant el franquisme, i encara ara es manté viu meritòriament. Aquell company seu havia recollit poemes de la Teresa i els havia presentat

al premi sense dir-li-ho perquè era lluny, i com que no es recordava del cognom, els havia firmat com a Teresa d'Arenys. I així va quedar batejada. Aquell recull va guanyar el premi, es va publicar, i aquella escriptora es va convertir en Teresa d'Arenys.

Jo no la vaig conèixer personalment fins al cap de deu o dotze anys, quan era director literari d'Edicions Proa. A través d'en Miquel Descot, la Teresa va venir a parlar-me d'un dels seus projectes literaris, especialment de la recerca sobre l'univers dels amazics, dels tuàregs. Aquell projecte em va enamorar, i vam estar treballant-hi durant un cert temps, cosa que ens va permetre d'iniciar una relació d'autora i editor que va donar alguns fruits i que sobretot va convertir-se en una relació d'amistat. D'allà en va sortir l'edició de *Cants d'amor i de guerra de l'Ahaggar*, un recull de poemes de la tradició oral del poble tuàreg que ella havia adaptat al català a través de la traducció francesa

d'un monjo que els havia recollit. Però no va quedar en això. Ella, immersa en l'univers d'aquell frare i d'aquell poble, i meticulosa i perfeccionista com era, llegint tota mena de bibliografia sobre el món dels tuàregs, va començar a explicar-me tot el procés de recerca d'una manera que semblava una novel·la. Li vaig demanar que escrivís tot aquell procés, i així va néixer l'epíleg dels *Cants d'amor i de guerra*, un dels encerts d'aquella edició. Pocs mesos després, vaig ser la llevadora de la seva primera i única novel·la, *El quadern d'Agnès Solà*, que els qui l'heu llegida sabeu que parla molt d'Arenys. Després d'aquelles dues aventures editorials, vam continuar mantenint un vincle estret que es va estrènyer més arran de les circumstàncies que vam viure plegats. Primer, la mort de la meva filla Clara, a qui la Teresa va dedicar la traducció del *Rèquiem per la mort d'un nen* de Rilke, i segon, la mort de l'Enric, la seva parella. Avui podríem dir que aquest vincle s'ha fet etern perquè la Teresa m'ha fet la confiança d'encarregar-me de vetllar pels seus papers i per la seva obra.

Maria Teresa Bertran Rossell —nom civil complet pel qual volia ser anomenada i recordada— va néixer a Arenys de Mar el 24 de maig de 1952, i de molt jove va fer amistat amb els escriptors Lluís Ferran de Pol, Fèlix Cucurull i Josep Maria Pons Guri, tres homes de lletres d'Arenys que la van marcar profundament. A 12 anys va escriure el primer poema seriós arran de la mort d'una companya d'escola, la seva amiga Maria José Llopis Esquerdo. A més a més d'això, la mare la va empènyer a escriure dietaris, i aquest costum d'escriure'n no el va abandonar mai. Entre els papers que hem recollit a casa seva hi ha una bona pila de quaderns, agendes, anotacions en tota mena de suports, que estic segur que serà apassionant d'anar descobrint. Just abans d'entrar a la universitat i a través de F. Cucurull, la Teresa va iniciar la militància política en diversos grups, el més conegut dels quals

és el PSAN, i arran d'aquesta aventura política va tenir una forta crisi de relació amb el pare, que li va retirar el suport econòmic. L'any següent es va matricular a Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona, cosa que tampoc va acabar d'agradar al pare, es va instal·lar a Barcelona, va conèixer J. V. Foix i gràcies al professor Antoni Comas va començar a treballar per poder-se pagar els estudis.

Som al principi dels anys setanta, i l'any 1973 va viure una primera crisi personal important que va traduir literàriament en els sonets que conformarien el llibre *Aor*, el llibre que van presentar-li al Premi Amadeu Oller. Aleshores ella ja s'havia instal·lat a Horta de Sant Joan, poques setmanes després de conèixer l'Enric Mas, pintor, l'estiu de 1974, i s'hi van estar fins al 1984. És a Horta de Sant Joan que aquesta crisi personal i espiritual la du a continuar escrivint i a viure tota mena d'experiències, també amb les drogues i la gana, fins que acaba assumint la seva vocació d'escriptora com un instrument per evocar totes les tensions viscudes i poder objectualitzar-les, llegir-les i segurament entendre-les. Aquesta condició d'escriptora la defineix a partir d'aquell moment. Ella abans no s'hauria dit escriptora, però a partir d'aquestes crisis successives acaba entenent que ha vingut a escriure i decideix definir-se com a escriptora. Amb tot, això no li dona repòs, sinó que és un element de tensió més, de tensió permanent, d'inseguretat insalvable en relació amb el que escriu, amb el que fa, una inseguretat que alhora, paradoxalment, mostra una enorme convicció en el seu projecte literari. Aquesta és la contradicció que vivia, que la va acompanyar fins al final. Probablement és un dels motius que expliquen que la Teresa no publicqués gaire i que no escrivís més que allò que realment tenia la necessitat ineludible d'escriure. Aquesta paradoxa, Jordi Llavina la utilitza al pròleg a l'*Obra poètica* per descriure un dels llibres:

diu que ens trobem davant la confrontació existencial, una lluita entre el seu jo poètic o creatiu i el seu jo civil, la Maria Teresa Bertran Rossell i la Teresa d'Arenys. I són una mateixa persona i no ho són. Aquesta dualitat, aquesta duplicitat, aquesta tensió, és un dels elements que ens permet entendre i explicar la seva obra.

La Teresa i l'Enric eren una unitat. Torren a Arenys l'any 1984 i la Teresa no deixa d'escriure, no deixa de treballar, d'estudiar la llengua, i no deixa de fer feines per anar-se guanyant la vida, però molt sovint per fer servei. No tinc la cronologia exacta, però suposo que és en aquest moment que comença a col·laborar amb la revista *Quaderns d'Estudis* i n'esdevé pràcticament l'editora. Entre els seus papers hi ha carpetes amb articles corregits. Corregia tota mena de papers, fins i tot la propaganda. Tot això forma part de l'arxiu de la Teresa. Malgrat tot, continua sent una escriptora gairebé oculta, amagada. No serà fins als anys vuitanta que la seva relació amb en Miquel Descot esdevé més estreta i ell l'encoratja a sortir de casa. Aleshores comença a acceptar de fer algunes conferències, a participar en recitals poètics i a fer activitats públiques. I també llavors va reprendre els projectes literaris, alguns de molt antics, que tenia el calaix. De mica en mica es va normalitzant la seva presència pública, encara que sovint es fes pregar. Fins que l'any 2013 mor l'Enric. Això és un sotrac important que la porta a viure un procés d'introspecció que quedarà alterat l'any 2017 per l'edició de l'obra poètica. Aquest procés de reclusió es va anar fent més intens, fins que acaba pràcticament sola, parlant només amb els amics més propers i els germans i nebots. No abandona l'activitat, no deixa d'escriure, però no li preocupa gens, o molt poc, si allò que escriu es publica o no. De fet, els últims anys bàsicament es va dedicar a intercanviar cartes amb el pare Cinto, i ella tenia la il·lusió que aquell epistolari es publicués, però alhora

no estava gens segura que fos publicable. D'això n'havíem parlat unes quantes vegades, i ara em toca valorar si es pot publicar o no; no per la qualitat del text, que és sublim, sinó per la naturalesa dels textos, de caràcter espiritual, místic, potser massa íntim, que els fa difícilment comercialitzables.

El 12 de febrer de 2024, a 71 anys, la Teresa va morir a Arenys, envoltada dels seus germans i nebots. La Teresa tenia desat a casa tota mena de material en carpetes, dossiers i capsos. També els intercanvis epistolars en carpetes amb el nom dels corresponents. Per ser exactes, però, malauradament, el que hi ha són les cartes que va rebre, no les que va enviar. Pot ser bastant complicat d'aconseguir recuperar-les. El cas és que, en una d'aquestes carpetes, hi he trobat un esborrany d'una carta que la Teresa va adreçar a Valerià Pujol, editor del llibre *Onada*. Li explica que encara no són a Arenys, que viuen a cavall d'Horta i Arenys (per tant és anterior al 1984), mostra molta inseguretat respecte als seus textos i hi fa explícit el que significat que té la poesia per a ella: «L'única manera de transcendir el cercle clos de la pròpia individualitat. Utilitzar la paraula literària, la paraula poètica, per mostrar-se, o per poder-se observar i alhora mostrar-se als altres». I comenta el desinterès que sent per la vida de cara enfora, possible causa de no haver editat encara cap obra i una constant a la seva vida amb algun petit parèntesi. Deia que tenia la sort de poder dedicar-se a viure i escriure, i que la seva única ambició era fer-se digna de l'amistat dels amics.

Fem un recorregut ràpid per l'obra de la Teresa. *L'Obra poètica*, publicada per Vitella Edicions, ens ajuda a posar un principi d'ordre al conjunt dels versos que va escriure. A la taula inicial hi trobem els set reculls que la conformen: *Aor*, el llibre que va guanyar el Premi Amadeu Oller; *Versos de vi novell*, escrit del 1976 al 1979; *Murmuris*, del 1978 al 1981; *Pensaments simples*, del 1985; *Hores*, 2005-2006; *Rèquiems*, del 2012, i *Esteles*

íntimes, 1965-2015. Gràcies a la datació al costat dels títols, veiem que n'hi ha que s'encavalquen, però també hi ha un gran salt: del 1985 al 2005, vint anys sense reculls de poesia, de silenci. Potser una explicació d'aquest parèntesi és que durant aquest període, el 1999, van aparèixer els dos llibres que li vaig publicar jo, *Tuàreg: Cants d'amor i de guerra de l'Ahaggar* i la novel·la *El quadern d'Agnès Solà*. Per tant, no és que no escrivís, sinó que va dedicar les energies a aquestes obres. *Tuàreg*, a més, havia tingut com a precedent *La requesta i el refús*, un petit opuscle que era ja una primera versió d'aquests poemes d'amor i de guerra que després convertiríem en aquest llibre especialment bonic gràcies a la bona disposició i a l'entusiasme de l'editor Eudald Tomàs, d'Angle Editorial.

Una altra cosa que crida l'atenció en aquest recull de reculls és que hi apareguin els *Rèquiems*, perquè en realitat són de Rainer Maria Rilke, no són de la Teresa d'Arenys. Rilke els va escriure a la memòria de quatre persones pròximes, i la Teresa els va traduir per acompanyar el dol de quatre morts properes a ella. Dos van aparèixer a la revista *Els Marges* l'any 1997; els altres dos, juntament amb els dos primers, es van publicar l'any 2012. Possiblement es van incloure a l'*Obra poètica* perquè, més que traduir-los, la Teresa se'n va apropiat, els va posseir. Són les paraules de la Teresa. De la mateixa manera que Rilke encapçala cadascun dels poemes amb la dedicatòria al difunt a qui el dedica, la Teresa tanca la seva apropiació amb la data de la versió i el nom dels seus morts.

Finalment, també dedicades als morts, *Esteles íntimes*, amb la curiosa data de 1965-2015, mentre que al títol hi diu *Obra poètica 1973-2015*. El poema que obre aquestes *Esteles íntimes* és el que va escriure per a la seva companya d'escola quan tenia 12 anys, i per això porten la data d'inici de l'any 1965. Després hi va anar aplegant tots els poemes que va necessitar escriure per acompanyar

el dol de les persones que havia anat perdent al llarg de la vida fins al 2015. Pot cridar l'atenció que en aquest recull hi falta Onada. No hi és pròpiament dit, però sí que hi és «desmuntat», en forma d'una seqüència de poemes inclosa a *Esteles íntimes*, en aquest cas dedicats al seu amic Pep Coll, que va morir al mar l'any 1978. Diguem de passada que Onada serà reeditat aquest any pels nous Quaderns de la Font del Cargol.

La Teresa es va donar a conèixer, doncs, l'any 1973 amb *Aor*, quan va guanyar el Premi Amadeu Oller. L'any 1980 va publicar *Onada* a petició d'en Valerià Pujol, i no és fins al 1986 que el Mall va publicar *Murmuris* precedit d'*Aor*. Després, la història editorial de la Teresa viu aquest parèntesi de vint anys durant el qual van anar apareixent diversos volums. Una primera mostra de poesia tuàreg, els dos primers rèquiems publicats a la revista *Els Marges*, el volum *Tuàreg* i la novel·la *El quadern d'Agnès Solà. Pensaments simples* és de l'any 1985 i es publica el 2006, perquè no tenia cap pressa ni necessitat de publicar. El que sí que tenia era necessitat d'escriure, i a més a més d'assegurar-se que allò que escrivia mereixia ser compartit o ser publicat. L'any 2007 apareix el recull *Hores*. El 2009 publica *Versos de vi novell*, escrit entre el 1976 i el 1979, amb el qual havia obtingut un premi de poesia de la Selva del Camp el 1977. Finalment, el gener del 2017, es publica l'*Obra poètica*, i després, en autedició, *Epístola a un amic mort*, una carta escrita per la Teresa després de la mort de l'Enric, la primera exploració literària que fa del gènere. Tota la vida n'havia escrit, de cartes, però en aquest moment necessita o li sembla útil recórrer al gènere de la carta per explicar-se, i a partir d'aquí només escriurà cartes. Han quedat inèdits deu anys de correspondència, entre el 2013 i el 2023, amb el pare caputxí Cinto Duran.

Finalment, pocs mesos després que morís l'any passat, gairebé per celebrar-ne la vida, l'editorial Vitella va publicar amb un petitís-

sim tiratge una obra escrita entre el 1989 i el 1991 i que va deixar inèdita perquè no n'estava segura. I va ser ja malalta que en Desclot la va convèncer que es podia publicar. Ella el va deixar d'encarregat, d'acord amb el seu germà Jordi, per publicar-lo. Aquests llibres es van acompanyar d'il·lustracions, dibuixos, aquarel·les i olis de l'Enric.

Recorrem breument a les paraules de Miquel Desclot sobre l'obra i la poesia de la Teresa, al pròleg d'*Arbre o mai*. En destaca la treballada obscuritat o lluminària en què la Teresa es va mantenir tossudament. En la seva poesia hi ha una voluntat d'obscuritat. És normal no acabar d'entendre-la. Hi ha poetes que ho posen molt fàcil: Joan Maragall, Joan Salvat-Papasseit; i n'hi ha que gens: J. V. Foix, Carles Riba, la Teresa. Són dues maneres diferents d'entendre la poesia. La Teresa escrivia perquè necessitava explicar-se per entendre's, i és evident que el que havia d'explicar era molt complicat. Per això pot ser obscura i llunyana. Va ser poeta per destí, no pas per elecció, diu Desclot. No va triar ser poeta, es va trobar que havia d'escriure poesia per poder completar la seva experiència de vida. I sobretot als inicis, però crec que també tot al llarg del seu recorregut poètic, se salvava escrivint el seu pànic en vers; la inseguretat, els dubtes, la dificultat per entendre, per acceptar el que podia viure, se'n salvava gràcies al vers.

Fixem-nos també en les paraules del pròleg de Jordi Llavina a l'*Obra poètica*: «La bella, si no és impostada o postissa, també fereix l'obra lírica que el lector està a punt de conèixer». I tant que fereix, i potser algú s'espantarà. Que ens fereixi el que llegim no és dolent, malament rai si el que llegim no ens toca, si ens deixa indiferents. Quan llegim un text i ens toca, ens fereix, és que té la capacitat de transformar-nos, i això és el que el fa valuós i fa valuosa l'experiència. Llavina també destaca el rigor lingüístic i estilístic. Duta per l'autoexigència i la necessitat de perfecció, la Teresa escriu amb una

llengua meravellosa. No són només les paraules, sinó com construeix la frase, la música que té el poema. Bàsicament va escriure sonets i tankes, dues formes poètiques molt exigents.

Entre els apunts de la Teresa és permanent trobar-hi versos d'Ausiàs March o citacions de Ramon Llull. Aquesta manera d'entendre la creació poètica com un procés d'investigació, que és com Foix definia la seva poesia, també era la de la Teresa. Llavina qualifica els poemes de *Murmuris* —però crec que es pot generalitzar a bona part de la seva obra— de versos al·lucinats, i li sembla que reivindiquen també la necessitat del sagrat. Tot en la poesia de la Teresa, en la seva experiència literària, sobretot els últims anys en el viratge cap a l'espiritualitat, la fe i la mística que va fer, tot és un diàleg o una exploració del coneixement que podem tenir del sagrat. «En resum», diu Llavina, «hi ha risc, en l'escriptura de Teresa d'Arenys, molt de risc, el risc de voler saber massa i fins d'embogir atrapat en la xarxa de llenguatge». Arriba un punt que la Teresa viu dintre dels seus textos, i de vegades això pot posar en risc l'estabilitat del senderi de l'escriptor. Afortunadament, el va conservar en bona part, el senderi. Tot aquest procés, doncs, ens du a una mena d'invocació final del silenci íntim que ens espera. Tota l'obra de la Teresa és una mena de diàleg amb el silenci. Potser és per això que no va tenir la necessitat de publicar. Potser és per això que tampoc va escriure gaire, tot i no parar d'escriure tota la vida. És una altra paradoxa.

El ponent va llegir poemes de l'obra de Teresa d'Arenys: «Malanança», «Dervixos», «Amic perdut», «Mai» i «Epíleg a la meva mare». Gràcies, Teresa, per tot el que ens has deixat.

Heráldica y genealogía de D. Jaime Catalá y Albosa

Francisco Glicerio Conde Mora

Historiador. Vicepresident de Salus
Infirmorum de Cadis i Ceuta

Mi tesis doctoral fue sobre la heráldica de los obispos de Cádiz y Ceuta, el primero de los cuales fue Jaume Català, que nació en Arenys de Mar en 1835. Fue el primer obispo en gobernar en dos continentes, Europa y África, y se destacó por el catolicismo social. Fue una persona que luchó mucho por los obreros, estuvo muy comprometido. Era la época de León XIII, con la *Rerum Novarum* de 1891 y el inicio de la doctrina social de la Iglesia.

Como estudios previos hay que citar la tesis doctoral sobre los obispos de Barcelona de la doctora Leticia Darna Galobart, o el artículo de Pascual y Soler sobre Jaume Català que fue publicado en el boletín del Centro de Estudios Josep Baralt en 1999. Los estudios también sobre los obispos de Ceuta del barón de Gavín y José Luis Gómez Barceló, archivero diocesano de Ceuta. También mi tesis doctoral sobre heráldica de los obispos de Cádiz desde el siglo XIII hasta al XIX y, más recientemente, en la revista *Armorial*, el artículo sobre el escudo de don Jaume Català de Pere Puigderrajols. Lo que inició mi investigación fue la hoja parroquial que celebraba el 125 aniversario de la muerte de Don Jaume.

Jaume Català nació el 1 de noviembre de 1835, fue preconizado obispo de Cádiz y administrador apostólico de Ceuta, hasta

que fue preconizado obispo de Barcelona. Su nacimiento se enmarca en la época de la Primera Guerra Carlista. Fernando VII muere en 1833 y su hermano, Carlos María Isidro de Borbón, se autoproclama rey como Carlos V. Tanto en el País Vasco como en Cataluña hubo muchas zonas que apostaron por el carlismo. Es la época contra Isabel II, que había heredado el trono bajo la regencia de su madre, María Cristina de Borbón, y del general Espartero. Jaume Català estudió en la escuela de Joan Monjo y aprendió las primeras letras de su educación religiosa con Patllari Rodà, párroco y arcipreste, y Mn. Fidel Carol, beneficiado residente en Arenys de Mar. Estudió latín y humanidades, y cursó filosofía y siete años de teología en los seminarios de Barcelona y Girona, ampliando los estudios de eclesiástico con asistencia a cátedras de matemática en la Escuela de Bellas Artes, de física y química experimental en la Escuela de Comercio, y

de literatura general latina y española en la Universidad de Barcelona. Era hijo de Jaume Català y nieto de Fèlix Català. Su abuela paterna era Maria Roca. Los padres de su madre, Francisca Albosa, eran Joan Albosa de Catonet y Antònia Buje. Dentro de su familia no podemos dejar de citar a Salvador Espriu, que era su sobrino bisnieto.

La heráldica puede parecer un poco árida. Tiene un lenguaje arcaizante. El capelo de nuestro prelado es el capelo verde de sinople. Su escudo lleva Arenys de Mar en sus cuarteles. Es un escudo cortado, medio partido, con bordura general de plata y leyenda, la cual está en latín: *A solis ortu usque hat ocasum laudabile nomen domini* ('Desde el nacimiento del sol hasta el ocaso, sea alabado el nombre del Señor'). En el escudo se refleja su origen catalán con las armas de la Corona de Aragón y el árbol de sinople de Arenys de Mar, y también un sol nascente simboliza el apellido materno, Albosa. Al timbre, el capelo con la cruz de la orden de Isabel la Católica, una orden muy prestigiosa que fue fundada por Fernando VII en 1815, sobre todo para premiar a personas que se habían destacado en beneficio de la nación española y del resto de la comunidad internacional.

Hemos encontrado documentación sobre él en el archivo del Palacio Real, porque fue miembro del consejo de su majestad Alfonso XII entre 1875 y 1885. Tenemos también documentación sobre Ceuta y disponemos de excelentes estudios que nos permiten seguir investigando. Jaume Català y Albosa fue secretario de un ilustre prelado catalán, don Josep Domènec Costa y Borràs, arzobispo de Tarragona que vio las virtudes de don Jaume y lo cogió como hombre de confianza. También sabemos que trató con un gran misionero como fue el padre Claret.

Hay cierta polémica por lo que respecta a si fue o no fue obispo de Canarias. Lo cierto es que iba a ser electo, pero no ejerció como obispo de Canarias. Sí fue candidato

después del traslado de Urquinaona, obispo de Canarias, a Barcelona. Finalmente lo fue don José Proceso. Sin embargo, si miramos el boletín, vemos que don Jaume Català y Albosa fue nombrado obispo para esta diócesis, pero rápidamente lo enviaron a Cádiz y Ceuta. Ceuta no fue española hasta 1580. Fue conquistada por Portugal en 1415 y en 1580, bajo el reinado de Felipe II, Portugal se une a España. En 1640 Portugal se independiza y Ceuta se queda en la monarquía hispánica. Pero va a tener muchos obispos de origen lusitano, y más tarde tendrá sus propios obispos, hasta que la Santa Sede, en concreto León XIII, nombra a Jaume Català obispo de las dos diócesis. Él todavía ostentaba el título de administrador apostólico de Ceuta, no de obispo. Sucedió en la mitra gaditana al capuchino Fray Félix María de Arriete en 1879, reinando Alfonso XII. Se busca a alguien que tenga unas grandes dotes y habilidades sociales, y don Jaume Català y Albosa las tenía, como también la confianza regia. Su ordenación episcopal tuvo lugar el 13 de abril por don Juan de la Cruz Ignacio Moreno y Maisanove, arzobispo de Toledo, primado de España y cardenal. Fue preconizado obispo de Cádiz el 22 de febrero de 1879 y tomó posesión el 22 de abril del mismo año. Fue obispo durante cuatro años, pero hizo muchísimo. Fue recibido por el sultán de Marruecos Hassan I en una época en que las relaciones con Marruecos salían de la guerra de 1859, en la que se destacó el general Prim, y él supo llevar el diálogo con otras religiones. Incluso ayudó a las misiones en el norte de África y fue senador por el arzobispado de Santiago de Cuba, aún española. También encontramos documentación de él como hombre al servicio público e incluso se destacó por querer una reforma del servicio militar. Encontramos documentación de él también en el archivo apostólico vaticano. Sabemos que en 1882 convocó un sínodo diocesano, que no se convocaba desde el siglo XVI. Hay

estudios del año 2017, en concreto de Miguel Ángel Muñoz Beltrán y Daniel Rodas, que ponen de relieve el buen ángel del obispo Català.

Cuatro años estuvo en Cádiz y Ceuta, y en 1883 vuelve a su tierra, cuando es nombrado obispo de Barcelona. Su nombramiento provocó la protesta de Monseñor Vicente Calvo Banero, quien había sido nombrado obispo de Santander, pero quería la mitra de la Ciudad Condal. El 9 de agosto de 1883 fue preconizado obispo de Barcelona, donde hizo su entrada el 12 de octubre del mismo año, y siguió siendo administrador apostólico de Ceuta, aunque no obispo de Cádiz. Sabemos que, en las navidades de su primer año como obispo de Barcelona, don Jaume Català volvió a Arenys de Mar y pronunció en su iglesia un sermón para celebrar el 25 aniversario de su ordenamiento sacerdotal. Dos años después de acceder al episcopado, en 1885, hubo una epidemia de cólera y sabemos de la lucha del obispo por su feligresía. Él también se contaminó, superó la

enfermedad y se ganó el respeto de muchos de sus feligreses. También fue defensor del patrimonio, incluso arregló algunas torres, promovió una edición de la Vulgata y fue un obispo muy social que participó en la comisión de reformas sociales. Siguió como senador y como obispo intentando ayudar desde el punto de vista social. El nuncio fue uno de los mejores obispos.

Referente al templo de la Sagrada Familia, empezó con el obispo Urquinaona, gaditano obispo de Barcelona. Lo sucede Jaume Català, que dio un gran impulso al templo inaugurando la capilla de San José y la construcción de las fachadas. Se lanzaron los primeros estatutos del templo. En su óbito, en 1899, ya se había edificado bastante del templo. La Virgen de la Mercè fue entronizada por el obispo Català, quien también impulsó el culto a Montserrat. Respecto a la guerra de Cuba, habló de una propuesta sin eco para poder parar la guerra.

Jaume Català y Albosa murió el 1 de marzo de 1899. ~

Desxifrant la intel·ligència artificial

Bernat Salbanyà Rovira

Físic. ESADE i Universitat Pompeu Fabra

Avui mirarem de desgranar tots els conceptes bàsics d'allò de què cada dia sentim a parlar més, la intel·ligència artificial, aquesta nova tecnologia emergent que presenta diversos desafiaments i que, en certa manera, com que tot allò que no controlem, ens genera un cert respecte i requereix cert esforç.

Què és la intel·ligència artificial? A què ens referim? És realment intel·ligent? Actualment hi ha molts debats ètics i filosòfics al voltant d'aquest concepte. L'origen de la intel·ligència artificial es remunta a mitjans del segle XX. La podríem definir com unes màquines capaces d'analitzar situacions complexes i reaccionar a diagnòstics, pronòstics i fins i tot accions amb un alt grau d'autonomia; en definitiva, màquines intel·ligents capaces d'aprendre. I d'aquí traiem tres conceptes que aniré desgranant: *màquines*, *intel·ligència* i *aprenentatge*.

Què entenem per intel·ligència artificial? Amb *artificial* ens referim al fet que és un producte creat per l'ésser humà, que no és natural. Sovint em pregunten si volem dir un robot. No necessàriament; un robot pot ser qualsevol sistema articular que faci moviments (les màquines, les fàbriques automobilístiques...), però poden ser intel·ligents o no. Des del principi d'aquesta disciplina, el que han intentat els enginyers, els matemàtics, els informàtics...

és replicar amb les màquines allò que fa la ment humana. Si són màquines capaces d'aprendre, com funciona la intel·ligència artificial? Doncs de la mateixa manera que els humans, o això intentem. I com aprenem, nosaltres? D'entrada, sempre partim de l'observació: tot el que veiem, tot el que sentim. I d'aquí en traiem patrons, a partir dels quals fem prediccions i, finalment, desenvolupem tasques. Aquest seria el procés d'aprenentatge natural, i és el que intentem replicar amb les màquines. Els introduïm les observacions i n'aprenen els patrons, fan les prediccions i desenvolupen unes tasques.

Desglossem ara el primer dels tres conceptes que hem esmentat: les *màquines*. El repte ha estat transformar màquines físiques en màquines electròniques que serveixin no només per fer feines físiques. Per entendre com hem arribat fins aquí, farem un breu resum històric. Tot comença amb

Ada Lovelace, una aristòcrata britànica del segle XIX, considerada la primera informàtica de la història. Va col·laborar amb Charles Babbage en la creació de la màquina analítica, una màquina motriu que podem considerar la primera computadora de la història —si bé mai la van acabar de desenvolupar del tot—, capaç de fer càlculs i amb funció de memòria, que és un altre concepte important en l'aprenentatge. El més destacat, però, és que Ada Lovelace va desenvolupar un manual d'instruccions que es considera el principi fundacional de la informàtica com a ciència. Lovelace va preveure que aquestes màquines un dia podrien desenvolupar tasques que fins aleshores es creien inherents a l'ésser humà. Avancem fins a principis del segle XX. Alan Turing, el pare de la intel·ligència artificial, va crear els dispositius BOM, que durant la Segona Guerra Mundial van ser capaços de descryptar els missatges que els nazis s'enviaven entre ells. Gràcies a Turing es van salvar milions de vides a Europa, i cal dir que després d'haver rebut condecoracions del Govern britànic, va ser processat per raó de la seva condició sexual, va ser castrat químicament i finalment es va suïcidar. Turing va escriure una sèrie d'articles, les Cartes de Turing, on posa els fonaments d'algunes discussions actuals sobre què és intel·ligència artificial i què no. Turing deia que no ens importa si aquestes màquines tenen emocions, poder de decisió, etcètera; considerem que són intel·ligents si són capaces de fer-nos creure que pensen com un ésser humà.

Certifiquem el naixement de la intel·ligència artificial el 1956, l'any en què se celebra la Conferència de Dartmouth, on es reuneixen tots els científics del moment relacionats amb aquest camp per decidir què entenen per intel·ligència artificial i quins n'han de ser els objectius. I s'estableix que l'objectiu d'aquesta nova disciplina és crear màquines analítiques capaces de substituir

el coneixement humà en molts aspectes. I es produeix un desenvolupament tecnològic molt important fins a mitjans dels anys setanta, en el context de la guerra freda. Les guerres porten coses molt dolentes, però una de les coses bones que tenen és que al darrere sempre hi ha un gran desenvolupament científic i tecnològic. Arribem al 1980, amb la primera crisi, el que en diem el primer hivern de la intel·ligència artificial, quan s'adonen que els resultats que s'obtenen no són tan prometedors com s'esperaven. Entre els anys vuitanta i noranta, hi ha el desenvolupament de Microsoft i Apple, però va anar seguit d'un segon hivern, perquè els resultats encara no eren prou bons, i perquè en el camp teòric la tecnologia estava molt desenvolupada, però no hi havia poder computacional, és a dir, les màquines no eren prou potents. Fins que arribem a l'època actual.

Passem al segon concepte: *intel·ligència*. La intel·ligència l'entendem com la capacitat d'entendre una cosa, de comprendre una realitat o d'aprendre d'aquesta realitat, de resoldre situacions noves a partir del que hem après. I què hem d'aprendre? De quins problemes parlem? Generem dades contínuament i tenim observacions de milions de coses. La intel·ligència artificial no només resol problemes numèrics, sinó també problemes d'imatge, so, problemes relacionats amb l'organització de les empreses..., una infinitat de coses. El món que ens rodeja és un món de dades, i la intel·ligència artificial va molt lligada al desenvolupament de la ciència de dades. És possible sobretot gràcies a la representació que podem fer d'aquestes dades a través del sistema binari, ja que la informàtica se'n va servir per desenvolupar la tecnologia a partir d'impulsos elèctrics (0, no passa corrent; 1, passa corrent), i així generar milions de números cada segon, i amb cada seqüència representar el que calgui. Tot són números. El primer pas, doncs, és transformar totes

les dades en un sistema numèric i, per tant, mesurable. I la pregunta és com obtenim les dades. Hi ha el concepte de l'empremta digital, el rastre que deixem contínuament amb el mòbil o l'ordinador, i que multipliquem cada cop que ens connectem a la xarxa. A partir d'aquí, algú, generalment empreses privades, es dediquen a recollir aquestes dades i les venen a tercers, els quals entrenen models d'intel·ligència artificial. Com hem dit abans, el que cal és poder computacional, màquines capaces d'engolir tota aquesta quantitat d'informació. Al Barcelona Supercomputing Center hi ha el Mare Nostrum 5, un superordinador dels més potents d'Europa, capaç de fer més de 314.000 bilions d'operacions per segon. I també calen grans centres d'emmagatzematge, perquè totes aquestes dades que generem ocupen espai físic. Als Monegros hi ha unes naus industrials enormes: són magatzems d'informació amb totes aquestes dades. Tot plegat ens porta a un problema associat a la sostenibilitat, perquè tot això consumeix molta energia i aigua, ja que s'ha de refrigerar. I quant a la cursa comercial, té unes conseqüències geopolítiques que cal tenir en compte, perquè fins ara els Estats Units eren molt recelosos de compartir la seva tecnologia.

Immergim-nos en el concepte d'*aprenentatge*. D'una banda, hi ha l'*aprenentatge* automàtic: l'important de la intel·ligència artificial és aprendre, i com que és una màquina i volem que aprengui sola, necessitem un *aprenentatge* automàtic. De l'altra, hi ha l'*aprenentatge* profund. Després en veurem les diferències, però ara observem el procés de desenvolupament d'una intel·ligència artificial. El primer pas per desenvolupar un nou model d'intel·ligència artificial és tenir una necessitat. Un cop identificada, puc desenvolupar una tecnologia que la satisfaci i n'aprengui per si sola. El segon pas és obtenir dades. Tinc el coneixement i vull que la màquina ho resolgui sola, que no em ne-

cessiti cada vegada; és com educar. I a partir d'aquí puc generar una base de dades, el tercer pas. Quan hem recollit les dades i les introduïm a l'ordinador, hi ha un procés de preparació de les dades, de netejar-les i classificar-les de tal manera que l'ordinador sigui capaç d'entendre-les i no generi biaixos posteriors. I llavors ve la part més important. Aquesta base de dades la puc separar en dos grans grups. Volem que la màquina aprengui i sigui capaç de classificar, i per a això ens servirà un procés d'entrenament del model, en què la màquina aprendrà com funciona la classificació i podrà fer una predicció. Compararem la seva predicció amb el resultat real i a partir d'aquí ajustarem alguns paràmetres del model per millorar les prediccions. Aquesta part d'entrenament i de test sol ser la més obscura del procés, perquè nosaltres no el controlem, no sabem què passa entre la introducció de les dades i el resultat que en dona la màquina. Sobre aquesta base podem ajustar els paràmetres fins que considerem que els resultats són prou bons, i després en fem el desplegament.

Com dèiem, hi ha l'*aprenentatge* automàtic (*machine learning*): jo dono unes dades al sistema i les classifica tot sol. L'*aprenentatge* profund (*deep learning*) és aquell en què l'ordinador és capaç d'extreure les dades.

D'*aprenentatge* automàtic en tenim tres grans famílies. La primera són els models supervisats, aquells en què sabem el resultat final i podem dir a la màquina si s'ha equivocat o no. Dins d'aquests models hi ha els de regressió i els de classificació. Els de regressió poden servir per a la previsió dels preus del mercat borsari (els bancs ja els fan servir per invertir o desinvertir) o per a la previsió del temps (molt útil no només per als homes del temps sinó sobretot per a la indústria agroalimentària, en què moltes grans empreses vitivinícoles els fan servir per predir quan han de fer la verema i per classificar els grans de raïm quan arriben

al celler segons el color i les característiques de cada un). Els models de classificació serveixen per a la diagnosi mèdica. Davant d'una radiografia o d'un tac, l'ull humà no arriba a veure taques molt subtils, però un ordinador sí que pot identificar-ho. També fem servir models de classificació per a la detecció del frau: si s'utilitzen les targetes de manera fraudulenta, els bancs n'estan informats al segon.

Parlem ara dels models no supervisats, aquells en què no sabem el resultat final. Dins d'aquests hi ha els models de reducció dimensional i els models d'agrupament. Els de reducció dimensional s'apliquen, per exemple, en l'anàlisi genòmica. El genoma humà té milions de gens; si els haguéssim d'analitzar un per un de cada un de nosaltres, tindríem milions i milions de dades, però per analitzar segons què no en necessitem tantes, i amb menys informació reduïm el problema. Els models d'agrupament es dediquen sobretot a la part més comercial, per exemple, per segmentar clients.

I el tercer grup d'aprenentatge automàtic són els sistemes d'aprenentatge reforçat, que funcionen de tal manera que, depenent del resultat de la predicció de la màquina, el premi o no. Això va bé per als sistemes de navegació autònoma o en els jocs. Tots aquests models d'entrenament de joc poden predir els plegaments de les proteïnes dels humans; és a dir, aprofitem tot un coneixement per a altres coses. Les nostres pors i els nostres desitjos són els mateixos des que els humans són humans.

Acabarem parlant de si la intel·ligència artificial és perillosa. La solem veure com una mena de caixa negra que no sabem com funciona exactament. I hi ha tot un camp d'investigació i molta gent que s'hi dedica. Amb la intel·ligència artificial tenim els patrons del món real, és a dir, un món imperfecte, del qual recollim dades, i és en aquestes dades esbiaixades que basem tots els entrenaments. Això ens porta a aplicacions injustes.

Per exemple, si generalment la gent negra viu en barris més pobres, simplificant-ho molt, si entrenem un model per donar crèdits, segurament la gent negra sortirà com a mal pagadora i el sistema recomanarà no donar-los el crèdit. Això vol dir que repetim el biaix del funcionament de la societat. Si fem cas de la màquina sense tenir en compte els biaixos de les nostres dades, no fem més que potenciar el cercle viciós d'anar exacerbant els problemes de la humanitat que ja venien de sèrie. Cal anar molt amb compte. Actualment hi ha molta recerca en com reduir aquests biaixos.

Tot això com es regula? A Europa tenim l'*artificial intelligence act*, la qual recull el dret a saber i el dret a l'oblit. El dret a saber, per exemple, és anar a demanar un crèdit al banc i que ens diguin que no perquè ho ha dit la màquina; això a Europa és il·legal. Hi ha d'haver mètodes transparents, i la intel·ligència artificial no ho és. Hi ha tota una disciplina que és l'explicabilitat: tenim unes dades i un model que és com una caixa negra, i diferents tècniques per explicar millor què passa, però no podem generalitzar i molts cops hem d'anar cas per cas, la qual cosa dificulta molt la implementació de certes tecnologies i que la gent hi confiï. Cal trobar models amb un poder predictiu molt alt i una interpretabilitat molt alta. D'altra banda, el dret a l'oblit és el dret a esborrar les dades personals relacionades amb l'empremta digital i, per tant, els models que les han fet servir se n'han de desprendre. Aquí ja hi entra el conflicte entre juristes i tècnics, perquè allò que sobre el paper s'aguanta molt fàcilment a vegades és molt complicat d'implementar tècnicament. Cal reentrenar tots els models. Si cada dia 100.000 persones recorren al dret a l'oblit, constantment estariem reentrenant els models; a la pràctica i econòmicament és impossible. Això és important en un món especialment en transformació permanent.

Us he parlat de l'aprenentatge automàtic i l'aprenentatge profund, però això va molt de pressa i ja tenim altes tecnologies com la intel·ligència artificial conversacional, com el Siri del mòbil o l'Alexa, que els podem preguntar coses i tenen unes converses predeterminades. Això seria un primer estadi; el segon ja són els models generatius d'intel·ligència artificial, com poden ser el ChatGPT i el Deep Seek, o tants altres models que trobem avui dia. Amb els models generatius hem aconseguit una mica el que deia Alan Turing, que podem dir que és in-

tel·ligència si quan hi interactuem tenim la sensació que interactuem amb un humà.

En definitiva, la idea de la intel·ligència artificial és imitar la manera que els humans tenim d'aprendre les coses, de comprendre el món, però amb l'objectiu d'anar molt més enllà. Una de les inquietuds de l'ésser humà és assolir el coneixement absolut, el *logos* que els grecs ja van classificar i que a través dels clàssics i del cristianisme va arribar a nosaltres. La idea és aproximar-nos a aquest *logos* amb l'ajuda de la intel·ligència artificial. ~

Com es fan les pel·lícules i les sèries que veiem

Laura Rubirola Sala

Productora executiva de cinema i televisió

Quan dic que soc productora de cinema, tothom em diu: «Que guai!», i després em pregunten: «Però què fas exactament?». Fins i tot als meus pares els va costar entendre-ho. Avui intentaré que ho entengueu vosaltres també.

Què fa una productora executiva? Un productor o productora de cinema gestiona projectes des de la idea fins que arriben al públic. En som responsables legals i pràctics. Gestionem equips, pressupostos, localitzacions, rodatges i molt més. Una pel·lícula pot implicar cent persones o més. Treballem de manera jeràrquica per complir terminis i pressupostos. Al capdamunt hi ha la productora executiva, que té la responsabilitat total del projecte. Les idees poden sorgir de notícies, llibres o encàrrecs de plataformes. Un cop tenim una idea, contractem els guionistes i es comencen a escriure els guions, que tenen un format molt concret: encapçalament (interior/exterior, dia/nit), acció, diàlegs, etc. Una pàgina de guió equival a un minut de pantalla. Des de la idea fins al rodatge el guió és la nostra «bíblia»: ens diu quins personatges hi ha, quins espais, quantes escenes. I a partir d'aquí calculem la logística. Rodar una escena en un transatlàntic, encara que només ocupi una frase, és molt car; una escena amb dues persones prenent un cafè, en canvi, pot ser molt més barata. El

productor no hi posa diners propis, gestiona els diners d'altres. El sou del productor ve de la gestió. Els diners poden venir de subvencions, de cadenes de televisió, de plataformes, de vendes internacionals.

Parlem de projectes i comparem-ne tres: un d'ells és la pel·lícula *Suro*, que dura 120 minuts i té un pressupost de 1,2 milions d'euros. El temps de producció va ser de nou anys i el destí final va ser el cinema. El segon projecte és *Los renglones torcidos de Dios*, una pel·lícula que dura 160 minuts amb un pressupost aproximat d'uns 8 milions d'euros. El temps de producció va ser de 2-3 anys i el destí final eren els cinemes. I el tercer cas és *El inocente*, una sèrie que dura 450 minuts, amb un pressupost de 10,5 milions d'euros. Es va trigar dos anys a produir-la i el destí final va ser Netflix. Cadascun va tenir objectius i destinacions diferents: *Suro*, una pel·lícula per a festivals amb l'objectiu d'impulsar la carrera del di-

rector. Va anar al Festival de Sant Sebastià i va guanyar tres Premis Gaudí. No va generar beneficis econòmics però sí èxits artístics. *Los renglones torcidos de Dios* va ser l'adaptació d'una novel·la coneguda, i l'objectiu era fer una gran taquilla. Hi havia actors coneguts, va tenir una gran promoció i va complir els objectius. *El inocente* és una sèrie encarregada per Netflix que es va estrenar a noranta països simultàniament, per tant, amb un gran abast internacional.

Si parlem de processos de rodatge i postproducció, hem de dir que un rodatge ràpid pot durar cinc setmanes, com el de *Suro*; un de llarg, com a *Los renglones...*, en pot durar deu. Abans del rodatge hi ha una fase de preparació de la mateixa durada per prendre decisions: localitzacions, decorats, vestuari... El rodatge es fa per localitzacions, no cronològicament. Per exemple, totes les escenes situades a casa d'un personatge es roden seguides. Això exigeix molta planificació per tal de mantenir la coherència narrativa. Un dia de rodatge costa un mínim de 30.000 euros; si plou, cal tenir plans alternatius, que en diem *covers*. Tot està mil·limètricament calculat. En postproducció es fa el muntatge, s'afegeixen sons, música, color i efectes digitals. Per exemple, a *Los renglones...*, un personatge bessó va ser creat

digitalment. Aquestes decisions afecten el temps i el pressupost. També es fan projeccions prèvies internes, es valoren escenes que potser s'acaben tallant, es corregeixen errors... És una fase molt llarga i crucial.

Respecte al finançament i els drets, quan una plataforma paga tot el projecte, se'n queda els drets; en canvi, una pel·lícula feta per una productora es finança amb diverses fonts i la propietat queda en mans del productor. Una pel·lícula pot generar ingressos mitjançant el cinema, les plataformes (Filmin, Movistar...), la televisió en obert (TV3, TVE...) o les vendes internacionals.

D'altra banda, el cinema explica històries que configuren la visió del món, per això és fonamental fer-ne amb responsabilitat. Cada decisió narrativa, visual i sonora contribueix a construir una realitat. Per exemple, la sèrie *Yo adicto*, basada en la història real de Javier Giner, parla de la rehabilitació de les addiccions i ha ajudat moltes persones a sentir-se compreses. Aquesta és la força transformadora de l'audiovisual.

En conclusió, treballar com a productora és intens, creatiu i apassionant. Tot i les dificultats, és una feina que permet fer realitat històries que poden marcar una generació, i això, sens dubte, és el millor del món.

Explorant la Unió Europea. Què passa i com ens afecta?

Marta Aldomà Boquet

Llicenciada en Humanitats i en Relacions
Internacionals

Aquesta conferència va néixer ara fa un any, pensant en les eleccions del 9 de juny del 2024 al Parlament Europeu. Em preocupava la confusió general que hi havia respecte a què significa votar al Parlament Europeu i com aquest vot afecta el nostre dia a dia. Vull aclarir que el que explicaré no representa cap partit ni institució; és la meva experiència personal i professional des del coneixement acumulat aquests darrers anys.

Què és la Unió Europea? Sembla una pregunta senzilla, però no ho és. Primer vaig pensar si era un estat. Té bandera, territori, ciutadans (570 milions), moneda (l'euro), parlament i himne. Però també té dins seu 27 estats sobirans amb lleis i governs propis. Potser és una organització internacional, com la UNESCO o l'ONU? Tampoc, ja que els estats que en formen part estan obligats a complir el que es decideix a Brussel·les. Això la converteix en una organització supranacional, única al món. Jean Monnet, un dels pares fundadors, deia que la Unió Europea era un «objecte polític no identificable». No és ni un estat federal com els Estats Units ni una organització convencional. Es troba en un punt entremig.

Parlem del seu origen històric. Després de la Segona Guerra Mundial, els estats europeus volien evitar que es repetís aquell desastre. El 9 de maig del 1950 es firmà la

Declaració Schuman, compromès amb la pau. El primer pas va ser la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (1951), que eliminava aranzels per a aquests dos recursos essencials. Va funcionar tan bé que el 1957 es va estendre a tots els productes amb el Tractat de Roma. Arran d'això sorgeixen les primeres polítiques europees, com la PAC (Política Agrària Comuna), pensada per evitar desequilibris en la competitivitat dels mercats. Tot i que inicialment representava un 70% del pressupost europeu, avui dia en representa prop d'un 25%.

Als anys vuitanta i noranta s'hi afegien països com Espanya, Portugal i Grècia, i més endavant, després de la caiguda del Mur de Berlín, països de l'Est. El Tractat de Maastricht (1992) transforma la comunitat econòmica en una unió política, amb llibertat de moviment i treball, i acords conjunts en temes de medi ambient, justícia, defensa, etc. A partir d'aquí, el 2002 sorgeix

l'euro, i noves crisis posen a prova la Unió: la crisi financera (2010), els refugiats (2015), el Brexit (2020), la pandèmia de la covid-19 i la guerra a Ucraïna (2022).

Com funciona la Unió Europea? Es basa en tres pilars: executiu, legislatiu i judicial.

- Executiu: la Comissió Europea (amb 27 comissaris, un per estat) proposa lleis i implementa polítiques. La presidenta actual és Ursula von der Leyen.
- Legislatiu: format pel Parlament Europeu (que elegeixen els ciutadans) i el Consell de la Unió Europea (on hi ha els ministres dels estats). Les dues institucions han de consensuar totes les lleis.
- Judicial: el Tribunal de Justícia de la UE garanteix el compliment del dret europeu.

El Parlament Europeu consta de 720 eurodiputats agrupats per famílies polítiques europees: Esquerra Unida Europea (Podem), Socialistes i Demòcrates (PSOE), Verds/ALE (Esquerra Republicana), Renew Europe (antics Ciudadanos, Macron), Partit Popular Europeu (PP), Conservadors i Reformistes Europeus (Meloni), Identitat i Democràcia (Le Pen, Salvini, Vox), No inscrits i Independents (Junts per Catalunya, etc.). Espanya té 61 eurodiputats. A les eleccions del 2024, la participació va ser del 51% a escala europea, i inferior a Catalunya.

A la UE hi ha diversos catalans amb un paper destacat: Javi López (vicepresident del Parlament, PSOE), Dolors Montserrat (PP, presidenta de la Comissió de Peticions), Diana Riba (Esquerra Republicana), Jaume Asens (Comuns). També Josep Borrell (alt representant de la diplomàcia europea) i Tomàs Molina, que entrarà com a eurodiputat més endavant.

Respecte a la qüestió del català com a llengua oficial, és una llengua amb més de 10 milions de parlants, seria la tretzena llengua més parlada a la UE. El reconeixement

oficial permetria intervenir al Parlament en català, rebre documents oficials traduïts i fer servir el català per comunicar-se amb les institucions europees. Actualment cal la unanimitat dels 27 estats per aprovar-ne l'oficialitat.

Com ens afecta la Unió Europea? Hi ha quatre llibertats fonamentals:

1. Llibertat de moviment de persones, sense fronteres dins de l'espai Schengen. Els avantatges d'això és el *roaming* gratuït, els endolls unificats i els mateixos carregadors per a dispositius.
2. Llibertat de béns i serveis, sense aranzels. Protecció al consumidor: dret a la reparació, devolucions, compensacions de les aerolínies, etiquetatge estàndard.
3. Llibertat de capitals i l'euro. 20 països fan servir l'euro. El BCE regula els tipus d'interès. L'euro és la segona moneda mundial.
4. Política mediambiental. L'objectiu és la neutralitat climàtica el 2050. Mesures que s'implementen: eliminar els plàstics d'un sol ús, arribar al 32% d'energia renovable el 2030 (ja superat a la UE, no pas a Catalunya), renovació d'edificis, etiquetatge energètic, protecció de la biodiversitat, prohibició dels cotxes de combustió a partir del 2035.

Sobre relacions exteriors i reptes globals: hi ha acords comercials i sancions (per exemple, contra Rússia), control de desinformació i xarxes socials, pactes amb països tercers per gestionar la immigració (el Marroc, Tunísia...), i una nova normativa sobre asil i refugi.

Parlem d'exemples locals, Arenys de Mar i el Maresme. El Maresme ha rebut 361 M€ dels fons Next Generation: 33% per a entitats públiques (ajuntaments, diputacions), 40% per a empreses, 15% per a particulars (eficiència energètica, rehabilitacions). Concretament a Arenys de Mar s'han rebut

fons per a la biblioteca municipal (un projecte millor valorat a Espanya amb 2,7 M€ en fons europeus), per a cinquanta habitatges de lloguer social, per a la participació en la ruta cicloturista EuroVelo 8 i per a l'equipament per a grups pesquers locals.

En conclusió, la Unió Europea és una estructura complexa però amb un impacte

directe i profund en el nostre dia a dia. Des de la llibertat de moviment fins als productes que consumim, les lleis que ens afecten i el medi ambient que compartim. Participar-hi és clau per definir el futur col·lectiu.

Memòria històrica: recerca i silenci

Eloi Vila Escarré

Periodista, guionista i escriptor

És un plaer parlar amb vosaltres d'un tema que m'acompanya des de fa temps: la memòria històrica. Treballo en el programa *Quanta guerra*, que segurament molts coneixeu, i avui us voldria explicar per què el fem, com el fem i què n'estem traient.

Tot comença amb la necessitat de trencar un silenci que arrosseguem des de fa més de vuitanta anys. La Guerra Civil espanyola va deixar un trauma col·lectiu profund. No només pels morts al front, que en van ser centenars de milers, sinó per tot el que va venir després: la repressió, l'exili, la fam, la por. I el silenci. Aquest silenci que es va fer en moltes cases. Els que van tornar, els que van tenir la sort de tornar, van callar. Callar per por, per vergonya, perquè era massa dolorós posar paraules al que havien viscut. I aquest silenci s'ha anat transmetent. Nosaltres, els nets d'aquella generació, hem heretat el silenci i també la necessitat de saber. I per això fem aquest programa. No som historiadors, som periodistes, i intentem explicar històries humanes. Històries que ens permetin entendre què va passar i, sobretot, com ens ha afectat. Sempre amb rigor, perquè no podem permetre'ns explicar res que no puguem documentar. Si no tenim prou dades, si no trobem cap rastre fiable, no fem el capítol. El rigor és essencial.

Hem tingut la sort que moltes famílies ens han obert les portes. Ens han donat cartes, documents, fotografies. Ens han deixat entrar en la seva intimitat per recuperar històries que sovint havien quedat oblidades. Com la del Mariano, l'avi de l'Andreu Buenafuente, que va morir al front i mai ningú a casa seva no havia sabut ben bé què li havia passat. Amb el programa vam poder reconstruir el seu camí, saber on molt probablement està enterrat. Va ser un moment molt emocionant. O el cas del Santi Millán, que no sabia res del seu avi fins que vam trobar un llistat amb voluntaris que s'havien apuntat a lluitar. El seu nom hi era. Aquell paper es va conservar de miracle, perquè l'ajuntament franquista va reutilitzar els fulls per escriure-hi a l'altra banda. Així es va salvar. O el del Miki Núñez, que va descobrir que el seu besavi havia estat allistat amb els franquistes però que, creuant un riu, va passar al bàndol republicà. Ho vam saber perquè, un cop acabada la guerra, li van fer un consell de guerra i ell va explicar tot el que havia passat. I després hi ha històries com la del Peyu: el seu avi havia de creuar l'Ebre i no sabia nedar. Imagineu la por. Quan li vam proposar reviuire aquell moment, s'hi va avenir. I va acabar dient: «Jo no vaig poder fer aquest homenatge en vida al meu avi, però ara li'n faig un de petit».

Parlem també de les dones. Moltes vegades ens oblidem d'elles, però sense les dones no s'hauria sostingut la vida. Les àvies, les mares, les germanes, les esposes. Elles van criar fills soles, van patir gana, van aguantar el dolor i, en molts casos, van ser rebutjades o es van veure soles tota la vida. Vam fer un capítol on reproduïm com era un quiròfan de campanya durant la guerra. Una dona del públic, després d'una conferència, em va explicar que la seva mare havia criat tres filles tota sola, rebutjada per la família perquè el pare era republicà. Aquestes històries no les trobarem als llibres, però són la memòria d'un país.

Fer el programa m'ha fet adonar de moltes coses. Que saber ens allibera. Que saber és fer justícia. Que no cal trobar els ossos per sentir que tens el teu avi més a prop. Que conèixer la seva història ja et reconcilia amb ell, amb la família, amb tu mateix. L'Albert Om em deia: «M'hauria agradat que fos la meva àvia qui enterrés el meu avi, però com a mínim ara sé què li va passar». I també ens

ajuda a entendre com eren els nostres avis, per què eren com eren. Per què potser no sabien dir «t'estimo», per què eren esquerps, per què tenien por. Entendre això ens ajuda a entendre'ns a nosaltres mateixos. A més, fer aquest programa ens ha permès arribar a molta gent. Tenim una audiència molt gran entre el públic jove, i això ens fa molta il·lusió. Perquè vol dir que hi ha una generació que vol saber, que vol mirar enrere, no per quedar-s'hi, sinó per entendre, per aprendre. I això, en un país com el nostre, és fonamental. No podem permetre que la memòria desaparegui. I si per això cal explicar històries de gent coneguda, n'expliquem. Perquè aquestes històries són universals. Perquè cada avi i cada àvia d'un famós són com tants altres. I perquè si això ens permet sortir en un horari en què tothom ens pugui mirar, doncs benvingut sigui. Aquesta feina m'ha canviat. M'ha fet més conscient, més sensible, més responsable. I em fa pensar que potser, entre tots, estem començant a fer les paus amb la nostra història. ~

L'Índia i la Primera Guerra Mundial: entre el domini imperial i la revolta anticolonial, c. 1914-1918

Teresa Segura-Garcia

Universitat Pompeu Fabra

Avui parlarem de la transformació del moviment anticolonial indi al segle XX i de com la Primera Guerra Mundial va ser un punt d'inflexió clau en aquest procés. Encara que la guerra aparegui en el títol, en realitat és una excusa per parlar de com aquest conflicte global va canviar per sempre l'Índia i el seu camí cap a la independència.

D'entrada, ens remuntarem molt enrere, fins a l'any 1600. És aleshores quan comencen els primers contactes entre Anglaterra i el subcontinent indi, i quan la Companyia Britànica de les Índies Orientals s'instal·la a la regió amb finalitats comercials. Perquè els britànics no hi van arribar com a conqueridors, sinó com a comerciants. De mica en mica, però, la Companyia va anar adquirint més poder, fins al punt que va començar a actuar com un estat: recaptava impostos, tenia el seu propi exèrcit i dictava lleis. Un dels moments clau d'aquest procés va ser quan Shah Alam, emperador mogol, va cedir a Robert Clive —un dels dirigents de la Companyia— el dret a recaptar impostos a la regió de Bengala. A partir d'aquí, la Companyia ja no va ser només un actor econòmic, sinó també un actor polític i militar. Aquest control creixent va generar un profund malestar entre molts sectors de la societat índia, i el 1857 es va produir una rebel·lió de gran abast. Va ser una revolta de

múltiples fronts: militar, civil, rural i urbà. La Companyia britànica gairebé perd el control de l'Índia durant catorze mesos. Finalment, però, els britànics van reprimir la revolta i, com a conseqüència, van dissoldre la Companyia. A partir d'aquell moment, l'Índia va passar a estar directament sota control de la Corona britànica, i la reina Victòria va ser proclamada emperadriu de l'Índia.

Aquest canvi va marcar una nova etapa. Els intents previs de reformar la societat índia es van aturar, i va sorgir una nova visió molt més pessimista sobre la capacitat dels indis per autogovernar-se. Es va imposar una visió racista, que negava als indis la possibilitat de canviar o de progressar. És en aquest context que, a partir dels anys 1880, sorgeix per primer cop un moviment anticolonial indi. El Congrés Nacional Indi es crea el 1885 i esdevé la primera institució política que reclama un cert nivell d'auto-

govern per a l'Índia dins de l'Imperi britànic. Però aquest primer moviment era molt limitat i elitista; estava format per homes de classe alta, urbans, principalment hindús o parsis, educats a la manera occidental i sovint formats a Anglaterra. Un dels representants més destacats d'aquesta etapa és Dadabhai Naoroji, un reformador parsi que va presidir el Congrés en tres ocasions i que va arribar a ser el primer indi elegit com a membre del Parlament britànic. Tanmateix, aquesta no era l'única via de lluita. També existia una altra branca molt més radical, formada per activistes que utilitzaven la violència per intentar expulsar els britànics, i l'Imperi els qualificava de terroristes. Però quan arriba la Primera Guerra Mundial, aquesta dissidència radical ja ha estat majoritàriament neutralitzada: empresonats, exiliats o morts.

Així, amb l'inici de la guerra, el Congrés es converteix en el principal representant del moviment anticolonial. Tot i que la guerra no es lluita físicament a l'Índia, sí que hi té un impacte molt profund. Genera una crisi agrícola i econòmica, provoca un reclutament massiu d'homes indis i transforma el panorama polític. El moviment anticolonial, que fins aleshores havia estat elitista, comença a ser un veritable moviment de masses. Un dels elements clau per entendre aquesta transformació és el moviment Khilafat, liderat per musulmans indis que protestaven contra la guerra que l'Imperi britànic havia declarat a l'Imperi otomà. El califa otomà era considerat una figura religiosa central pels musulmans de tot el món, i el reclutament de soldats musulmans indis per lluitar contra ell va generar una gran indignació.

Aquí entra en escena Gandhi. Quan torna a l'Índia el 1918 després de passar anys a Sud-àfrica, Gandhi ja és conegut com a advocat defensor dels drets dels indis. Amb el seu carisma, aconsegueix sumar la comunitat hindú al moviment Khilafat, que es con-

verteix arran d'això en un moviment realment interreligiós, massiu i nacional. És aleshores quan Gandhi esdevé la gran figura del moviment anticolonial. Promou la no cooperació amb el Govern britànic mitjançant la no-violència i el concepte de *satyagraha*, que significa aferrar-se a la veritat. Aquesta estratègia posa l'Imperi britànic en una posició moralment feble: ja no pot justificar la repressió dient que els activistes són violents. Tot i això, la independència no arriba de seguida. La unitat entre hindús i musulmans comença a trencar-se als anys vint a causa de les polítiques deliberades de divisió de l'Imperi britànic.

L'estratègia de *divide et impera* comença a donar fruits, i dins de la comunitat musulmana creixen les pors sobre què passaria si l'Índia fos governada només per hindús. Això culmina amb la partició del 1947, amb la creació de dos estats: l'Índia i el Pakistan. Les conseqüències van ser dramàtiques. No es va crear només una frontera, sinó dues nacions que van néixer amb hostilitat mútua. El traçat de la frontera el va fer Sir Radcliffe, un advocat britànic que no havia estat mai a l'Índia ni en coneixia la realitat. El van tancar en una casa a Delhi i li van donar només cinc setmanes per fer una feina monumental: decidir, literalment, la vida de milions de persones. Quan va acabar, va marxar corrents cap a Londres i no hi va tornar mai més. La frontera es va anunciar dos dies després de la independència i va deixar 15 milions de persones atrapades al costat «equivocat». La migració massiva i forçada va desencadenar una de les onades de violència més esfereïdores del segle XX. Comunitats senceres es van veure obligades a abandonar casa seva en un context d'odi, por i incertesa.

Així va començar la història moderna de l'Índia i del Pakistan: marcada per la divisió, el trauma i la guerra. De fet, la partició no només va crear dos estats, sinó també un conflicte que encara és ben viu. L'Índia i el

Pakistan han tingut tres guerres entre si i són potències nuclears. La tensió continua latent i, malauradament, sembla lluny que es pugui resoldre. Els discursos ultranacionalistes i militaristes dominen en ambdós costats i això fa que les possibilitats de diàleg real siguin escasses.

Ara bé, tornem a la Primera Guerra Mundial perquè sorgeix un mite poderós: la idea d'una Índia unida en la lluita per la llibertat. Aquest ideal, que Gandhi va saber articular com ningú, va deixar una empremta que va inspirar altres moviments anticolonials arreu del món, especialment a l'Àfrica i al sud-est asiàtic. Gandhi esdevé un referent internacional no només per la seva lluita política, sinó també pel seu estil: la no-violència activa com a eina de resistència. És curiós, perquè Gandhi també tenia moltes ombres. Tot i ser admirat per molts, la seva actitud paternalista envers els més pobres, especialment les castes més baixes, genera molts debats. De fet, ell mateix intentava crear comunitats autosuficients, els *ashrams*, on el control era molt estricte. Considerava que els camperols no tenien prou autocontrol i que això justificava en part un lideratge gairebé tutelar. Això cal tenir-ho present: Gandhi no era un sant, era un polític, un estrateg, amb llums i ombres.

També cal recordar que el moviment anticolonial indi no va ser només una qüestió d'homes. Malgrat que sovint no es visualitzen, les dones hi van tenir un paper fonamental. Figures com Sarojini Naidu o Lakshmi Sahgal van ser clau en l'organització, la mobilització i la representació política. De fet, en imatges com la del primer govern de l'Índia independent, hi veiem dones que van estar al costat de Gandhi durant tota la lluita. Aquesta presència femenina ha estat sovint ignorada pels relats històrics oficials, però és fonamental recuperar-la.

Una de les preguntes que em fan sovint és com va començar tot això. Com és que una companyia comercial va acabar governant

un país tan immens com l'Índia? La resposta no és senzilla, però tampoc és misteriosa. La Companyia Britànica de les Índies Orientals no venia a imposar-se, venia a comprar. Era una empresa comercial que venia a comprar cotó, espècies, opi... I va ser precisament aquesta riquesa i aquest dinamisme econòmic de l'Índia el que va atreure i inflar la Companyia. A poc a poc, per competir amb altres potències europees i amb els poders locals, la Companyia va construir els seus propis exèrcits —de fet, en tenia tres: a Bengala, Bombai i Madràs—. I així, mitjançant conquestes, tractats i aliances, va anar assumint les funcions pròpies d'un estat: lleis, impostos, exèrcit... Va arribar un moment en què era un estat dins de l'estat. Però aquesta expansió no era vista amb bons ulls a Londres. Al mateix Parlament britànic hi havia veus crítiques, i això explica que, després de la rebel·lió de 1857, la Companyia fos dissolta i el poder passés a la Corona britànica. Ara bé, ni tan sols llavors l'Imperi britànic va tenir un control total de l'Índia. Aproximadament dues cinques parts del territori estaven governades per prínceps «independents» sota supervisió britànica. Eren els anomenats estats principescos, una estructura complexa i híbrida que formava part de la xarxa colonial però amb una aparent autonomia.

Parlem breument de la situació actual. Molts dels problemes que van sorgir amb la partició i la descolonització continuen avui. El conflicte entre l'Índia i el Pakistan és només un exemple. També tenim la persecució de minories religioses, especialment dels musulmans, tant al Pakistan com a l'Índia. El govern de Narendra Modi, elegit el 2014, ha aplicat polítiques profundament discriminatòries amb una retòrica de nacionalisme hindú molt preocupant. Conec casos personals: companys meus, historiadors musulmans indis, han estat empresonats o perseguits per les seves opinions. La

repressió no és un fet del passat. Pel que fa al sistema de castes, és cert que avui dia la discriminació està prohibida per la Constitució índia, però les castes continuen existint com a estructura social. Hi ha castes dominants, castes oprimides i un gran nombre de persones —els *dalits*, antigament coneguts com a «intocables»— que viuen al marge del sistema i pateixen discriminació estructural.

La història de l'Índia, del seu camí cap a la independència i del paper que hi va tenir la Primera Guerra Mundial és complexa i apassionant. Ens parla de resistència, de lluita, de divisions, però també d'esperança, d'aliança i de transformació. M'agrada pensar que, tot i les dificultats, la llavor que es va sembrar durant aquella guerra global continua viva, inspirant altres lluites per la llibertat i la justícia arreu del món.

Els lirones grisos del Montnegre: vivint al límit

Lídia Freixas Mora

Biòloga. Museu de Ciències Naturals de Granollers

Fa molts anys que em dedico a l'estudi dels petits mamífers, especialment els lirones. Vaig començar col·laborant amb el Museu de Ciències Naturals de Granollers i actualment lidero el projecte Liró, que investiga el comportament, l'ecologia i la conservació d'aquesta espècie tan fascinant i desconeguda. Quan em van convidar a fer aquesta xerrada, em van demanar que pensés un títol. Vaig triar «Els lirones del Montnegre: vivint al límit» perquè descriu molt bé la situació d'aquestes poblacions. Però també volia aprofitar per parlar-vos, en general, dels petits mamífers, uns grans desconeguts dins del món animal.

Els petits mamífers són uns herois invisibles. Quan pensem en mamífers, ens venen al cap elefants, lleons, dofins..., però la realitat és que la major part de mamífers del món són petits, molts dels quals pesen menys de 250 grams. A Catalunya tenim unes trenta espècies de rosegadors i insectívors. I tot i que no acostumem a veure'ls, tenen un paper clau en els ecosistemes: són presa de depredadors, dispersors de llavors i controladors naturals de plagues. Els rosegadors, com els ratolins o els esquiroles, mengen fruits i llavors, i això fa que ajudin a regenerar els boscos. Els insectívors, com les musaranyes i els eriçons, consumeixen grans quantitats d'insectes i contribueixen a controlar-ne les poblacions.

Entre aquests petits mamífers, un dels que més m'ha captivat és el liró gris, un especialista discret. És un animal d'aspecte curiós, amb una cua llarga i peluda, semblant a la d'un esquirole. És un rosegador arborícola molt especialitzat, que només viu en boscos caducifolis i té una alimentació molt concreta, basada principalment en fruits secs com aglans i fages. Una de les característiques més sorprenents del liró és la seva capacitat per hibernar durant gairebé vuit mesos a l'any. També pot entrar en estivació si l'estiu és molt dur, o en torpor diària per estalviar energia. Aquesta estratègia de «dormir per sobreviure» li permet resistir les èpoques amb poc aliment o condicions extremes.

Els lirones són un dels grups de rosegadors més antics, amb 50 milions d'anys d'evolució. Els romans els coneixien molt bé, i fins i tot en criaven en uns recipients especials, els gliraris, per després menjar-se'ls.

Avui dia, el liró continua sent una espècie fascinant, tot i que molt més desconeguda. A Catalunya tenim dues espècies de liró: la cellarda i el liró gris. Aquest darrer és el més gran de tots els lirons d'Europa i té una distribució restringida. A la península Ibèrica només el trobem al terç nord, i al Montnegre i al Montseny hi viuen les poblacions més meridionals de tot el seu rang de distribució, i viure al límit geogràfic d'una espècie no és fàcil. Al Montnegre, els lirons es troben amb condicions menys òptimes: menys aliment, menys hàbitat adequat i temperatures més altes. A més, hi ha una pèrdua accelerada de bosc caducifoli i una pressió creixent per l'activitat humana. Estudiar aquestes poblacions ens permet entendre com s'adapten als canvis i també ens ajuda a anticipar els efectes del canvi climàtic. Al Montnegre, per exemple, hem detectat que la producció de fruits és menor i que la supervivència dels lirons és més baixa que al Montseny.

N'estem fent un seguiment de llarg termini. Des del 2004 col·loquem caixes niu al bosc per estudiar els lirons sense molestar-los. Aquestes caixes ens permeten observar el seu cicle vital: quan es desperten, quan crien, quina és la seva alimentació i com varien les seves poblacions amb el pas dels anys. El seguiment a llarg termini és clau, perquè veiem tendències reals i podem

prendre decisions informades per conservar els hàbitats i les espècies. Amb l'ajuda de voluntaris i altres centres, hem estès aquest seguiment a tot Catalunya i fins i tot a altres països, com Alemanya.

És una espècie que ens ensenya moltes coses. El liró gris no només és interessant per ell mateix, és també un excel·lent bioindicador de la salut dels boscos caducifolis. El que li passa a ell ens diu molt sobre el que li passa a tot un ecosistema. Per protegir-lo, necessitem boscos madurs, amb cavitats naturals, i una gestió forestal respectuosa, que tingui en compte la biodiversitat. També és clau mantenir els corredors ecològics, com els boscos de ribera, que permeten als animals moure's i mantenir la variabilitat genètica.

En conclusió, voldria transmetre tres idees clau. Els petits mamífers són fonamentals per als ecosistemes, tot i que sovint passen desapercebuts. El liró gris és una espècie molt especialitzada, vulnerable al canvi climàtic i a la pèrdua d'hàbitat. La recerca i el seguiment científic són imprescindibles per conèixer i conservar aquestes espècies. És important que com a societat no perdem la connexió amb la natura. Cada petit animal ens pot explicar una història valuosa sobre el nostre entorn i sobre nosaltres mateixos, i el liró, amb una vida discreta i estratègies sofisticades, n'és un gran exemple.

Altres activitats

Sortides culturals

Dimecres 30 d'octubre de 2024

Visita guiada.
Colònia Vidal (antiga colònia tèxtil)
Puig-reig, Berguedà (tot el dia)

Participants: 41

La Colònia Vidal, de l'any 1901, va ser l'última colònia construïda al Berguedà, i és probablement per aquesta raó que destaca pel seu ordenament urbanístic, modern i racional, i per l'existència d'un dels salts d'aigua més impressionants de la comarca. A més a més, la família Vidal va optar per un sistema social molt més modern que no altres colònies de la comarca i la va dotar de molts serveis per a les famílies que hi vivien, com el cinema, el teatre, l'escola, la biblioteca, el banc o les botigues.

Iniciarem la visita guiada amb un audiovisual que servia d'introducció al passat i al present de les colònies industrials. Amb la guia vam fer un recorregut per tota la colònia, durant el qual visitarem espais que servien per explicar com es desenvolupaven la vida i el treball a començament del segle xx.

Abans de la sortida hi va haver una conferència sobre el tema.

Dimecres 20 de novembre de 2024

Itinerari per Arenys de Mar.
La cara amiga de Salvador Espriu
amb Pep Quintana (matinal)

Participants: 25

A la Sala Noble del Calisay Pep Quintana va fer una introducció molt interessant sobre la figura de Salvador Espriu (1913-1985) dins del context polític, literari i social del país.

Tot seguit, la protagonista de l'itinerari fou l'església parroquial de Santa Maria, on visitarem el retaule major, obra mestra del barroc català (1706-1711) realitzada per l'escultor Pau Costa (1668-1726). Es destacaren aspectes del retaule presents en l'obra de Salvador Espriu.

La ruta s'acabà amb la visita al cementiri, un museu a l'aire lliure, amb panteons i mausoleus construïts per arquitectes de la talla d'Enric Sagnier, Cèsar Martinell, entre d'altres, i amb escultures de Venanci Vallmitjana, Josep Llimona o Frederic Marès. Salvador Espriu va convertir el cementiri en un mite literari amb la seva obra *Cementiri de Sinera* (1946), 'Arenys' del revés. És una obra inspirada en el paisatge, la història i els personatges de la nostra vila, que adquireix així una dimensió universal.

Vam visitar la seva tomba, motiu de pelegrinatge per als amants de la seva obra literària. Tot i que va néixer a Santa Coloma de Farners, Espriu se sentia molt lligat a Arenys, d'on provenien tots els seus llinatges i on feu llargues estades durant la infantesa i la joventut.

En el decurs de l'itinerari Pep Quintana va recitar diversos textos d'Espriu, tot fent un acostament a la figura universal d'aquest gran escriptor.

Dijous 28 de novembre de 2024

Visita guiada.

Gran Teatre del Liceu i Palau Güell de Barcelona (matinal)

Participants: 50

Gran Teatre del Liceu

La visita començà a l'auditori amb una introducció històrica del teatre. Fou inaugurat el 1847. Pel seu aforament, va ser el més gran d'Europa durant els primers cent anys. L'any 1994 es va incendiar i el 1999 tornà a obrir les portes amb moltes millores tècniques.

Durant la visita vam poder veure el vestíbul i l'escalinata, del 1861, amb una escultura de Venanci Vallmitjana que representa la Música del 1901. També el saló de descans (Saló dels Miralls, 1847), que conserva la decoració romàntica

original, amb medallons pintats amb retrats de músics, cantants i ballarins del moment. A la cornisa hi ha frases en lletres daurades relatives a la música i al teatre, representatives dels gustos de l'època de la construcció del teatre.

La sala de l'auditori fou reedificada després de l'incendi reproduint fidelment l'aspecte de la sala del 1861 (o més aviat del 1909, quan la sala va ser redecorada), amb algunes millores. Amb 2.292 seients és un dels teatres clàssics d'òpera amb més cabuda d'Europa. És un teatre a la italiana, amb forma de ferradura que es tanca a mesura que s'acosta al prosceni. Té platea i cinc pisos, a més de les llotges de platea. Hi ha quatre grans llotges a cada costat del prosceni i llotges a la platea, al primer pis i als laterals del segon i el tercer. No obstant això, no hi ha separació arquitectònica entre si, només una mampara baixa, de manera que al teatre no es veuen columnes. Això, i el fet que no hi hagi llotja reial ni presidencial, dona una continuïtat als pisos i fa la impressió de ser una ferradura daurada sense interrupció.

En la reconstrucció del 1999 es van introduir algunes novetats. Les nou pintures circulars del sostre i les tres del prosceni es van perdre a l'incendi. Les noves foren encarregades a l'artista Perejaume, que va col·locar nou grans muntatges fotogràfics amb paisatges formats per les butaques del teatre. El teló és obra del sastre Antoni Miró. Es va col·locar un gran llum de forma hemisfèrica al centre del sostre que incorpora elements per al control del so i la il·luminació.

D'altra banda, el 2022 es van instal·lar unes portes escultòriques d'acer inoxidable, obra de Jaume Plensa, que tanquen la porxada que dona accés al teatre quan no està en funcionament. Amb el títol *Constel·lacions*, combinen lletres de nou escriptures diferents com a símbol de diversitat.

El més impactant de la visita va ser entrar al re-refons de l'escenari i veure la capacitat que hi ha per muntar diverses obres alhora, i visitar també l'entrada dels materials per als diversos muntatges dels espectacles.

Palau Güell

És un edifici situat al carrer Nou de la Rambla, al Raval de Barcelona, declarat Monument Històric Artístic el 1969 per l'Estat espanyol i Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO el 1984, per la seva contribució i influències en les tècniques i les formes de la construcció moderna del segle xx.

Fou encarregat a l'arquitecte Antoni Gaudí per l'empresari i mecenes barceloní Eusebi Güell com a residència familiar, i pertany a l'etapa orientalista de l'arquitecte (1883-1888), inspirada en l'art del Pròxim i l'Extrem Orient (Índia, Pèrsia, el Japó) i en l'art islàmic hispànic, principalment l'art mudèjar.

Consta de soterrani per a cavallerisses, planta baixa amb rebedor, porteria, cotxera i diverses àrees de serveis, entresol per a l'àrea administrativa, planta noble per a l'àrea social, segon pis per a l'àrea privada (dormitoris, banys), tercer pis amb l'àrea de servei, la cuina i la bugaderia, i terrat. En total, l'edifici té una superfície de 2.850 m².

Gaudí va dissenyar amb cura tant l'exterior com l'interior del palau, amb una sumptuosa decoració d'estil mudèjar, on destaquen els sostres amb cassetonats de fusta i ferro. Així mateix, va estudiar amb eficiència totes les solucions tècniques i estructurals de l'edifici, cuidant al màxim detall aspectes com la il·luminació, la ventilació o l'aïllament acústic de l'exterior.

Dijous 9 de gener de 2025

Visita guiada.

**Exposició «MiróMatisse.
Més enllà de les imatges».**

Fundació Miró. Barcelona (matinal)

Participants: 51

Tot i haver nascut amb trenta anys de diferència i tenir estils artístics i plantejaments estètics ben diferents, Joan Miró i Henri Matisse van compartir amistat i admiració mútua. I no només això. També van coincidir en una visió crítica de la tradició de les imatges a Occident. Tots aquests punts en comú és el que explora l'exposició.

És la primera mostra a Espanya dedicada a la relació entre els dos artistes i vam tenir l'oportunitat de veure un nombre important d'obres de Matisse. Un dels personatges clau per explicar la vinculació entre tots dos és Pierre Matisse, fill del pintor i marxant de l'obra de Miró a Nova York. Va actuar com a pont entre ells i va facilitar l'intercanvi artístic i personal.

L'exposició se centra en moments decisius en què l'encreuament de mirades va ser particularment productiu, com per exemple la reminiscència del moviment del fauvisme en l'obra de Miró tant a finals de la dècada del 1910 com a principis de la del 1940. La mostra destaca l'admiració de Miró pels dibuixos de tinta i els collages de Matisse a partir dels anys cinquanta, moment en què Matisse va esdevenir una influència renovada per al pintor català.

La mostra reuneix obres provinents de prestigioses col·leccions internacionals, com el MOMA de Nova York, el Reina Sofía de Madrid i el Museu de Grenoble, entre d'altres, a banda de l'aportació de les famílies de tots dos artistes.

Al llarg del recorregut també quedà palesa la profunda admiració de Matisse per Catalunya, que va tenir un paper essencial en la formació del seu estil.

Dimecres 5 de febrer de 2025

**Visita guiada. Exposició
«De Montmartre a Montparnasse.
Artistes catalans a París, 1889-1914».
Museu Picasso. Barcelona (tarda)**

Participants: 57

Aquesta exposició explora la relació entre els artistes catalans i la capital francesa durant un moment clau de la història de l'art. A finals del segle XIX i principis del XX, París es va convertir en la capital mundial de l'art modern, un lloc on la creativitat bategava amb força i on els artistes van experimentar i renovar les seves pràctiques. Pintors, músics, escriptors i altres creadors van deixar constància de la seva visió de la Ciutat de la Llum.

Aquesta proposta multidisciplinària permet al públic endinsar-se en el paisatge urbà i humà del moment, en la seva realitat quotidiana i les maneres de viure-la; ens apropa a la feina dels artistes i els seus condicionants i al món del lleure i

dels espectacles. Els retrats i autoretrats completen un panorama que transcorre entre dos grans esdeveniments històrics —l'Exposició Universal de 1889 i el començament de la Gran Guerra el 1914— i entre dos pols urbans marcats per la vida artística: el Montmartre de la fi del segle XIX i el Montparnasse que es consolida com a indret relacionat amb l'art des de principis del segle XX.

Santiago Rusiñol, Ramon Casas, Isidre Nonell, Pablo Picasso, Joaquim Sunyer, Lluïsa Vidal, Laura Albéniz, Pau Casals, Isaac Albéniz, Enric Granados, Joaquim Nin, Maria Gay o Jaume Brossa són solament alguns dels noms que podem trobar en aquesta mostra d'artistes que van viure i treballar a París, tot lluitant per trobar el seu camí a partir de la irrenunciable llibertat artística i creativa, per les possibilitats de donar a conèixer la seva obra o per donar resposta als encàrrecs de marxants i satisfer els gustos de moda dels seus clients.

Dijous 20 de febrer de 2025

Visita guiada.

Museu de Badalona (matinal)

Participants: 44

El Museu de Badalona, fundat l'any 1955, conserva, estudia, documenta, divulga i exposa el patrimoni històric i la història de Badalona des dels orígens fins als nostres dies.

Vam visitar les restes de l'antiga ciutat romana de Baetulo, fundada a l'entorn de l'any 80 aC. Al subsol de l'edifici s'hi conserven les termes i el Decumanus, amb una part de les edificacions i els carrers de la zona propera al fòrum. Aquest espai arqueològic, de més de 3.400 m, és un dels conjunts de restes cobertes més grans de Catalunya. Hi ha exposades peces de gran valor històric i artístic, com el Vas de les Naus, procedent del poblat ibèric del Turó d'en Boscà, la Venus de Badalona, la Tabula hospitalis, les pollegueres de bronze de la porta de la muralla que envoltava la ciutat, entre altres obres interessants.

Després d'aquest primer recorregut ens traslladarem a les subseus del Museu. En concret, vam visitar la Casa dels Dofins, referència imprescindible per conèixer la vida quotidiana dels romans. Té una museografia que combina efectes de llum i so, ambientacions i percepcions tàctils, la qual cosa ens va submergir en un món de sensacions que ens transportaren a l'època.

Situats molt a la vora, es poden visitar els jaciments romans museïtzats del Jardí de Quint Licini.

Ens van informar de les nombroses intervencions arqueològiques que es porten a terme constantment en diferents punts del nucli urbà de la ciutat romana de Baetulo i en altres zones del territori.

Dimecres 19 i dijous 20 de març de 2025

Ruta Jujol per terres tarragonines

Participants: 94 (en dos dies)

Josep M. Jujol i Gibert (1879-1949) va ser un arquitecte modernista tarragoní. L'any 1904 va començar a col·laborar amb Antoni Gaudí. Des del 1908 fins al 1949, de manera intermitent, va anar actuant a la seva ciutat i per tot el Camp de Tarragona en diferents obres, com l'església de Vistabella, la parròquia de Guimerà, la parròquia de Constantí, l'ermita de Montferri... i també en diferents obres a l'àrea metropolitana de Barcelona.

Vam visitar la Casa Bofarull dels Pallaresos, un dels màxims exponents del modernisme arquitectònic a la Costa Daurada. Es tracta d'una antiga masia agrícola-casa pairal anterior al segle XIV que durant els anys 1913 i 1933 va ser reformada per Josep M. Jujol i la convertí en una casa elegant, còmoda i vistosa.

També vam anar a l'església parroquial de Sant Salvador dels Pallaresos, d'estil barroc de transició al neoclàssic, consagrada l'any 1796. Consta de tres naus cobertes amb volta de canó amb llunetes. El portal és rectangular, molt auster, amb una fornícula al damunt amb la imatge de Jesús Salvador. Tant la porta com els dos òculs de la façana estan ornats amb esgrafiats. Entre 1944 i 1947 Josep M. Jujol hi va fer diverses intervencions: una reforma de l'altar major (desapareguda), un sagrari i els altars laterals, en els quals destaca el treball de forja.

Un altre espai que vam visitar va ser l'església del Sagrat Cor de Vistabella. Construïda entre 1917 i 1923, fou un encàrrec dels veïns de Vistabella per tenir una església parroquial. Amb aquesta voluntat, la construcció es portà a terme amb diferents aportacions populars, fet que determinà l'austeritat dels materials utilitzats. La vitalitat i senzillesa que integra han suscitat que fos considerada una de les obres més prodigioses del modernisme europeu.

Per acabar, vam anar al santuari de la Mare de Déu de Montserrat. Situat en un petit turó, molt a prop del poble de Montferri, a l'Alt Camp, fou projectat per Josep M. Jujol i es començà a construir l'any 1925. La iniciativa de la construcció va sorgir del jesuïta Daniel Maria Vives, fill del poble, amb l'objectiu d'acostar la Verge de Montserrat als pobles de la comarca, i el terreny el va cedir la seva família. Les peces per a l'obra, bàsicament barreja de ciment i sorra o grava, van ser fabricades pels mateixos pagesos de Montferri. Tot i això, la manca de recursos va fer que l'obra quedés aturada l'any 1931 i no es reprengué fins al 1987, sota la direcció de l'arquitecte Joan Bassegoda Nonell. Es va inaugurar l'any 1999.

Dimarts 15 i dimecres 16 d'abril de 2025

Ruta guiada.

La Barcelona maçònica: les petjades de la societat secreta a la ciutat (tot el dia)

Amb David Revelles, periodista i guia cultural

Participants: 70 (en dos dies)

Des de les escales de la catedral de Barcelona començarem a passejar per descobrir les petjades de la maçoneria i observarem edificis coneguts amb símbols maçons pels carrers pròxims al temple. Continuarem el recorregut pel carrer Avinyó, on trobarem el temple maçònic de l'Ateneu Minerva.

Seguirem la ruta urbana per descobrir més símbols i petjades maçòniques, com el convent de Sant Agustí. Des de la plaça de Pons i Clerch, on hi ha el Museu de la Xocolata, anarem al parc de la Ciutadella i als porxos d'en Xifré, conjunt arquitectònic situat davant de la Llotja de Mar, a la Barceloneta.

Al llarg de la passejada coneguem personatges cèlebres vinculats a la fraternitat, com Concepción Arenal, Santiago Ramón y Cajal o Alexander Fleming, entre d'altres. En un moment de la ruta representarem una trobada de la lògia maçònica.

Vam acabar el recorregut amb un dinar al restaurant Can Culleretes, el restaurant més antic de Catalunya segons el Llibre Guinness dels Rècords, i el segon d'Espanya. Data del 1786.

Abans de la sortida hi va haver una conferència sobre el tema

Divendres 2 de maig de 2025

Òpera La sonnambula de Vincenzo Bellini

Gran Teatre del Liceu. Barcelona

Participants: 34

Cor del Gran Teatre del Liceu sota la direcció de Bàrbara Lluch.

Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu, dirigida per Lorenzo Passerini.

La sonnambula és un melodrama romàntic amb tots els ingredients d'intriga amorosa, aparicions fantasmagòriques i somnis que coexisteixen amb una curiosa incursió científica en el món del somnambulisme, tractat com a pretext i alhora com a fenomen de la patologia humana.

Perseguint el seu somni, una dona jove està a punt de casar-se amb el seu amor. Just en el mateix moment, és descoberta per tot el poble a casa d'un desconegut. Les sospites d'infidelitat que tothom dona per certes fan que el jove promès, pres de gelosia, trenqui el compromís, i caldran dos actes per esbrinar que el somnambulisme és l'autèntic culpable de la sospita d'infidelitat. Tot acaba en final feliç: que la noia surti per la finestra del molí i hi arrisqui la vida constitueix la prova definitiva de la seva innocència.

És una coproducció entre el Gran Teatre del Liceu, el Teatro Real de Madrid, el Teatro Nacional de Tòquio i el Teatro Massimo de Palerm.

Els intèrprets eren Nadine Sierra com a Amina i Xabier Anduaga com a Elvino, els grans protagonistes d'una nit amb un gran èxit de públic i aplaudiments sense parar.

14, 15 i 16 de maig de 2025

***Ruta per les comarques
del Baix Camp, la Terra Alta
i el Matarranya***

Participants: 41

Dia 14 de maig

En arribar a Reus vam fer una visita guiada a la Casa Navàs, construïda a principis del segle xx per Lluís Domènech i Montaner i únic edifici modernista d'Europa que conserva l'interior original.

L'estada a Reus es complementà amb una visita guiada al Centre de Lectura i a la seva gran biblioteca, referent cultural de la ciutat. Fundada el 1859, està situada al casal dels marquesos de Tamarit.

A la tarda visitarem la Catedral del Vi del Pinell de Brai, un edifici cooperativista d'estil modernista de principis del segle xx, dissenyat per Cèsar Martinell, deixeble d'Antoni Gaudí, molt vinculat a la nostra vila. Acabada l'explicació, vam fer un tast de dos vins i olis.

Ens vam allotjar a l'hotel Miralles d'Horta de Sant Joan.

Dia 15 de maig

Vam fer una visita guiada pel poble d'Horta de Sant Joan i al Centre Picasso, que recull la reproducció de totes les obres que l'artista va crear a Horta, amb les quals va immortalitzar el poble.

Després vam anar a Vallderoures, a la província de Terol i a la vora del riu Matarranya, amb les característiques cases penjants i el pont de pedra del segle xiv que dona accés al nucli antic del poble.

Ens vam allotjar també a l'hotel Miralles d'Horta de Sant Joan.

Dia 16 de maig

Vam sortir cap a Corbera d'Ebre i vam fer una visita al Centre d'interpretació 115 dies, que forma part de la Xarxa d'Espais de Memòria de Catalunya i ofereix una visió del que van suposar els combats a l'estiu de 1938, durant l'enfrontament més important de la Guerra Civil: la batalla de l'Ebre. Va obrir les portes el juliol de 2008 i va esdevenir l'eix vertebrador del conjunt patrimonial dels espais de la batalla de l'Ebre. Actualment al poble, ubicat dalt d'un turó, al centre del front de guerra, els carrers i les cases en ruïnes del Poble Vell són un testimoni mut de la violència i de les brutals conseqüències de la guerra.

Divendres 23 de maig de 2025

Visita guiada.

**Exposició «Zurbarán (sobre)natural»
Museu Nacional d'Art de Catalunya.
Barcelona (matinal)**

Participants: 42

El MNAC, el Musée des Beaux Arts de Lió i el Museum of Fine Arts de Boston col·laboren en aquesta exposició que reuneix per primera vegada les tres versions de *Sant Francesc d'Assís* segons la visió del papa Nicolau V, una obra cabdal de Francisco de Zurbarán (1598-1664). La possibilitat absolutament excepcional de poder confrontar les pintures aporta una nova llum sobre cadascuna d'elles.

Aquesta exposició reuneix també altres obres del gran pintor extremeny, entre les quals les dues versions bessones, subtilment diferents, del seu cèlebre *Natura morta d'atuell*, la versió del Museu del Prado i la del Museu Nacional d'Art de Catalunya. Zurbarán hi genera una estètica del buit, de la distància i la presència, i del

silenci en la qual no distingim entre la quotidianitat del misteri religiós.

Zurbarán demostra que l'art modela imatges que no repliquen la realitat, sinó que la transcendeixen en una cosa que ens acostava al misteri de la vida. En ell la naturalesa esdevé reveladora d'allò sobrenatural. Les seves obres són dispositius per a la contemplació profunda, per a la meditació que ens obre a una experiència espiritual. La simplicitat i la puresa de les seves formes ens fascina i s'acosta a una sensibilitat contemporània. La manera de tractar els temes és en si mateixa una metàfora de l'art, però també de la potència de les imatges, de la seva capacitat per generar il·lusió de realitat, una experiència que coneixem tan bé al segle XXI.

Aquesta exposició mostra també que l'obra del mestre del barroc arriba a la contemporaneïtat i la situa en relació amb obres d'artistes contemporanis, amb qui s'aprecia una continuïtat en la síntesi formal i l'aspiració espiritual, com ara Alfons Borrell, Toni Catany, Joan Hernández Pijuan, Josep Guinovart, Antoni Llena, Aurèlia Muñoz, Marta Povo i Antoni Tàpies. Antoni Llena i Eulàlia Valldosera han creat obres especialment per a aquesta exposició.

Divendres 30 de maig de 2025

Concert a l'Auditori de Barcelona Els planetes de Holst

Participants: 47

REPERTORI

Franz Joseph Haydn (Àustria, 1732-1809).

Concert n. 11 per a piano en re major (Hob. XVIII:11)

César Franck (França, 1822-1890).

Variacions simfòniques

Gustav Holst (Regne Unit, 1874-1934).

Els planetes

ARTISTES

Gemma New, direcció

Leif Ove Andsnes, piano

Cor de Noies de l'Orfeó Català

**Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional
de Catalunya (OBC)**

PROGRAMA

El classicisme equilibrat i encantador de Joseph Haydn refulgeix en el seu concert per a piano més popular, creat entre 1780 i 1783. Malgrat el reduït planter orquestral que requereix, es mostra resolutament comunicatiu: emfàtic des del *vivace* inicial, però sense perdre mai el punt galant del delicat moviment lent, al qual seguirà el centrífug rondó *all'Ungarese*.

La vocació d'organista de César Franck es posa de manifest en la seva manera d'ocupar l'espai sonor, regulant la durada concertada dels timbres amb una lògica sorprenent. Un clar exemple en són les *Variacions simfòniques*, en què piano i orquestra elaboren un teixit de densitat i colorit variables.

Pensant ara en l'espai exterior, en aquesta ocasió es podrà descobrir el projecte que Gustav Holst va compondre entre 1914 i 1916 en forma de suite simfònica: de Mercuri «el missatger alat» a Neptú «el místic», hi són convocats set astres del nostre sistema solar per mitjà d'una orquestra nombrosa que incorpora instruments poc habituals.

Dijous 5 de juny de 2025

Visita guiada.

**Exposició «Fernando Botero:
un mestre universal».**

Palau Martorell. Barcelona (matinal)

Participants: 37

Vam visitar l'exposició de pintura més completa mai celebrada a Espanya, amb la qual es ret homenatge a Fernando Botero (Medellín, Colòmbia, 1932 - Mònaco, 2023), un dels artistes més importants del segle xx que ja forma part de la història de l'art. La seva proposta creativa, original i nova, a través d'un llenguatge de volums monumentals i color vibrant, va donar lloc a un estil propi, el boterisme, que fa que la seva obra sigui immediatament reconeguda.

L'exposició, comissariada per Lina Botero i Cristina Carrillo de Albornoz, explora l'extraordinària versatilitat de Fernando Botero en l'ús de les diferents tècniques pictòriques i la riquesa que això va suposar per a la seva obra. És per això que s'ha reunit un conjunt de més de 110 obres, gran part de les quals inèdites i procedents de col·leccions

privades, que inclou escultures, olis, aquarel·les, carbonets i dibuix al llapis.

«Fernando Botero. Un mestre universal» també analitza l'important relació de l'artista colombià amb Espanya i Itàlia, així com la influència cabdal que tots dos països van tenir a la seva obra. Per aquest motiu, dues obres excepcionals es veuen per primera vegada al nostre país: una versió de *Las Meninas* de Velázquez, que sempre ha estat penjada a l'estudi parisenc de Botero, i *Homenaje a Mantegna*, un préstec extraordinari procedent d'una col·lecció privada dels Estats Units, descobert recentment per Lina Botero. A aquestes peces s'hi sumen, entre d'altres, les seves sèries icòniques amb els temes clàssics que més s'estimava, com els dedicats a l'Amèrica Llatina, el circ, la religió, la natura morta i les seves versions d'obres mestres de la història de l'art.

Dijous 12 de juny de 2025

Visita guiada. Les caixes de mariner.
Museu Marés de la Punta.
Arenys de Mar (matinal)

Amb Mariona Font

Participants: 26

En aquesta visita, la Neus Ribas, directora del Museu, ens rebé conjuntament amb la Mariona Font Batlle, experta en el tema. Va ser ella qui ens explicà i mostrà aquests mobles que pertanyen a la col·lecció del Museu, però que habitualment no estan exposats al públic.

Les caixes de mariner o navegant eren els mobles que s'utilitzaven per transportar l'equipatge que necessitaven els navegants que anaven a Amèrica en els vaixells mercants que feien la travessia des de Catalunya des de finals del segle XVII, al s. XVIII i al s. XIX.

En aquests viatges tan llargs els tripulants duïen pràcticament la totalitat de les seves pertinences en una caixa de fusta senzilla, normalment fustes locals, amb tapa en general ovalada i tancada amb pany i clau. També acostumaven a tenir portes (per si es mullaven per sota) i un calaix interior per guardar-hi documents. Un cop tancada, la caixa podia fer també les funcions de seient.

A pesar del caràcter eminentment funcional i d'ús quotidià, la majoria de caixes de mariner estan decorades amb dibuixos i policromats senzills que mostren el gust de l'època i l'estil del propietari. Moltes vegades són temes religiosos (verges, ermites...), però d'altres són escenes de la vida quotidiana amb elements característics que es repeteixen. Les escenes estan pintades sense perspectiva i amb pocs colors, però tenen una gran naturalitat.

A Catalunya hi ha catalogades i conservades unes cent caixes de mariner, i de la majoria no se'n coneix els propietaris, però es creu que als voltants d'Arenys se'n fabricaven i hi havia algun artesà que les pintava.

El Museu de la Punta en té unes quantes en propietat que vam poder apreciar amb deteniment. Tenen un gran valor i, com hem dit abans, habitualment no estan exposades al públic.

Febrer Musical

Pere Andreu Jariod Ventura

Divulgador musical.

Divendres 7 de febrer

Leonardo Da Vinci i la música

Divendres 14 de febrer

Dalí i la música

Joan Vives Bellalta

Divulgador musical.

Divendres 21 de febrer

***El Renaixement, el so de les capelles
i les catedrals***

Divendres 28 de febrer

***La música neoclàssica del segle XX
a Europa. El període entre les dues
guerres mundials***

Valoracions de les conferències i sortides del curs 2024-2025

Les enquestes que rebem després de les diferents conferències i sortides ens han ajudat a oferir una programació de qualitat adient als nostres associats.

En les següents taules i gràfics un presentem un resum de la activitat d'aquest curs 2024-2025.

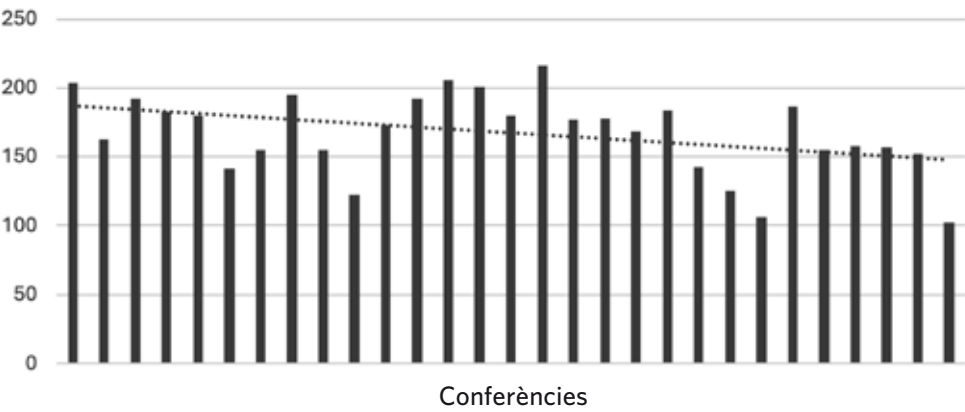
A. Conferències

1. Aquestes són les dades més rellevants d'assistència:

Nombre de conferències	29
Total assistents	4.851 persones
Mitjana	167 persones per conferència
Assistència màxima	216 persones
Assistència mínima	102 persones

Desglossat per conferències, aquest és el nombre d'assistents per cada una de les sessions:

Nombre d'assistents per conferència

El traç discontinu indica la tendència del nombre de socis que han assistit a cada conferència. Com podem veure, la mitjana d'assistents va disminuint al llarg del curs:

Mitjana assistència 1r trimestre	169 persones
Mitjana assistència 2n trimestre	183 persones
Mitjana assistència 3r trimestre	143 persones

2. Resum de les valoracions, tant de les conferències com dels ponents.

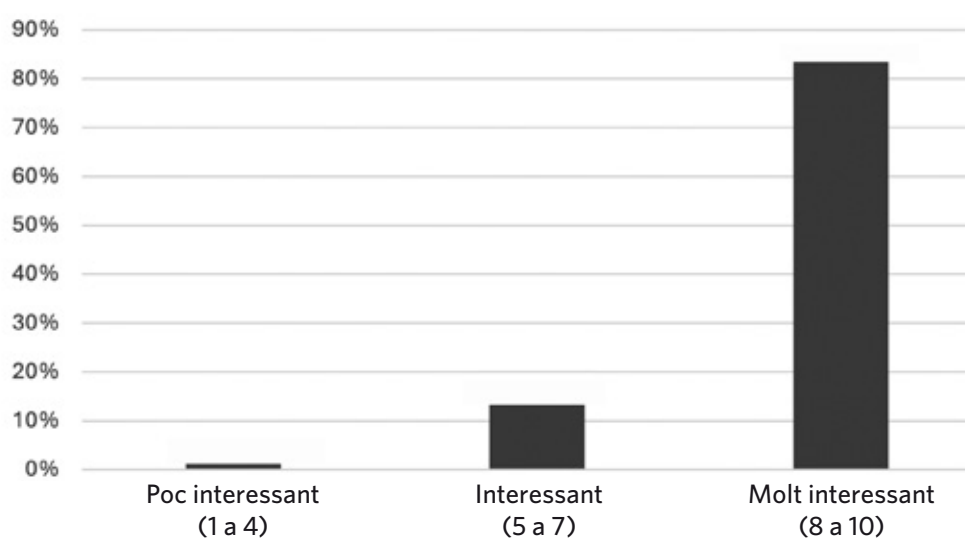
2.1. Pel que fa a la valoració de la conferència, hem agrupat les puntuacions en una escala amb tres nivells per cada conferència:

Poc interessant (1 a 4)
Interessant (5 a 7)
Molt interessant (8 a 10)

Per tant, la valoració de les diferents conferències és:

Valoració de les conferències en percentatge

	Poc interessant (1 a 4)	Interessant (5 a 7)	Molt interessant (8 a 10)
Mitjana	1,2%	14,7%	84,1%
Valoració màxima	4,4%	44,4%	100,0%
Valoració mínima	0,0%	0,0%	95,6%

- 2.2. Si ens fixem en les valoracions del conferenciant, hem agrupat les puntuacions en una escala amb tres nivells per a cada un:

Regular (1 a 4)

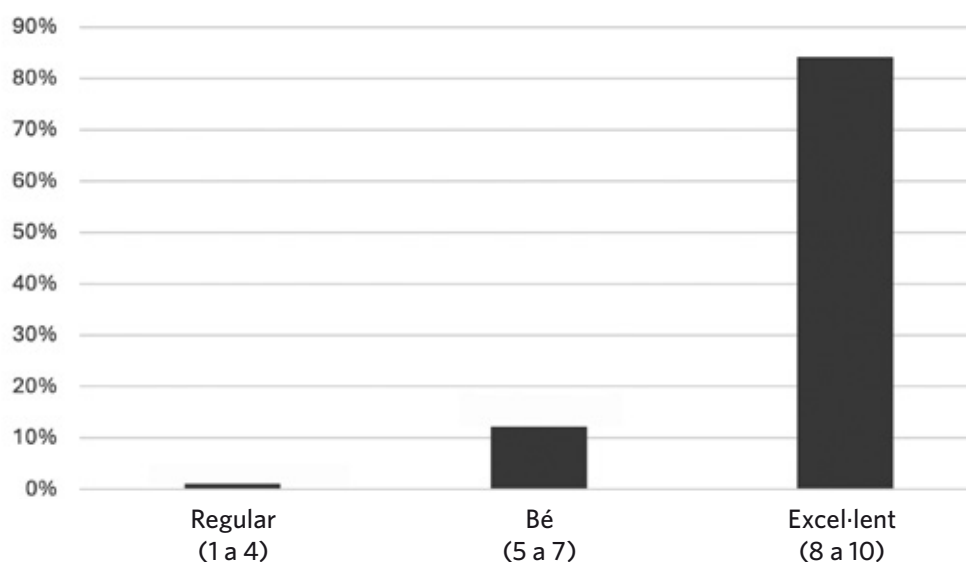
Bé (5 a 7)

Excel·lent (8 a 10)

Per tant, la valoració dels conferenciants és:

Valoració dels conferenciants en percentatge

	Regular (1 a 4)	Bé (5 a 7)	Excel·lent (8 a 10)
Mitjana	1,3%	13,5%	85,2%
Valoració màxima	10,1%	51,9%	99,4%
Valoració mínima	0,0%	0,6%	38,0%

B. Sortides

Aquest curs s'han avaluat les quatre sortides de jornada completa. Val a dir que creiem que el grau d'acceptació ha estat molt elevat i, en general, han estat ben puntuades pels socis de l'Aula. A continuació presentem en percentatges el grau d'acceptació dels diferents apartats que vam considerar com a indicadors de satisfacció a cada sortida.

Puntuació (%)										Puntuació (%)		
COLÒNIA VIDAL / OCTUBRE 2024	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2-3-4	5-6-7	8-9-10
Per part de l'Aula				2,6	2,6		2,6	15,4	76,9		5,1	94,9
Per part del guia							2,6	12,8	84,6			100,0
Transport en autocar							12,8	15,4	64,1			92,3
Qualitat del dinar							10,3	17,9	71,8			100,0
Visites realitzades							7,7	25,6	66,7			100,0
Visita en la seva totalitat						2,6	2,6	23,1	71,8		2,6	97,4
TERRES TARRAGONINES / 19.MARÇ.2025	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2-3-4	5-6-7	8-9-10
Per part de l'Aula					2,6		10,5	31,6	55,3		2,6	97,4
Per part del guia							10,5	27,5	62,5			100,0
Transport en autocar							7,7	30,8	61,5			100,0
Qualitat del dinar				5,0	7,5	7,5	27,5	40,0	12,5		20,2	80,0
Visites realitzades					2,5	5,0	10,0	37,5	45,0		7,5	92,5
Visita en la seva totalitat						7,7	5,1	41,0	46,2		7,7	92,3
TERRES TARRAGONINES / 20.MARÇ.2025	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2-3-4	5-6-7	8-9-10
Per part de l'Aula			2,3		0,0	2,3		23,3	72,1	2,3	2,3	95,3
Per part del guia					0,0		9,3	18,6	72,1	0,0	0,0	100,0
Transport en autocar			2,2		2,2	2,2	6,7	17,8	68,9	2,2	4,4	93,3
Qualitat del dinar		2,3	4,5		2,3	15,9	27,3	20,5	27,3	6,8	18,2	75,0
Visites realitzades							2,3	27,3	70,5	0,0	0,0	100,0
Visita en la seva totalitat			2,2	2,2		4,4	2,2	37,8	51,1	2,2	6,7	91,1
BAIX CAMP-TERRA ALTA- MATARRANYA / 14-15.MAIG.2025	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2-3-4	5-6-7	8-9-10
Per part de l'Aula							8,8	11,8	79,4			100,0
Guies del dia 14						3,1	25,0	18,8	53,1		3,1	96,9
Guies del dia 15						2,9	14,7	29,4	52,9		2,9	97,1
Guies del dia 16	5,9			8,8	5,9	14,7	20,6	5,9	38,2	5,9	29,4	64,7
Transport en autocar						2,9	0,0	23,5	73,5		2,9	97,1
Qualitat dels menús					2,9	11,8	20,6	41,2	23,5		14,7	85,3
Qualitat de l'hotel						9,1	18,2	27,3	45,5		9,1	90,9
Sortida en la seva totalitat					2,9			52,9	44,1		2,9	97,1

Pàgina web

Segons les dades estadístiques de què disposem:

- Han visitat el web 1.800 usuaris diferents, amb una mitjana de 3 minuts de consulta.
- Les seccions més visitades han estat: «Portada», «Què fem», «Contacta», «Notícies», «Qui som» i l'arxiu d'àudios.
- El pic de consultes correspon als mesos de setembre i octubre, i els més fluïxos, l'agost i el desembre.
- Els visitants són bàsicament de l'Estat espanyol, però també hem tingut usuaris des dels Estats Units i França.
- Les visites són majoritàriament per cercador, però seguides molt de prop pels que hi accedeixen directament per l'adreça de l'Aula.

Els àudios de les conferències estan penjats al web, i molts vídeos també, sempre que els conferenciants ens en donin permís.

La pàgina web de l'Aula és:

www.auladarenysdemar.cat

Relacions institucionals

Ajuntament d'Arenys de Mar

Participació en les reunions del Consell Municipal de la Gent Gran i també amb la Regidoria de Cultura per qüestions logístiques del funcionament de l'Aula.

Cada mes la Regidoria de Cultura ens obre les portes de la sala d'exposicions del Calisay, fora de l'horari habitual per al públic, per poder veure les exposicions programades. Durant aquest curs només s'ha obert la sala el primer trimestre, atès que a partir del segon trimestre les sessions s'han fet al Col·legi La Presentació.

Per la Diada de l'Onze de Setembre l'Aula participa en l'ofrena floral organitzada per l'Ajuntament.

Mostra d'Entitats

Participació a la 4a Mostra d'Entitats, que aplega en un sol espai l'associacionisme de la vila amb l'objectiu d'exposar la feina feta, mostrar les activitats i captar nous socis. Alhora, serveix com a punt sinèrgic entre les entitats i les persones que les conformen. També és una manera de donar visibilitat a totes aquelles entitats que vulguin donar-se a conèixer.

Afopa

Adhesió i participació activa com a membres de l'Agrupació d'Aules de Formació Permanent per a la Gent Gran de Catalunya. Enguany hem assistit a l'assemblea anual. També hem participat en una formació sobre les assegurances a les aules.

La presidenta d'Afopa ha assistit a l'inici del curs acadèmic de la nostra Aula.

Universitat Pompeu Fabra UPF

L'Aula està tutelada per la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona. Trimestralment es fan reunions d'avaluació de les programacions de les diverses aules tutelades. Enguany les reunions han estat presencials. La vicerectora de Compromís Social i Sostenibilitat ha assistit a la inauguració del curs acadèmic.

ACAPPS

Trobada amb la Federació ACAPPS (Associació de famílies i persones amb sordesa). Un representant de l'entitat ens visità per informar-nos de diverses mesures d'accessibilitat per a les persones amb dificultats auditives.

Càritas Arenys de Mar

Cada any a l'inici del curs l'Aula fa una crida per recollir aliments per a les necessitats dels vilatans. El dia de la inauguració de l'any acadèmic els socis porten aliments que Càritas recull.

Taller d'Espectura Literària

Espectura del descobriment

Eines narratives per ànimes juganeres

o simplement: Taller d'espectura creativa

Aquest taller vol estimular la creativitat a través de l'espectura i de la lectura del descobriment. Quan en el nostre interior s'ha despertat el cuquet de l'espectura l'experiència de llegir es transforma. I sense adonar-nos-en, llegim amb tot el cos! Com si féssim esport, com si balléssim. Amb el cor, amb els dits, amb les entranyes, amb els peus... I l'espectura comença a fluir de tot arreu, més enllà dels pensaments.

Diu Harold Boom que el conte obliga al lector a entrar en activitat i discernir les explicacions que l'escriptor evita. Evitar les explicacions és un dels objectius principals dels escriptors i les escriptores: us convidem a posar-vos en la seva pell, a convertir-vos vosaltres mateixos en éssers que eviten les explicacions però que han de transmetre missatges molt especials, importants, divertits, profunds, missatges que al cap i a la fi ens apropen a l'essència de la condició humana, que potser és feta de paraules.

Programa

1. La lectura com a estímul i aprenentatge per escriure: itineraris de lectures.
2. La recerca de l'estil i del to. Creació d'atmosferes.
3. L'experiència del narrador: Punt de vista i veu narratives.
4. El text literari com a aventura: fil, trama, teixit.
5. El temps narratiu i l'instant poètic.
6. Submergir-se en el món dels personatges i narrar des de dins d'ells

Metodologia

El taller es compon de dues parts:

- En la primera s'hi comparteix la reflexió sobre una lectura concreta prèviament proposada —majoritàriament, contes de grans mestres com Manfield, Txékhov, Wilde, Rodoreda...—, en comentem les eines narratives com a aprenentatge. Esdevenen els veritables mestres!
- En la segona part s'aprofundeix en el comentari conjunt dels escrits realitzats pels participants de companys.

Àngels Diemand-Hartz

Conductora del taller

Curs 2024-2025

Retalls de vida

Angelina Andreu

Canet, 28 febrer 2025

Eren temps difícils de postguerra, però la vida continuava. Les il·lusions eren l'únic ingredient per seguir un camí tortuós ple d'incerteses. Tornava la Festa major, la primera després d'aquells dies de renúncies i grisor.

L'Elisa havia decidit fer-se un vestit. Els que tenia de la seva mida, eren tots negres pels continuats mesos de dol. La mort d'avis de les dues bandes, els oncles, la petita Rosalia que no va arribar als dos mesos... Ja n'hi havia prou. El protocol s'havia complert. Calia recuperar l'alegria. Era jove i sentia un pessigolleig incontrolat, sobretot quan es trobava entre la colla.

Hauria de fer mans i mànigues amb el què tingués. Reconvertir un llençol, una cortina, uns retalls, en una indumentària adient. Estava convençuda que trobaria de tot, per no haver de comprar res. Era apanyada i la capsa de cosir estava plena d'estris. Rodets de fil de tots colors, agulles de tota classe, didals de totes mides, botons, gafets, clecs, buates, trenzilla, gomes... I tisores!

Les tisores que no faltin.

Tenia un mocador gran amb el que es faria una brusa. Era estampat, de colors vius. La faldilla hauria de ser lliça. Aquell llençol de sota encara per estrenar, d'una textura acotonada d'un blanc trencat, aniria bé. L'haurà de posar en remull. S'he la faria *tubo* amb un tall al costat. Tenia temps i enginy. Les poques tardes de costura que havia fet abans de l'esclat bèl·lic, li havien servit. A l'estiu tot és més fàcil.

Les tisores que no faltin.

El petit Bernat, el seu germà, ha caigut i s'ha fet una ferida a la cama, amb un rajol escarbotat. Amb un retall de roba fina li embena la ferida i ho remata amb un tros d'esparadrap.

Les tisores que no faltin.

Els cabells creixen descontroladament i cal anar polits. No li fa por retallar-los quan convé. No poden pagar barber, ni perruquera.

Les tisores que no faltin.

Ahir el pare va tenir pesquera. Que bé! Uns bons sards. Caldrà treure les tripes, tallar les agalles. Les tisores que no faltin.

Li agrada escriure. Fa un diari. Un diari on reflecteix situacions, emocions, anècdotes... Ja no queden llibretes, ni blocs. La part blanca dels calendaris que guarda any rere any, li serveixen. Ben retallats i recosits. Quan ensopega amb dates senyalades els deixa apart. Avui davant de mesos i dies per oblidar, se l'hi acut un ritual. En fa plecs i els retalla ben petits. Petits fins que semblin flocs de neu. Quan es barregen amb d'altres de colors, li recorda el confeti de festes i els guarda amb fruïció. Es queda pensativa mirant un full del juny de 1920. El plega en forma de paperina. L'enganxa amb farina i aigua. Quan sigui sec l'omplirà d'aquells bocins de paper.

Les tisores que no faltin.

Els instruments ja refilen. Les colles s'apleguen per anar a ballar. La nostra Elisa fa goig. El conjunt que s'ha fet li escau molt bé. Tothom ha trobat la manera d'abillar-se. Mentre enriolats s'expliquen les peripècies, els grans de les famílies els segueixen a distància. Alguns ensopits, d'altres absents.

Quan la festa està al seu punt àlgic, l'Elisa des d'un dels *palcos* de la sala, escampa els paperets. Els de baix ho entomen sorpresos. Caps coronats, inconsciència, disbauxa. Ningú s'adona com retalls de tragèdia s'esvaeixen a ritme de vals. Puntegen i salten, esclafant rancúnies, angoixes i por.

Les tisores que no faltin.

Te una veïna xafardera, fins i tot mentidera. Quin suplici aquesta dona. Ha fet corre que en Bernat li embrut la bugada. Les taques que no pot treure les encoloma al seu fill. El vailet feia bombolles lluny del terrat; els llençols ple de rotllanes fosques. Si l'aigua sabonosa es clara! A més, el vent les desplaça més enllà dels seu estenedor! Això n'és una, però n'hi ha d'altres i ben grosses. Que no para la maleïda!

L'altra dia es van trobar i s'he les van ben tenir: Al final l'Elisa va perdre la paciència i li etzibà: Llengua llarga! Aturat amb la teva xerrameca barata o no dubtaré en tallar-te-la. I si no saps treure les taques fes-hi forats. Les tisores que no faltin.

Sempre hi ha alguna cosa a retallar, escurçar, modelar, rectificar, destruir.

Tranquil, jo els hi diré

Neus Casas

Cada vegada que enfonsava els peus a la sorra mullada, la calma s'apoderava de la seva ànima. Necessitava aquella estona de retrobament per encarar el dia. La pau de primera hora del matí, sense cap més soroll que la brisa suau i freda, que venia a trobar-la des de llocs que no podia imaginar, el trencar de les onades i el sol despuntant des de l'horitzó, la feien connectar amb ella mateixa.

Arribava a la feina al voltant de les 10 del matí. L'esperava una sala freda. Però, jugant amb l'equilibri de què és o no políticament correcte, havia aconseguit donar-li dignitat i un mínim caliu, tot just el que necessitava per trencar les barreres del seu cap. Quatre plantes amb la capacitat de sobreviure amb un mica d'aigua i l'escalfor de les seves paraules. Algunes fotos que ella mateixa havia fet durant les seves passejades matinals la transportaven a la calma d'aquell moment. I la música. Tenia més de 20 llistes de l'Spotify de diferents estils, diferents combinacions, lentes, motivadores, tristes, íntimes. Cadascuna d'elles estava creada en diferents moments segons les seves necessitats i amb tots els seus sentits. Quan es trobava cara a cara amb el cas que havia de treballar aquell dia, decidia quina llista l'ajudaria a donar el millor de si mateixa.

Abans de començar es posava la bata blanca, d'una blancor nuclear, d'un blanc radiant. Planxada a consciència, tal com va aprendre a fer-ho del seu pare. Cada diumenge al vespre, entretant veia alguna pel·lícula, planxava les 5 bates blanques de tota la setmana. Primer netejava amb vinagre la base de la planxa i quan agafava la temperatura, rossejava amb *Toke* el coll i, a poc a poc, l'anava deixant llis i ferma, després els punys i a partir d'aquí, ja només amb aigua, anava passant l'escalfor i pressió de la planxa per la resta de la bata.

No els demanaven que anessin tan mudats, però per ella era molt important mostrar respecte en cadascun dels seus treballs.

Aquella delicada armadura de tela li servia per agafar un rol diferent. Mentre anava ficant els braços i s'anava cordant els botons, seguint un ritual digne d'una geisha, s'anava imaginant que una barrera protectora i lleugera mantenia intacte el seu cor, i a la vegada deixava fluir la delicadesa amb què li agradava tractar a qui tenia al seu davant.

Moltes vegades havia intentat imaginar aquell moment quan qui estava a la sala era el seu pare. Moltes vegades s'havia imaginat com li hagués agradat que l'haguessin tractat.

Al contrari que la majoria dels seus col·legues, ella necessitava informació que la connectés amb aquella persona així que, a l'informe que li pre-

paraven, hi afegia el que bonament podia aconseguir, normalment a les xarxes, sobre el nom que constava a la capçalera del paper.

Una vegada que havia trobat la música que l'inspirava començava a investigar, amb una delicadesa exquisida, amb un respecte profund, sense deixar cap detall pendent d'examinar, mantenint un diàleg proper i afectuós amb qui tenia al seu davant i amb la pressió de saber que darrere de la seva feina hi havia persones esperant respostes i que serien respostes que segurament marcarien la seva vida.

Mil vegades havia recordat el moment en què li van dir què havia passat i mil vegades havia reproduït aquella situació si hagués estat ella la que estava a l'altra banda.

Home de 49 anys, casat i amb dues filles de 12 i 15 anys. Va perdre la consciència de camí a l'hospital i va fer una parada cardíaca. No el van poder recuperar.

—Tranquil, jo mateixa m'encarregaré de dir a la teva família el que ha passat, de dir-los que efectivament no has patit i que els esperes allà on ets.

Oh Mami Blue!

Lourdes Cazorla Puig

Ja fa tres mesos que se'n va anar. Estava delicada i fràgil, però no esperàvem que marxés en aquell moment.

Jo em sentia il·lusionada en compartir el dia del meu sant amb ella. Un puja i baixa. La maleta sempre preparada per si de cas... Sortiríem de bon matí. Però després de sopar, una trucada. Incertesa. En un segon es capgira tot. Angoixa sobtada. Ningú a la carretera, silenci eixordador darrera cada giravolt, la por em rosega, el cor en un puny. No vaig arribar-hi a temps. No estem exempts del destí. Ja era el dia del meu sant. El meu nom l'havia escollit ella. Hi tenia molta fe. Avui penso que potser va triar aquell 11 de febrer per marxar.

Tot l'endemà, un sentit i acompanyat comiat. Ens van fer molt de costat, però és difícil deixar anar el record amarg de les mirades que t'acompanyen en el dol.

No hi ha degoteig d'aigua salada, les llàgrimes no vessen de sobte, no apareixen els sanglots fondos. En aquest trencament, tornaré a ser la mateixa sense la mare? Una profunda tristor em tenalla. Em costa respirar i em sento desvalguda. És un cop que es veia venir però no ens troba del tot preparats. El veiem, però només el volem intuir de lluny.

Torno a Arenys. La quotidianitat s'imposa, però cada migdia, a les dues, encara tinc l'anhel de rebre la seva trucada, el fix ja no sona. Cada dia, al voltant de les nou de la nit, on sigui que em trobi, penso que ella espera les meves notícies del dia. És instintiu, com si encara hi fos, però el buit em frena de cop i deso el mòbil un cop més.

M'he quedat desorientada. No encerto a organitzar els caps de setmana ni els dies de les vacances. Ja no em necessita. I així dia rere dia. No em necessita.

Avui torno a casa de la mare. Obro la porta i brolla sobtadament la cançó que jo cantava quan tenia quinze anys. Reconec que llavors el meu cant era superficial, sense posar atenció en el veritable sentit de les paraules que ara m'engoleix de cop quan encenc el llum:

«Oh mami, oh mami, mami blue, oh mami blue!

¿ Por qué tu casa tan vacía? Oh mami!

¿ Por qué cerrada noche y día? Oh mami!

Oh mami dime, ¿dónde estás? ma...

Oh mami, mami, mami!»

El menjador està en penombra. Just perquè arribi la llum a les plantes que ella estimava tant. Encara estan ufaneses. Potser esperen que torni per regar-les? Agafo aire i el deixo anar.

Cap olor a sofregit, ni a trinxat amb rosta, ni a escudella, ni el suau aroma de les pomes al forn em venen a trobar a la cuina, però la llum del sol il·lumina l'estança on cada matí compartíem el pa torrat amb mantega i la confitura de taronja i cabell d'àngel que amorosament ens preparava cada hivern. L'absent olor del cafè m'omple els narius. Quin buit tant gran!

La veig dins la vitrina on reposen les antigues tasses d'esmorzar i les copes de vidre que fèiem dringar el dia dels aniversaris. Puc sentir la seva veu clara: «les mateixes obres amb els mateixos manobres» i les nostres rialles ressonant. Se m'estreny el cor.

L'espígol impregna l'aire de la seva habitació, l'estança comparteix l'olor del cítric que desborda dels armaris.

Hem desat la col·lecció dels plats amb els que va guarnir amb molt d'amor les parets del saló i es fa present el buit de les seves mans. Per fer un pas endavant, hem pintat les parets de color verd, hi hem penjat quadres, hem canviat la funda del sofà, hem posat coixins nous i el meu cunyat ha repintat la resta de la casa. Intuïm que la seva mirada hi és. Amb la meva germana no gosem canviar res més. No volem fer ras i net. Ara l'aire és esmolat i estem atrapats en l'absència i el desconsol. Només tinc els ulls humits, i un glop d'aire encastat en l'estèrnum.

Haurem d'aprendre a viure aquesta primavera amb els lilàs florits que enguany ja no pot ensumar. Em deixo agombolar amb la idea de que l'amor que he rebut em lligarà sempre a ella i el vull desar com un tresor en el cor. Sentim que ens ha deixat molt més que els records.

El bany de vapor

Roser Díaz

Aquell passadís mig fosc, només il·luminat per uns subtils fluorescents groguencs, donava a un altre amb moltes portes laterals on es podien observar diversos tipus de banyeres, dutxes, lliteres i altres sales petites de les quals no s'endevinava quin era l'ús. Les parets estaven adornades amb rajoles i mosaics de flors verdes, grogues i rosades, que s'entrellaçaven a manera de laberint donant una nota de color en aquella semi foscor.

Tot es trobava embolcallat per un vapor grisenc, enganxós, xafogós i el que dominava era una barreja d'olors, entre càmfors, eucaliptus, roses i d'altres irreconeixibles.

Caminava i em deixava portar com si estigués flotant jo també dins d'aquella atmosfera i no m'importés gens cap a on m'adrecés.

Al fons del passadís, gairebé difuminada, una figura d'aparença femenina, amb una bata blanca, llarga fins als peus, m'esperava. Era just davant una porteta de vidre d'on també sortia un núvol de vapor molt espès. Sense paraules i amb un lleu somriure, em va ajudar a treure el barnús i m'obri la porta del bany de vapor. Després, desaparegué.

El petit habitacle, rodó com un úter matern, em convidava a entrar i, en un racó, on hi havia un banc de pedra, m'hi vaig arraulir, feta una bola.

El temps no comptava. Sentia el batec del meu cor cada cop més accelerat, però alhora m'anava arribant una onada de calma dolça.

Em trobava sola o potser més acompanyada que mai, jo amb jo, amb totes les meves pors, la claustrofòbia, la soledat, el neguit pel descontrol i l'angoixa de la mort. Em sentia a punt de desaparèixer, de fondre'm amb aquell baf, en el meu racó de banc.

Es tornaria a obrir la porta i apareixeria de nou aquella dona o havia estat un miratge?

Aquell món m'encisava, alhora que una part de mi hauria preferit fugir, era un repte.

De petita ho havia fet moltes vegades. Si d'aquí a un minut no passa cap cotxe per davant de casa, no et passarà res, si no, tindrè un problema o s'agreuja el que ja tinc. O jugar a no trepitjar ratlla saltant les llambordes del carrer.

En aquell silenci, només trencat pel soroll d'un rajolí d'aigua calenta que s'anava precipitant sobre unes pedres plenes de llot verd, sentia els meus budells remugar, quasi podia arribar també a percebre el cli-clic de les gotetes de suor que anaven caient del meu front cap a terra.

Vaig pensar amb el purgatori de Dante. Jo m'imaginava ser al peu de la muntanya i a mesura que anava pujant per cadascuna de les terrasses, que eren els pecats, m'anava purificant.

Hi havia esperança encara? On eren aquells àngels que deia que ajudaven les ànimes i les guiaven? Em trobava doncs en un lloc de transformació, del qual només en sortiria amb patiment i penediment? Penediment de què?

Això dels pecats, ara em fa riure, però de petita sentia aquesta mateixa por que ara revivia aquí dins. La foscor, el més enllà, la soledat i la mort.

Respirava, respirava i omplia els meus pulmons d'aire, un aire calent, que em cremava els narius per dins i a través de la gola, arribava fins al més intern del meu cos. Però era un efecte curatiu, en podria dir purificador. Volia que durés molta estona, em començava a sentir cada cop millor. Fum, vapor, escalfor, soroll d'aigua, fins em semblava sentir una lleu música des de qui sap on. Havia arribat al cim de la muntanya? S'obriria la porta? Pregava perquè aquells minuts duressin eternament.

De sobte, abstreta en els meus pensaments, no em vaig adonar que aquella dona, potser amb aspecte d'àngel, m'estava mirant i somreia. M'allargava la mà per ajudar-me a sortir i amb una veu molt dolça em preguntà: Com li ha anat l'experiència?

Jo només li vaig contestar: Molt bé, però em pot dir on soc?

En Galvany de la perera

Joan Fabregà i Bosch

5 febrer 2025

Aquest personatge arenyenc era baix, xaparro i portava un gran bigoti de puntes desmaiades. De la seva cara un xic feréstega, sorgiren un ulls que tallaven de debò. Tota la pell que la roba deixava entreveure era ben negra de la pols del carbó que hi portava ben empegat. En Galvany es guanyava la vida fent de carboner. Tenia la botiga oberta a la platja Cassà, al costa de la fonda de ca la Francesa.

Just en arribar-hi us topàveu amb unes enormes piles de carbó de tota mena i amb el carboner, qui, amb el sedàs a la mà, l'anava garbellant enmig d'un núvol etern de pols negra que us privava de veure-hi i de respirar, a més de deixar-vos la pell i la roba que feien llàstima de mirar. Ell, tot i ser baixet, era molt forçut i es carregava les sàrries plenes a l'esquena com si fossin sacs de plomes i portava al cap una senalla enorme sense que li caiqués, balandrin-balandran.

Sovint aprofitava uns moments de descans per anar xano-xano fins al Casino, del qual era soci a fer el cafetó i un bon xeflis amb els companys de cada dia; esperava sens falta aquestes estones, també tenia una veritable passió arrelada i desbordant: gaudia d'una horta amb gran plantació de pereres plantades, era la seva fruita preferida. Sempre que podia esgarapar uns moments a la seva feina es rentava les mans, s'espolsava la roba de la manera que fos i sortia pel fons de la casa cap al carrer de Sant Joan. Només traspasar aquest, ja es topava amb la porta d'entrada al seu hort adossat a la penya del cementiri.

A l'instant brillaven els seus ulls, es dilataven els seus narius; en aspirar amb deler les sentors de terra bona i treballada, el cor se li eixamplava i gaudia com només ell i Déu sabien: posava adob a les pereres, les regava, les esporgava; i així començaven a florir, les emmirallava. Quan les peres eren madures, les anava recollint amorosament i se les enduia a casa per poder-les assaborir amb tota la família. Estic segur que, si li haguessin preguntat quants arbres perers tenia a l'hort, us hauria concretat la quantitat exacta.

El matrimoni Galvany va tenir tres fills: dos vaillets i una noia. De bell antuvi, els nois van seguir la professió del pare. Tornant al personatge, direm que una de les moltes vegades que estava conversant amb els companys del Casino, el tema derivà cap al diantre de peres i pereres del seu hort i, també com altres vegades, en Galvany s'exclamava de la gent malvada que li entrava a fer-li destrosses. A mesura que s'anava explicant, la seva indignació anava creixent, i no parava de blasmar aquell acte incívic que, a més malmetia els arbres i el privava de cruspí-se una fruita que era

ben seva. Tant es va plànyer aquella tarda, que un dels qui l'escoltaven des d'una taula propera s'aixecà i ficà cullerada a la conversa. —*vinga home, no us queixeu tant! Això rai, encara us en podrien venir de més grosses!*

A en Galvany ja se li regiraren les tripes només de sentir-lo, però fent un esforç, s'empassà la saliva i no li contestà, procurant foragitar els negres pensaments que li suscitaren aquelles paraules.

Per cert aquell any la collita de peres es presentava bona com mai, tant que cada vegada que arribava a l'hort, li queia la baba en veure aquell be de Déu de fruita; el neguit l'obligà a posar més troncs en forma de forca per aguantar l'enorme pes que eixonava les branques. D'aquesta manera no s'esqueixarien i salvaria els perers. Així ho havia explicat al Casino, mentre el cafè anava cap avall. S'aixecà de la taula i tornà a casa amb un rau-rau al cor. Mentre traguava carbó d'ací d'allà el malestar no el deixava.

Aquell que li havia fet un pronòstic de tan mal averany, passà taula per taula preguntant als seus companys de fatxenderies si podia comptar amb ells per a jugar una mala passada al carboner i organitzar una d'aquelles malifetes que es recorden durant anys i panys. Per assegurar-se'n els va fer la pregunta d'un a un; però es veu que hi havia un home que no estava disposat a seguir-li la veta i li donà una resposta bastant evasiva. Quant aquest marxà, reuní tots els qui estaven d'acord amb els seus propòsits i, els tornà a posar al corrent. Després els exigí un silenci total, no fos cas que el que se'n havia anat fos el xerreta, portés la notícia a can Galvany i tots els seus plans anessin a can pistras. Així que els va haver exposat el seu pla, els cità a l'endemà a mitja nit a la pujada del cementiri, insistint en el que els havia dit.

Aquell fatxenda però, no va saber mai que els seus temors varen esdevenir realitat. Quan en Galvany va saber pel company que entrarien a la seva horta per fer-li una destrossa de peres, va preparar la resistència: en començar a vesprejar, sortí pel darrera de casa seva amb una estaca a la mà i se'n anà cap a l'hort. Feina va tenir per enfilar-se a una perera i a dalt es quedà esperant l'hora de repartir estopa a tort i a dret. Per la altra banda, els del Casino anaren arribant al lloc convingut; cadascú portava un llençol blanc i un plat amb sal granada; un d'ells, a més portava una ampolla d'esperit de vi de cremar i una dosi de safrà, vaja tot el que calia per completar la festa.

El que portava la veu cantant menà a un parell que es dirigissin fins al cementiri i en un senyal convingut, es dediquessin a obrir i tancar el gran barri de ferro de l'entrada, per tal de preparar l'escena amb els garranyics de les frontisses. Quan arribà l'hora, el barri començà a grinyolar amb insistència. Llavors la resta saltar la paret del cementiri i començà a baixar la penya silenciosament fins assolir el pla. Aquí s'aturaren, es vestiren amb els llençols i es posaren els plats a les mans, el qui portava l'esperit de vi l'anà tirant damunt la sal i el safrà, i anà encenent la barreja de cada plat. Llavors començaren a caminar pausadament, aquella barreja produïa un efecte d'ultratomba. En renglera, s'anaren endinsant a l'horta.

El qui manava i obria la marxa es despenjà parafrasejant una sonsònia a tall d'absolta: «*quan jo era viu... em passejava per aquest regadiu... i ara que soc mort em passejo per aquest hort...* Feu unes passes en silenci. Després adreçant-se al que el seguia, continuà salmejant: «*Tu, animeta, que em vens al darrera... tira en Galvany daltabaix de la perera...*».

L'escena era captivadora: aquell seguici fantasmal i aquella salmòdia tan fúnebre, empixonar el carboner, pel que experimentava. Saltà de l'arbre de tomballons i fugí cames ajudeu-me. No parà fins que arribà a casa seva, esperitat i panteixant. I, cuita-corrents, tancà la porta amb pany i forrellat.

Un cop lliures i sense cap destorb, aquells galifardeus feren una destrossa esfereïdora de branques, sense guaitar la gran quantitat que en destruïren perquè encara no eren prou madures. De les millors n'ompliren un gran llençol que, entre quatre i ben lligat, traginaren al Casino. Aquí tot va ser fer xerinola, trascolar uns bons vasos de vi i de licor i afartar-se de peres com uns lladres; mai millor dit.

L'endemà al Casino no es parlava d'altra cosa. Una processó vinguda del més enllà propicià unes cagarrines fenomenals al pobre Galvany, que no parà en tota la nit de trescar del llit a can felip.

La distància d'un llençol

Barbara Morera

L'olor de les 7 del matí, del dejuni i dels nervis. L'olor de la rutina quinzenal: d'antisèptic, sèrum i cansament. L'olor de mascareta, a punxades, a química, i aquell dia, l'olor de pluja. "Seu, ja ens ha arribat la teva medicació." Butaca: sabates fora, màxim confort après després d'anys de repetir el ritual. "Una punxadeta, respira...". L'olor a sèrum es transforma en gust que s'escola per les venes fins arribar a la gola. "Ja està, ja ho tenim, comencem!". Tanco els ulls, respiro, miro de no pensar, de no avançar-me, de no sugestionar-me. La llum dels fluorescents travessa les meves parpelles tancades i un calfred recorre tot el meu cos. Olor a química... obro els ulls i estàs tu. Em mires de passada, portes auriculars i no sents com plou. "Sí, gràcies, així millor, és que sempre tinc fred." I m'estiro el llençol que m'acosta la infermera per sobre, que m'abraça el cos i l'ànima. Torno a tancar els ulls, vull marxar lluny: al mar, les onades, la brisa, l'olor a sal; però no puc, no aconsegueixo notar l'olor a sal; se m'ha barrejat amb un altre perfum. És una olor nova, ve de la meva esquerra; giro el cap i agafo aire. Estàs assegut a la butaca intentant fer-la anar. Inspiro per segona vegada. Et puguen les cames i et baixa el cap. Respiro per tercer cop. Et miro, ets tu; tu ets l'olor.

Jo no parlo de les meves coses; són coses meves, ningú n'ha de fer res. Tot va anar així per casualitat. Avui és el primer dia i vaig una mica perdut. Bé, conec l'hospital -hi he treballat-, per tant, no vaig perdut en això: vaig perdut en allò altre. Vinc sol; aquí tothom sap qui sóc. No m'agrada portar gent de fora, està bé així i no passa res. Són les meves coses. Hauré de venir dijous i divendres cada setmana durant un mes; ja m'ho he combinat amb la feina. Fa més de 15 anys que hi treballo. Els dijous i divendres arribaré una mica més tard, a mig matí, però ja he deixat dit què s'ha de fer, així que no passa res. Sort vaig tenir de l'accident. El cotxe em va empènyer uns trenta metres endavant. Vaig anar a casa a dutxar-me i, en baixar, la policia em buscava. Estava ple de sang i necessitava una dutxa, vaig dir. Em van dur a l'hospital en ambulància; jo, que sempre anava davant o de peu a darrere, avui anava estirat. Quatre costelles trencades, un tendó del turmell i una fissura a la tibia. També van trobar allò altre a l'esquena. I per això estic aquí. Coses meves. A la butaca del costat hi ha una noia; respira molt i tanca els ulls. Li han portat un llençol per tapar-se, potser jo també n'hi demani un. Em mira, i els seus ulls m'atrapen perquè em veuen per dins.

I de sobte, dos ocells van volar sota la pluja i, de sobte, van saber que podrien arribar allà on volguessin. ~

L'ombra de l'elefant

M. Dolors Paronella

Va xipollejar pel riu. Es va submergir al riu. Va navegar pel riu...
I ara contempla al riu.

Delia té una oculta cabana que comparteix amb el seu món més íntim. Constança és la seva companya inseparable, i gaudeix també de l'amistat manifesta de Mnemòsine, sempre atenta i propera a Dèlia. L'àngel de blanques ales no s'allunya massa de Constança que necessita un alè d'eternitat quan el desànim intenta accedir a la vida del petit grup.

Cau el dia a prop del riu, i Dèlia contempla l'aigua que corre lleugera tenyida del color rosat de la tarda. Una tonalitat especial apareix pel costat dels turons i lentament s'escampa pel firmament més immediat. Una grisor imperceptible la inquieta primer, obligant-la després a accelerar el pas fins a la cabana. Una claror nova, o potser una mena de foscor que subtilment s'estén per l'horitzó. S'apropa la nit, però no és la nit. Fuig a la cabana, i d'allà no es mou, se sent més protegida en la intimitat del seu espai...

Tancada en el seu món es retroba amb Constança. És la unitat perfecta en els moments difícils.

La lluna apareix per la finestra de l'acollidor espai, avançant pausadament per l'obertura emmarcada en la blanca paret. Dona llum a la nit. Una nit en la qual una trompa llunyana comença a sonar, és un crit sord, com d'animal ferit. La lluna s'esmuny darrere les muntanyes i desapareix la blanca claror dispersa per l'habitació. Una gran ombra avança implacable i la terra sent el trontoll d'unes potes poderoses que sostenen la foscor. Com un elefant colèric recurrent el planeta.

Un plor reprimat s'apodera de Dèlia que dubta entre el somni o la realitat. Només anhela el dia, la claror, la certesa del que està succeint. I busca la mà de Constança que amb el seu contacta li recorda una altra perspectiva, una mirada més àmplia, una confiança perduda.

I arriba el matí, i amb la llum apareix Mnemòsine que consola a Dèlia. I com una ombra blanca l'Àngel s'uneix a Constança.

Davant la mirada entristida de Dèlia Mnemòsine li va mostrant les crisis de la humanitat:

—Crisi i ressorgiment estimada Dèlia, així transcorre la història.

L'àngel s'apropa a Constança i li xiuxiueja:

—Un cosmos immens, secret t'ha portat fins aquí. Ho comprendràs. Apropem-nos al riu!!

La proposta és ben acollida. Sota un cel agrisat caminen fins al riu. El silenci és total. Aquest silenci omple d'angoixa el curt camí.

On és l'aigua? S'apropen més. Tot roman quiet.

L'aigua baixant amb alegria, s'ha convertit en una capa de gel freda, silenciosa. Les mirades plenes de preguntes s'intercanvien...

L'àngel trenca el silenci expectant. Amb la veu inaudible del qui parla a l'interior, demana la quietud profunda, els pensaments allunyats.

I escoltant amb el cor i deixant parlar el silenci, comencen a sentir una lleugera remor d'aigua, un doll que baixa per sota, un riu imparable de vida.

El riu és aquí! La vida continua la seva remor profunda, el gel no l'elimina. Submergida, però constant, segueix el seu curs secret fins a l'escalfor d'un nou sol que destrueixi el gel de la banalitat, la indiferència, l'odi, la destrucció...

Un alleujament, un somriure esperançat, una gran abraçada és la llavor d'un nou començament.

Prop d'un riu gelat, neix un rierol de vida.

Salsa de tomàquet

Carolina Planells

Novembre 2024

Amb un sospir va acabar de pelar i trinxar les cebes, i es va eixugar les llàgrimes amb la màniga. Mira que piquen aquestes cebes del dimoni! Però potser millor. Així les llàgrimes de la ceba es barrejaran amb les seves i tindrà una bona excusa si algun col·lega entra a la cuina i la veu plorant.

Feia temps que tot anava malament. Havia trencat amb el nòvio, aquell imbècil l'havia deixat per sortir amb la seva millor amiga. I tornar a casa al vespre després de la feina era pitjor que treballar, ben sovint hi havia crits i a vegades queia algun mastegot. Els estudis abandonats era el que li sabia més greu, li agradava l'escola, però necessitaven el seu sou, ara tocava pensar.

La feina al restaurant no estava pas tan malament. Llàstima que havia de treballar a la cuina. S'hauria estimat més fer el servei de sala, així hauria vist els clients i hauria pogut parlar-hi una mica.

Sovint s'imaginava lluny, molt lluny. Somiava que li havia tocat la loteria i es veia prop d'una piscina, amb un bikini de color rosa lluent i un « cocktail » a la mà. No n'havia tastat mai cap, però li semblava imprescindible, tenir un cocktail a la mà. Es veia estirada a una gandula, amb un noi ric, guapo i intel·ligent al costat. No, ric no calia, la rica seria ella. Però guapo i intel·ligent, sí. S'hauria comprat una casa amb piscina en una illa llunyana i exòtica del Pacífic. La mare sempre li diu que té el cap ple de pardals, però per somiar no s'ha de pagar!

Mentre va somiant va fent la feina. Renta els estris, els eixuga i els posa a lloc. Es posa de puntetes per agafar una llauna grossa de tomàquets per fer la salsa. Amb l'obra-llaunes dona la volta a la tapa metàl·lica. De la llauna en surt un fum espès de color blanc. Es queda parada. Surt fum d'una llauna de conserves? Deu estar caducada des de fa anys! L'agafa per llençar-la i sent un pessic a la mà, ai! S'adona que hi ha alguna cosa al mig del fum, com un animalet. Quin fàstic, està tan caducada que hi ha bitxos i tot!

Però l'animalet li parla. Se'l mira bé i veu que no és un animal: és un senyor molt petit, amb turbant, babutxes i anells amb gemmes als dits. La saluda i es presenta: es diu Ramenallà, i fa anys va estar condemnat a viure dins d'aquesta llauna de tomàquets, per golafre. Li diu que es delia per sortir. Que moltíssimes gràcies, li estarà agraït tota l'eternitat d'haver-lo alliberat. La noia s'hi acosta, se'l mira i li toca el barret i les babutxes, tot és vermell. L'home és de color vermell de cap a peus.

No se'n sap avenir, ha llibertat un geni, com el de l'Aladi! Però en lloc d'una làmpada d'oli, és dins una llauna de tomàquets? Deu ser un geni mo-

dern. Ara, com a premi, segur que li dirà que demani tres desitjos. Pensa de pressa que li podrà demanar: guanyar a la loteria? La casa amb la piscina? Que torni el seu novio i li digui qu'ell també l'estima? O potser hauria de demanar diners pels pares que van tan justos? El geni li llegeix el pensament i mou el cap d'una banda a l'altre fent que no, que no, que no li podrà realitzar cap desig, no. Amb veu fluixeta, una mica desolat, li fa saber que l'haurà de fer petiteta. Què vol dir fer-me petiteta? I els tres desitjos? La toca amb un dit i la noia va minvant, minvant, fins a tenir la mida del geni. Ell l'agafa de la mà, l'entra de pressa dins la llauna i amb el dit màgic la torna a tancar. Respira alleujat. El malefici deia que s'estaria a la llauna fins que algu el vingués a lliberar i el reemplaqués. El seu només era un malefici de reemplaçament. Ell no té cap poder de debò, és un geni de baixa categoria, un aprenent. Content de ser lliure, es dutxa sota l'aixeta de l'aigüera, se seca en un no rès, desplega l'estora màgica i surt volant per la finestra.

En Joan, el seu col·lega, entra a la cuina en aquell moment i veu una mena de vespa asiàtica vemel·losa sortint per la finestra. La noia no hi és, i s'han d'espavilar que van tard. Agafa l'obridor i la llauna de salsa de tomàquet que és sobre el taulell...

Araceli

Carme Porcel Ramon

20 novembre 2024

No s'ha aixecat pas tard. Ha tingut un son encalmat com el dia —fa molt bon oratge. Com un autòmat es dirigeix cap a la finestra de guillotina i desplaça amb facilitat la fulla inferior cap avall, i després, amb esforç, la superior cap amunt —a voltes se li encalla i ha d'esperar que la Cata ho faci. Vol que la llum i l'aire impregnin l'habitació, que escombrin la foscúria i l'olor espessa del dormitori.

Sense entretenir-se, se'n va a la cuina, que molts li envegen, no pas perquè sigui espaiosa sinó per la cisterna. Agafa la galleda de ferro, força alta i estreta, la baixa fins que sent *xof!* i a l'instant la puja bastant buida, manualment —la politja ja fa temps que no funciona. Aboca l'aigua en una gerra i en beu un glop, s'ha acostumat a no prendre cap altra beguda.

S'acosta a l'atrotinada gàbia que està penjada d'un ganxo, retira el tovalló blau que la cobreix, n'obre la porteta i en treu l'abeurador i la menjadora. “Bon dia, Tina, bon dia, Guillemot”, els diu en veu baixa. Els periquitos, amb el seu caparró groc i el seu cos verd fluorescent, són la única nota de color en la vida de la seva mestressa. Els parla i sembla que se l'escolten, perquè de seguida xerrotegen. Ella els pot explicar tot el que brolla sense aturador del seu cervell, perquè no la jutgen, ni li retreuen ni li recriminen res.

S'obre la porta —no es tanca ni de dia ni de nit— i la Cata li porta l'esmorzar. Entra a la cuina. Avui una ensaïmada llisa de Can Rafel, la preferida de l'Araceli. Ha anat a aquest forn que li queda més lluny per a complaure-la. Potser així quan torni a les tres, se l'haurà menjada.

Sí que l'esbocina i la tasta, la troba bona, però té pressa, s'ha de posar a dibuixar abans que no la renyin. “Mama, mama, ja ho faig”. Cobreix la pasta amb el mateix tovalló blau dels periquitos. Surt al pati, disposa els llapis, la llibreta, la goma d'esborrar, però avui no troba el petit estri metàl·lic que utilitza per fer punta. Això la trastorna. “Mama, mama, ho buscaré.” Es mira els darrers esbossos. No acaba gairebé mai el que comença perquè, de sobte, quelcom d'imprevisible passa pel seu magí i plega veles.

Amb negre fa una nena molt simplificada, la nena, la Maria, amb contorns indefinits, i al seu voltant tons apagats, però que contrasten, grisos, blaus i verds. Dóna una sensació irreal, etèria. Afegeix més gris que reforça el caràcter misteriós de la figura. “No, no.” Arrenca ell full i el destrossa. “Mama, mama, espera”. Amb traços imprecisos recomença una figura més espectral, s'atura i se la mira, agrega colors que desmaterialitzen el personatge. Plora.

S'obre la porta. La Cata li porta el dinar. Entra a la cuina. "Araceli, sa ensaïmada en es plat!". En un bol li posa *oli i aigu*, ben poca cosa és aquesta sopa sense carns ni verdures, però és el que es pren a diari, ni que faci calor. I li porta un cistellet amb tres *robiols* diferents —encara que és del tot segur que no els tocarà— i una poma dolça i cruixent ja pelada. No pot quedar-se amb ella i se'n va amb el cor encongit.

"Tina, què fa na Tina? I tu Guillemot? Xerrar, xerrar, xerrar." L'Araceli els dona un bocí de fruita que picotegen amb avarícia. Ella amb parsimònia empassa la primera cullerada, i crida "Mama, mama, m'ho acabaré. Paciència!" Els segons, els minuts s'escolen, un quart, dos quarts, tres quarts, i a la fi ha buidat l'atuell. Ja en té prou i puja al primer pis.

Passa la tarda dreta al *boinder*. Com sobresurt de l'edifici, li sembla que està al carrer. La gent que passa la saluda, i ella mou una mà com faria una reina en una desfilada. Com la seva casa està molt a la vora del port, a mitja tarda li agrada sentir xisclar les gavines, que embogeixen quan arriben les barques de pesca, i obre llavors dues de les finestretes. A vegades llença un troç de pa i observa l'empedrat, i sí, molt de tant en tant una au famolença l'arreplega.

S'obre la porta. La Cata li porta el sopar. Entra a la cuina. Els *robiols* reposen impertèrrits. No se'ls emporta i li deixa un tall de coca pintada. "Araceli, es sopar."

Baixa quan la veïna ha marxat. "Tina, què fa na Tina? I tu Guillemot? Xerrar, xerrar, xerrar." Amb el tovalló blau tapa la gàbia. "Mama, mama, menjaré. No em renyis!" S'emporta la coca al llit. S'endormisca. Es desperta alterada. La sent, la reconeix, la crida, la nena, la Maria. S'alça, surt a fora i truca al costat. La Cata la fa entrar, la calma, i així dia rere dia.

No s'obre la porta. La Cata no porta l'esmorzar. La Cata no entra a la cuina.

La Tina i en Guillemot ja no són a la gàbia.

L'Araceli tardarà encara molts anys a poder sortir de la seva.

¿Me lo pongo, o me lo quito?

Jon Porter

Habíamos tardado unos cuantos días en llegar a Dinamarca en *autostop*, pero por fin allí estábamos. Encaramada en lo alto de una colina desde donde se divisaba el Mar del Norte, la granja *Lynetten*, con su casona y techo de paja dominaban un paisaje idílico rodeado de cultivos veraniegos. ¿Os apetece ir a darnos un chapuzón? nos preguntó mi amigo Jørgen en cuanto aparcamos las mochilas. Tras habernos presentado a su novia y a otro par de chicos y chicas algo mayores que nosotros y todos ellos compañeros músicos de nuestro anfitrión, nos pusimos en marcha hacia el mar. Ese día hacia un sol nórdicamente espléndido que además de su deslumbrante luz casi blanca incluso infundía una buena sensación de calor.

Eso de escuchar es un arte mucho más fino de lo que parece, y tiene poco que ver con la capacidad auditiva. Se pueden oír las cosas sin enterarse y se pueden descubrir otras sin darse cuenta de que en realidad ya las sabíamos desde hace tiempo.

Como buenos cristianos, Manolo y yo habíamos echado mano de nuestras toallas y bañadores y no nos había llamado en absoluto la atención que los amigos fueran hacia la playa en sandalias y pantalón corto, charlando entre ellos con las manos en los bolsillos. Llegados al borde del mar, tanto ellos como ellas simplemente se desabrocharon los pantalones y los dejaron caer al suelo. La demás ropa siguió la misma trayectoria, con las camisetas primero saliendo hacia arriba, arrancándosela los chicos por encima de la cabeza con un gesto típicamente tosco, mientras que las chicas realizaban esa misma maniobra con una fluidez y una gracia contundente. Luego todos y todas se quedaron como les había parido su madre.

Allí, algunos corrieron para zambullirse en el mar mientras que otros se adentraban lentamente, para dejar que el agua les fuera refrescando por barrios, hasta finalmente sumergir la cabeza entre las olas. Si no se moja la cabeza y el pelo, como fui aprendiendo con los años, uno ni se ha bañado en el mar, ni tampoco ha terminado de llegar a donde ha venido.

Manolo y yo estábamos figurativamente boquiabiertos, pero como buenos viajeros quinceañeros nos hicimos los suecos y permitimos que la gravedad se apoderara de nuestra ropa sin cumplir con la liturgia de la toalla y el bañador. Yo no sé si los que comulgan experimentan un milagro similar cada vez que lo hacen, pero desde aquel día, cada vez que me quito la ropa frente al mar, siento renacer una libertad y un bienestar que no se parecen a nada más que a mí, comulgando con el paisaje. Y cuando me echo al agua y acabo metiendo la cabeza, por un instante tengo la

sensación de cumplir con un rito milenario de purificación a través de la comunión entre lo líquido que realmente soy, y el mar, el río o el lago que me acoge en su propia liquidez, como si yo formara parte de él.

Esos días en *Lynetten* se han plasmado en mis recuerdos como un antes y un después, debido a la libertad y a la música compartidos, pero también debido al placer que descubrí al vivir desnudo y al solo vestirme por necesidad si hacía frío. Me acuerdo en particular de encontrarme cantando en lo alto de una escalerilla, vestido solo con unas botas de jardinero y un sombrero de paja, haciendo equilibrios mientras encalaba la chimenea de aquel bonito lugar. No me explayaré en detalles, pero solo añadiré que esa inofensiva pintura blanca dio también para algún divertido momento de pintarrajearnos iniciáticamente la cara y el cuerpo, o para dejar nuestras manos impresas allá donde en cualquier otro lugar hubiera correspondido llevar un mínimo de ropa.

Para Manolo creo que la experiencia fue igual o más intensa. Yo venía de una familia donde se escondía muy poco, pero él de una donde lo no dicho y lo no visto ni por ver, llenaría más sacos que lo que sí se ponía encima de la mesa. Una familia de cinco hermanos con el compás fijado por el Opus Dei, y sobre todo atenta a las cosas de quita y pon que es lo propio de la ropa. Si algún día me vuelvo a encontrar con ese amigo de la adolescencia, se lo tendré que preguntar.

Desde entonces me he encontrado con muchas actitudes hacia la ausencia de indumentaria. He ido viendo y aprendiendo que la desnudez es algo que tiene tantos o más matices que la ropa misma, y también he ido descubriendo que estar en cueros no es lo mismo que estar o sentirse desnudo, como les pasó repentinamente a Adán y a Eva.

No es lo mismo quitarse la ropa, o que te la quiten.

Con la misma falta de atuendo he experimentado la caricia del agua a lo largo de todo el cuerpo, sumergido en los ríos o aporreado por las cascadas, sin el menor contacto contra piel, de materias elásticas o textiles. También he sufrido en mis carnes el azote de la grava con la que me lapidaba piadosamente un furioso hombre en bañador cuya mujer venía a la playa en burqua y que no concebía del baño de la misma manera que yo. Seguramente ambos considerábamos que el otro se merecía ir al infierno, yo por exponer mi cuerpo a cielo abierto, y el por tener encerrada a su mujer en un saco en plena playa durante un día de calor. Ese hombre y yo éramos pecados opuestos. Larga vida.

Esta divergencia de actitudes siempre se ha dirimido en contra de los que optamos por nadar sin nada, porque los que predicán la filosofía opuesta van apoyados por la religión y por tabúes milenarios que también son la base de la industria textil y de nuestra historia de pieles, taparrabos, togas y capas.

Y luego, igualito que con las religiones monoteístas que supieron aprovechar las supersticiones de las creencias idólatras, alguien inventó la bomba atómica, mientras que el más malo de todos inventó el Bikini.

Esa magnífica prenda contiene todas las contradicciones de las culturas humanas, tapando lo que subraya y exponiendo lo que oculta. El Bikini confirma de una vez por todas, la económica filosofía de que menos, es más, si, pero también eso de que cubrirse un poquito incita más al pecado que el andar desnudo.

Cuando yo voy a una playa nudista, que en algunos sitios llaman más acertadamente *playa naturista*, veo gente. Algunos con ropa, y otros no. Allí los hay de todas las edades, de todas las formas y de todos los colores. Pero lo que hay, es gente sin ropa, tomando el sol, o retozando en el agua. Sin embargo, en las playas *textiles* donde van los no pecadores, pero también los mojigatos, en esas playas donde juegan los nenes con cubo y pala al lado de sus estupendas mamás en bikini, lo que yo veo son mujeres *casi* desnudas, y ese *casi* lo cambia todo y me desconcentra de mis sabias lecturas.

¿Porqué trastorna más el casi que el nada? ¿Cómo es posible que tres pedazos de tela de 20 centímetros cuadrados puedan desviar mi atención desde las rectas líneas de lectura a las que quería dedicarme, hacia las pecaminosas curvas tan puestas en valor por unos trapitos atados con cuerdecitas? No sé la respuesta, pero lo único que concluyo es que lo textil nos protege del mundo, pero también nos une a él, con un arte y una sabiduría únicos y cuyas infinitas declinaciones en formas, texturas y colores nunca dejan de sorprender.

Mañana de domingo

Valentina Pujol

11 marzo 2025

P^{io-pio-pio.}

Todos los polluelos de los alrededores llaman a sus progenitores pidiendo comida. No hace mucho que han salido del huevo y están hambrientos. Parece que han nacido a cientos. Su canto es insistente y denota impaciencia. Al oírlos, te imaginas un montón de pequeños piquitos levantados al cielo, piando sin cesar. Envuelta en mi edredón, los escucho y me siento como en una nube.

¡Qué bien se está en este duermevela de mañana de domingo! Con la calle en silencio —sin coches ni motos— y arrullada por el canto de los pajaritos. Así cualquiera se levanta de buen humor. ¡Cómo me gusta la primavera! Los días se alargan y nos alejan poco a poco de los oscuros y tristes días de invierno.

Pio-pio-pio.

Dan las ocho en el reloj de la iglesia. Las campanas desgranán perezosas el toque de los cuartos, seguidos de los toques de la hora. Los cuento. Siempre me ha gustado hacerlo, pero a veces me pierdo en mis pensamientos y me descuento. Entonces espero un par de minutos para contarlos en el repique.

El pueblo se despereza poco a poco. La vecina del segundo ha subido la persiana. En la calle, dos mujeres discuten sobre el ruido de los jóvenes cuando, de madrugada, salen de los bares. Yo tengo suerte y nada me despierta. ¡Uy! Los que parece que también se han despertado son los hijos de mis vecinos. Les oigo parlotear con su lengua de trapo; seguro que están tramando algo. Son gemelos y me recuerdan a Zipi y Zape.

Pio-pio-pio.

En la lejanía, oigo el ruido del mar que me arrulla. Parece que hoy está un poco agitado si no, no lo oiría desde la cama. Las olas suben y bajan, suben y bajan. Al subir, se escucha un ruido fuerte cuando rompen contra la orilla y, al bajar, suenan burbujeantes mientras arrastran hacia el fondo arena y piedrecitas de la playa.

Splash... . Sssshhhhh
Splash... . Sssshhhhh

Con pena dejo a los pajaritos con sus cantos de llamada y me levanto. El día de hoy se merece un desayuno de hotel en la terraza frente al mar. Me preparo el zumo y el café, me hago tostadas, cojo un yogur de la nevera y caliento la leche. Preparo una bandeja, lo coloco todo bien y me la llevo a la terraza.

Splash... . Sssshhhhh
Splash... . Sssshhhhh

¡Qué bien se está! El sol ya calienta, aunque solo estamos a final de marzo. En el mar, algunos veleros a lo lejos, con sus velas blancas parecen una bandada de gaviotas y más cerca, un puñado de jóvenes con sus trajes negros de neopreno disfrutan de las olas en sus tablas de Paddle-Surf. En la arena, algunos perros con sus propietarios dan el primer paseo de la mañana y, en un extremo de la playa, un grupo de personas está haciendo Tai-Chi.

Splash... . Sssshhhhh
Splash... . Sssshhhhh

Desayuno despacio, disfrutando del momento. Es como un pedacito de felicidad. Hay que aprovecharlo a tope cuando la vida te da un regalo tan especial. Es una mañana tan perfecta que no puedo evitar gritar ¡Buenos días, vida!

Tema: Aparença

Títol: “La Caixa de la Vida”

Jordi Zaragoza M.

5 juny 2025

Aquell dissabte al matí, una capsa de cartó, gran i discreta, havia arribat a la porta com si continguéssim un secret antic. El pare la sostenia amb delicadesa, El nen el mirava amb una barreja d'expectació i recel.

—Què és això, papa?

La tapa transparent deixava veure l'interior: branques verdes de morera escampades sobre un llit de paper, i sobre elles... cucs. Blancs, arrugats, lents. Una dotzena, potser més, es retorçaven com si busquessin el seu lloc al món.

El nen va arrufar el nas.

—Puaj! Són lletjos... semblen coses malaltes.

—Són cucs de seda —va dir el pare, sense deixar de mirar dins la caixa—. Jo els criava de petit. Vull que tu també visquis aquesta experiència.

—I per què? Per què he de mirar bitxos tan lletjos cada dia?

El pare no va respondre immediatament. Es va ajupir fins a quedar a l'altura del seu fill, i amb un to convincent, va dir:

—Perquè dins seu hi ha vida, exemple i bellesa. Però ho has de saber trobar.

Els dies van començar a passar. Cada matí, després d'esmorzar, el nen s'acostava a la caixa amb la seva llibreta a la mà. Li agradava observar i anotar coses, tot i que ho feia amb una certa mandra. “Dia 1: continuen lletjos. Dia 2: es mouen poc. Dia 3: mengen sense parar, semblen màquines”, escrivia.

—Tenen una mica de gràcia quan s'estiren —va comentar un dia sense voler—. Com si intentessin ballar.

—Ah, ja comences a veure —va dir el pare, content.

Però no era del tot cert. El nen encara veia criatures toves, sense forma definida, que no despertaven admiració. Així i tot, alguna cosa en ell començava a cedir, per la rutina, la dedicació diària, o la responsabilitat de tallar fulles fresques al parc i veure com desapareixien menjades per aquells animalons.

Va arribar el dia en què un d'ells va deixar de moure's. Només un. El nen es va espantar.

—Papa, crec que aquest s'ha mort.

—No, està començant la metamorfosi —va respondre el pare—. Observa.

Amb un moviment gairebé imperceptible, el cuc va començar a teixir. Un fil fi com l'alè sorgia de la seva boca. Donaria voltes sobre si mateix, incansable, fins que el seu cos desapareixes a dins una teranyina, dins un capoll brillant com l'or.

—Està fent el seu capoll —va explicar el pare—. Aquest fil és seda pura. Pot mesurar cent metres. I tot això ho fa ell solet.

—I per què ho fa?

—Ja ho veuràs.

El nen el va mirar com si no entengués.

—Sí. Encara que ara no ho sembli, dins d'aquest capoll s'hi amaga una...

—I va callar.

Van passar més dies. Més cucs van començar a desaparèixer dins capolls grocs, cadascun brillant de manera diferent en rebre la llum. El nen, fascinat, passava hores mirant com canviaven. Va començar a dibuixar-los a la seva llibreta: primer el cuc, després la crisàlide. Anotava els detalls del fil, dels moviments, dels tons daurats que descobrien els raigs de sol de la tarda i ell plasmava amb la seva paleta de llàpissos de colors.

—Semblen joies, papa.

—Ho són, però vives.

—I abans eren... això? —va preguntar assenyalant una foto del primer dia.

—Exactament. I si no fossin "això", no podrien ser això altre.

El nen es va quedar pensatiu.

—Aleshores... eren lletjos, però tenien alguna cosa bonica per dins?

—No. Sempre van ser bells, fill. El que passa és que tu encara no ho veies.

Va arribar el dia. Un dels capolls es va obrir misteriosament. En va sortir una papallona d'ales tacades de blanc i negre, tremoloses, com si aprenguessin a volar. El nen va cridar emocionat:

—Papa! Papa, mira! Ha sortit una papallona! És preciosa!

—Sí, ho és —va dir el pare, acostant-se-li, sense deixar de mirar el nen.

Un a un, els capolls es van anar trencant. Una dotzena, o més, de papallones batien les ales dins la caixa, buscant el cel. El pare va agafar la mà del seu fill.

—Ara hauries d'obrir-la?

—Ara?

—Sí. Ja és hora que volin.

El nen va aixecar la tapa. Una rere l'altra, les papallones van sortir, revolant cap al jardí. La llum del sol els donava una resplendor efímer. Algunes es van posar sobre les fulles, altres van volar ben amunt, perdent-se en el blau.

El nen no deia res. Només mirava.

—Papa... de debò eren aquells cucs?

—Sí.

—Mai no ho hauria imaginat.

—Això ens passa amb moltes coses. Amb les persones també. Jutgem pel que veiem, sense saber què porten dins.

El nen va callar una estona.

—Aleshores... si em creuo amb una papallona vestida de cuc, no la reconeixeré?

El pare va riure.

—Probablement no. Llevat que et prenguis el temps de conèixer-la.

La mare, que havia estat escoltant des de la porta. Va dir somrient, abraçant el seu fill i, mentre li acariciava els cabells li va xiuxiuejar:

—Si no deixes de ser eruga, mai no volaràs. Si no estàs disposat a abandonar el teu capoll, mai no veuràs el món des de dalt. Allò que estiguis disposat a deixar enrere, fill meu, et dirà fins on pots arribar.

Aquella nit, el nen va escriure a la seva llibreta:

“Dia 24. Ja no hi ha cucs. Ja no hi ha capolls. Hi ha bellesa a l'aire. I no ha nascut del no-res. Sempre hi ha estat, esperant que la veiéssim.”

Benet Coll ha estat l'artista arenyenc que ha il·lustrat la nadala d'enguany, acompanyada d'una poesia de Joan Salvat-Papasseit amb motiu del centenari de la mort del poeta.

Opuscle de Sant Jordi

Enguany ha estat dedicat a l'escriptora arenyenca Teresa Bertran Rossell, *Teresa d'Arenys*, amb una il·lustració a la portada del pintor i company de l'autora Enric Maass.

Col·laboracions i agraïments

Ràdio Arenys

Col·laboració setmanal amb l'emissora municipal per donar informació de les conferències i activitats de l'entitat. A càrrec d'Enric Agustí.

Biblioteca P. Fidel Fita

Per Sant Jordi, la Biblioteca va elaborar la bibliografia de Teresa Bertran Rosell, *Teresa d'Arenys*; una bibliografia que vam incloure a la postal que editem per Sant Jordi i que regalem als nostres associats. Enguany va coincidir amb el dia de la conferència sobre la figura i l'obra literària de Teresa d'Arenys.

Cada setmana la Biblioteca també prepara una bibliografia sobre la temàtica de la conferència i sobre el ponent, que es publica al web

Agraïments

Hem d'agrair l'esforç i la feina feta per tots els col·laboradors durant tot el curs a fi de tirar endavant la nostra Aula. Són Benet Coll, Joan Josep i Sixte Ruiz.

Destaquem la tasca de transcripció de les conferències a càrrec d'Enric Agustí, la gestió del web de Ramon Vinyes, les gravacions setmanals de Jaume Gispert i Ramon Puigvert i els reportatges fotogràfics de Marga Sanz.

Agraïm la feina de Roser Díaz, coordinadora del Taller d'Espectura, que deixa aquesta responsabilitat a partir del curs 2025-2026.

Així mateix, donem les gràcies a la professora del Taller d'Espectura, Àngels Diemand-Hartz, que n'ha estat a càrrec des del curs 2011-2012, per la feina feta durant tants anys. Malauradament, el curs vinent no podrem comptar amb ella.

També donem les gràcies a Benet Coll, l'artista que ha dissenyat la nadala, i a la família Bertran per haver-nos facilitat la reproducció d'una pintura de l'artista Enric Maass per a la postal de Sant Jordi.

Socis col·laboradors:

Moltes gràcies!

Índex de textos

Resums de conferències	7
Arenys de Mar 2050: com i cap on camina el món on vivim Marc Campeny Crego. 8 d'octubre de 2024	8
Arquitectura social Itziar Gonzalez Virós. 15 d'octubre de 2024	10
De pagesos a cotoners. La industrialització de Catalunya, el tèxtil i el món de les colònies Joan Anton Vidal Planells. 22 d'octubre de 2024	16
Novetats i fronteres en la cosmologia des dels telescopis espacials d'avui David Jou Mirabent. 29 d'octubre de 2024	18
Un món en guerra? Present i futur dels conflictes armats al segle XXI Gerard Pamplona Molina. 5 de novembre de 2024	21
Ciceró oratòria i filosofia al servei de la política Joan Manuel del Pozo Álvarez. 12 de novembre de 2024	24
Cada ferida la sang d'un poema: vida i poesia en Joan Salvat-Papasseit Margarida Casacuberta Rocarols. 19 de novembre de 2024	32
L'origen dels càtars Alex Turró Rosset. 26 de novembre de 2024	35
Afganistan, tres anys després dels talibans Mònica Bernabé Fernández. 3 de desembre de 2024	38
La grip i la seva prevenció: un repte per a la salut de la població Àngela Domínguez García. 10 de desembre de 2024	41

Transformació de l'Hospital Sant Joan de Déu: de centre local a hospital global	
Manel del Castillo Rey. 14 de gener de 2025	45
Deixeu-nos llegir en pau!	
Unes notes sobre la lectura i el futur de la cultura	
Oriol Izquierdo Llopis. 21 de gener de 2025	47
Giacomo Puccini: l'última llegenda de l'òpera italiana (Centenari de la seva mort)	
Joan Vives Bellalta. 28 de gener de 2025.....	50
El nostre mar: com és... com serà?	
Enric Badosa Malagelada. 4 de febrer de 2025	52
Memòries d'Àfrica en terra de massais, fòssils i acàcies	
Victoria Medina Fernando. 11 de febrer de 2025.....	54
La llibertat d'expressió en temps convulsos	
Jaume Alonso-Cuevillas Sayrol. 18 de febrer de 2025	56
La protecció a les persones en les esferes personals i patrimonials	
Francesc José María Sánchez. 25 de febrer de 2025.....	60
Camins i boscos: privats o públics?	
Jordi Salbanyà Benet. 4 de març de 2025	65
Veure per entendre: els misteris de la vida sota l'objectiu	
Montserrat Coll Lladó. 11 de març de 2025.....	70
Josep Maria Jujol: l'arquitecte en el qual es reunia la creació imaginativa, l'extravagància i el reciclatge «avant-la-lettre»	
Muntsa Lamúa Cassou. 18 de març de 2025	73
Matemàtiques	
Marcos Ibáñez Llop. 25 de març de 2025.....	75
Desxifrant 300 anys de maçoneria	
David Revelles Soriano. 1 d'abril de 2025.....	78
Presentació de Treballs de recerca	
Bertha Muriel Hermoso, Jana Hernández Jiménez i Maria del Mar Vilanova Àngel (amb Eva Vilaró Sans). 8 d'abril de 2025	80

Teresa d'Arenys, «la que de mi no es desdiu»	
Oriol Izquierdo Llopis. 22 d'abril de 2025.....	83
Heráldica y genealogía de D. Jaime Català y Albosa	
Francisco Glicerio Conde Mora. 29 d'abril de 2025.....	88
Desxifrant la intel·ligència artificial	
Bernat Salbanyà Rovira. 6 de maig de 2025.....	91
Com es fan les pel·lícules i les sèries que veiem	
Laura Rubirola Sala. 13 de maig de 2025.....	96
Explorant la Unió Europea. Què passa i com ens afecta?	
Marta Aldomà Boquet. 20 de maig de 2025.....	98
Memòria històrica: recerca i silenci	
Eloi Vila Escarré. 27 de maig de 2025.....	101
L'Índia i la Primera Guerra Mundial: entre el domini imperial i la revolta anticolonial, c. 1914-1918	
Teresa Segura-Garcia. 3 de juny de 2025.....	103
Els lirons grisos del Montnegre: vivint al límit	
Lídia Freixas Mora. 10 de juny de 2025.....	107
Altres activitats.....	109
Sortides culturals.....	110
Febrer Musical.....	121
Valoracions de les conferències i sortides del curs 2024-2025.....	122
Pàgina web.....	126
Relacions institucionals.....	127

Taller d'Espectura Literària.....	128
Retalls de vida	
Angelina Andreu.....	130
Tranquil, jo els hi diré	
Neus Casas.....	132
Oh Mami Blue!	
Lourdes Cazorla Puig.....	134
El bany de vapor	
Roser Díaz.....	136
En Galvany de la perera	
Joan Fabregà i Bosch.....	138
La distància d'un llençol	
Barbara Morera.....	141
L'ombra de l'elefant	
M. Dolors Paronella.....	142
Salsa de tomàquet	
Carolina Planells.....	144
Araceli	
Carme Porcel Ramon.....	146
¿Me lo pongo, o me lo quito?	
Jon Porter.....	148
Mañana de domingo	
Valentina Pujol.....	151
Tema: Aparença	
Títol: "La Caixa de la Vida"	
Jordi Zaragoza M.....	153

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
**Departament de Recerca
i Universitats**

Tutelada per:

**Universitat
Pompeu Fabra**
Barcelona

Adherida a:

Afopa
Agrupació d'Aules
de Formació Permanent
per a la Gent Gran de Catalunya

**Aula d'Extensió Universitària
d'Arenys de Mar**

Secretaria, tots els dimarts de 10 a 12 h
a Riera Pare Fita 31, 2n pis (edifici Calisay),
Tel. 678 441 793
aulaeu@gmail.com

www.auladarenysdemar.cat

**Ajuntament
d'Arenys de Mar**